

**ARABULUCULUK,
TAHKİM VE MED-ARB ÜZERİNE
SİSTEMATİK BİR DEĞERLENDİRME**

Mehtap ŞAHİN*

İYYÜHFD, 2026, 4(1), (180-267).

---

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Bölümü, Arbulucu, e-posta: mehtap.altintas@istanbulticaret.edu.tr, ORCID 0000-0003-2962-1452.

Gönderilme Tarihi: 22 Ağustos 2025, Kabul Tarihi: 21 Ocak 2026. İnceleme Makalesi.

* *Phd. Student, İstanbul Ticaret University, Institute of Social Sciences, Private Law, Legal Mediator, e-mail: mehtap.altintas@istanbulticaret.edu.tr.*

Submission Date: August 22, 2025, Acceptance Date: January 21, 2026. Review Article.

ÖZET

Özel hukuk uyuşmazlıklarında devlet yargılamasına başvurma geleneği, yüzyıllardır süregelen tarihsel ve toplumsal bir alışkanlığa dayanmaktadır. Bununla birlikte, klasik yargılamanın artan iş yükü, yargılama sürelerinin uzaması, taraflar arasındaki uyuşmazlığın zaman içinde derinleşmesi ve karar alma sürecine katılımının sınırlı kalması gibi yapısal sorunlarla karşı karşıya olduğu da bilinmektedir. Nitekim son yıllarda arabuluculuk ve tahkimin hızla benimsenmesi, alternatif çözüm arayışlarının sistematik bir dönüşüme evrildiğini ve bu yöntemlerin alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak benimsendiğini ortaya koymaktadır. Çalışmamızda arabuluculuk ve tahkim yöntemlerinin genel özellikleri, ortak noktaları, farklılıkları, avantajları, dezavantajları ortaya konularak; son kısımda arabuluculuk ve tahkimin entegre edilmiş modeli olarak ortaya çıkan Arabuluculuk-Tahkim (“Med-Arb”) kavramı incelenmiştir. Bu çerçevede çalışma, yalnızca yöntemlerin betimlenmesiyle yetinmeyerek; Med-Arb modelini; arabuluculuk ve tahkimden ayrılan yönleri, avantajları ve türleri üzerinden değerlendirerek literatüre kavramsal bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, Arabuluculuk, Tahkim, Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb).*

ABSTRACT

In the field of private law, the recourse to state adjudication is founded upon a deeply rooted historical and societal tradition. Nevertheless, classical litigation is increasingly challenged by structural deficiencies, including excessive caseloads, protracted proceedings, the escalation of adversarial tension over time, and the limited participatory role of parties in judicial decision-making. The growing reliance on mediation and arbitration in recent years demonstrates that the pursuit of alternative dispute resolution mechanisms has transformed into a systemic shift—one in which these methods have gained recognition as autonomous and viable pathways to justice.

This article undertakes a comprehensive examination of mediation and arbitration by analyzing their core principles, points of convergence and divergence, as well as their respective advantages and limitations. In its final section, the study focuses on the concept of Mediation-Arbitration (“Med-Arb”) as a hybrid model that integrates the aforementioned mechanisms. Rather than offering a merely descriptive account, the study aspires to contribute to the existing literature through a conceptual and systematic analysis of the Med-Arb model in comparison to conventional mediation and arbitration frameworks.

Keywords: *Alternative dispute resolution methods, Mediation, Arbitration, Mediation-Arbitration (Med-Arb)*

GİRİŞ

Özel hukuk uyuşmazlıklarında geleneksel yargılama süreçlerinde yaşanan zaman kaybı ve tarafların sınırlı etkileşimi; arabuluculuk, tahkim ve benzeri alternatif çözüm mekanizmalarına olan ilgiyi arttırmaktadır. Arabuluculuk ve tahkim, bu bağlamda uyuşmazlık çözümüne ilişkin geleneksel yargı anlayışını dönüştürme potansiyelleriyle de dikkat çekmektedir. Her iki yöntem, taraf iradesini önceleyen, uzlaşma kültürünü teşvik eden ve yargı dışı çözüm alternatiflerinin meşruiyetini güçlendiren yapılarıyla, adaletin yeniden tanımlanmasına katkı sunmaktadır.

Bu çalışma, özel hukuk uyuşmazlıklarında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin işlevini, sınırlarını ve birbirleriyle olan ilişkisini incelemektedir. Bu kapsamda öncelikle Türk hukuk sistemi içinde yer alan düzenlemeler taranmış, ilgili konularda uluslararası normatif çerçeveye (özellikle ICSID, ICC, UNCITRAL tahkim kuralları) başvurulmuştur. Ayrıca arabuluculuk ve tahkim yöntemlerinin hukukî nitelikleri, temel ilkeleri, avantaj ve dezavantajları sistematik bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Öte yandan hibrit bir çözüm mekanizması olan Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) modelinin kavramsal niteliği ve uygulanabilirliği doktrinde sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Söz konusu boşluğu gidermek amacıyla kaleme alınan bu çalışmada; arabuluculuk ve tahkim yöntemlerinin entegre edilmesiyle ortaya çıkan Med-Arb yöntemi analiz edilmektedir. Çalışmanın amacı, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasındaki dönüşüm olasılıklarını ele alarak Med-Arb modelinin Türk Hukuk düzeni içindeki konumuna ilişkin normatif bir çerçeve sunmaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde bütüncül bir değerlendirme ve kurumsal öneriler sunulmaktadır.

I. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

A. Genel Olarak

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi¹ ve Anayasa'nın 141. maddesi² uyarınca yargılamanın "makul sürede" sonuçlandırılması

¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, m. 6/1.

² Anayasa, m.141/4.

esastır. Benzer şekilde yargılamanın ekonomik ve zamansal açıdan etkinliğini sağlamak, devletin ödevleri arasındadır. Devlet yargısının artan iş yükü ile birlikte çözüm arayışının bir yansıması olarak; uyuşmazlıkların daha hızlı, etkin ve barışçıl yollarla çözülmesini amaçlayan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri modern hukuk sistemlerine entegre olmaya başlamıştır.³ Uyuşmazlığın çatışmacı, mücadelecı yönleri ağır basan klasik devlet yargılaması yerine daha barışçılı, uzlaşmacı, çözüm odaklı bir yaklaşımla ele alınması, bireysel ve sosyal bağlamda da farklı avantajlar sunmaktadır. Ancak bu avantajlardan yararlanmak üzere toplumun kültürel dinamikleri ve hukukî alt yapısı bu yaklaşıma uyumlu olmalıdır.⁴

Modern hukuk sistemlerinde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile sonuçlandırılan uyuşmazlık sayısı azımsanamayacak düzeydedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde özel hukuk uyuşmazlıklarının %90'ından fazlası alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile sonuçlandırılırken⁵; uluslararası yatırım anlaşmalarında da alternatif uyuşmazlık

³ Muhammet Özekes, "Zorunlu Arabuluculuğun Hak Arama Özgürlüğü ve Arabuluculuk İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi Zorunlu Arabuluculuğa Eleştirel Bir Yaklaşım", Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, 6-7 Aralık 2018, (Ed. Ersin Erdoğan), Ankara 2019, s.115; H. Yavuz Alangoya, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1973, s.17-19; Rasih Yeğengil, Tahkim (L'arbitrage), Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1974, s. 98-99; L. Şanal Görgün / Levent Börü / Mehmet Kodakoğlu, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.731; Cansu Çevik Erdoğan, Temel Kavramlarla Arabuluculuk Hukuksal ve Sosyolojik Boyutlarıyla, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s.13; Ferhat Yıldırım, Arabuluculuk ve Ombusmanlık, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s.27; Dilek Aydemir, "Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses after UML on Mediation 2018 and the Singapore Convention (Public and Private International Law Bulletin)", Cilt: 41, Sayı:1, 2021, s.193; Didem Kayalı, "Enforceability of Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses (Journal of International Arbitration), 2010, C.27, S.6, s.551 vd; Edna Sussman, "Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process (NYSBA New York Dispute Resolution Lawyer)", C.2, S.1, 2009, s.71.

⁴ Hakan Pekcanitez / Oğuz Atalay / Muhammet Özekes, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s.631.

⁵ Cemal Şanlı, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Beta Yayınları, İstanbul 2011, s. 423; Menkel-Meadow, Carrie, "Regulation of Dispute Resolution in the United States of America: From the Formal to the Informal to the 'Semi-formal'", Georgetown Public Law and Legal Theory Research

çözüm yöntemlerine başvurulması teşvik edilmektedir.⁶

Uluslararası yatırım hukukunda da, devletler ile yabancı yatırımcılar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında tahkim başta olmak üzere alternatif çözüm yollarının yaygınlaşması, yatırımcıların korunması ve devletlerin uluslararası yükümlülüklerine uyum sağlaması açısından önem taşımaktadır.⁷ Bu bağlamda, birçok çift taraflı yatırım anlaşmasından ve çok taraflı uluslararası sözleşmeden doğan uyuşmazlıkta, taraflar alternatif çözüm mekanizmalarına yönlendirilmekte ya da bu yöntemlere başvurulması zorunlu hale getirilmektedir.⁸

Menfaat ve çözüm odaklı yönleri ile alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasında ön plâna çıkan arabuluculuk yöntemi⁹, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1970'li yıllarda, Avustralya ve Birleşik Krallık'ta 1980'li yıllarda, birçok Kıta Avrupası ülkesinde ise 1980'li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamış¹⁰; Avrupa Birliği hukukunun temel çalışma alanlarından biri hâlini almıştır.¹¹

Paper, No. 13-040, 2013, s.1. <https://core.ac.uk/download/pdf/70375135.pdf>. Erişim Tarihi: 05.06.2025.

- ⁶ Faruk Kerem Giray “Türkiye'nin Taraf Olduğu İki Taraflı Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarında Öngörülen İhtilaf Çözüm Yolları”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, 1991, Cilt: 1, Sayı:1, s. 217.
- ⁷ Muthucumaraswamy Sornarajah, *The International Law on Foreign Investment*, Cambridge University Press, 4th ed., Cambridge University Press, Cambridge 2017, s.328-345; Catharine Titi and Katia Fach Gómez, eds. *Mediation in International Commercial and Investment Disputes*, Oxford University Press, Oxford 2019, s.21 vd.
- ⁸ Bkz. ICSID Sözleşmesi (1965); NAFTA Madde 1120; Energy Charter Treaty, Madde 26.
- ⁹ M. Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.805 vd.
- ¹⁰ M. Serdar Özbek, “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 51, Sayı: 2, 2002, s. 135.
- ¹¹ Nihat Taşdelen, *Ticari Uyuşmazlıkların Çözümünde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk*, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 48-49; M. Serdar Özbek, “Anayasal Hak ve Hürriyetler ile Yargılamaya Hakim Olan İlkeler Işığında Arabuluculuk”, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-IX, Türkiye Barolar Birliği Yayınları*, Ankara, 2012, s.107-108.

Bu gelişmeler, Türk hukuk sisteminde de benzer modellerin daha sistematik ve etkin biçimde uygulanmasının gerektiğini ortaya koymaktadır. Nitekim arabuluculuk yöntemine ilişkin güncel uygulama verileri, özellikle son yıllarda artan anlaşma oranlarıyla, bu modelin sadece teorik bir alternatif değil, etkin bir uyuşmazlık çözüm aracı hâline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır.¹²

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin güncel istatistiksel veriler, bu mekanizmaların yalnızca pratikte artan kullanımını değil, aynı zamanda hangi yapısal ve işlevsel unsurlar üzerinden tanımlanması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

B. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Tanımlanması

“Yargının daha etkin ve verimli bir biçimde çalışabilmesine, yargı ile bağlantılı olan anayasal ilke ve kuralların tam anlamıyla işlerlik kazanabilmesine hizmet eden; yargının yanında yer alan ve onunla yan yana yürüyen, etkin ve barışçıl hukuksal korunma yöntemleri bütünü.”¹³ olarak değerlendirilen ve *“Tarafsız bir üçüncü kişinin taraflara, uyuşmazlığı çözüme konusunda yardımcı olduğu, taraflar arasındaki uyuşmazlığın ortadan kaldırılması için çözümler ürettiği, devletin yargı organları yanında varlığını sürdüren ve seçimlik nitelik taşıyan.”¹⁴* uyuşmazlık çözüme yöntemleri, devlet yargısına alternatif seçimlik modelleridir.¹⁵

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, taraf iradesine dayalı yapılarıyla uyuşmazlıkların niteliğine göre şekillenen esnek prosedürler sunmaları, tarafların çözüm sürecine etkin katılımını öncelemeleri ve klasik yargılamaya kıyasla daha işlevsel çözümler üretebilmeleri bakımından özgün yapısal avantajlar barındırmaktadır.

---

¹² Bkz. 118 nolu dipnot.

¹³ Süha Tanrıver, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006, Cilt: 19, Sayı: 64, s. 11.

¹⁴ Süha Tanrıver, Makalelerim, Asil Yayıncılık, Ankara 2007, s.821.

¹⁵ Pekantez/Atalay/Özkes, s.631.

C. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Avantajları

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, taraflara, tarafsız bir uzmanın nezaretinde uyuşmazlık konusu üzerinde taleplerini ve beklentilerini karşılıklı olarak müzakere etme, uzlaşa temelli bir çözüm geliştirme ve ortak bir paydada buluşma imkânı sunmaktadır.¹⁶ Amacına uygun yürütülen bir alternatif uyuşmazlık çözüm sürecinde, tarafların aktif katılımı ve karşılıklı müzakereleri sonucunda, uyuşmazlığın her iki tarafı tatmin edici bir çözüme kavuşturulması amaçlanmaktadır.¹⁷

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin temel amacı, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri özel hukuk uyuşmazlıklarının, yargılama makamlarına başvurulmadan çözülmesidir.¹⁸ Sürece dâhil olan tarafların farklı talep ve beklentileri bulunmakla birlikte ortak amaç, tarafların kendi imkânlarıyla çözemedikleri somut uyuşmazlığı bir uzman nezaretinde çözüme kavuşturmasıdır.¹⁹ Bu sayede taraflar, uyuşmazlığın çözüm sürecine aktif biçimde katılmakta; karşılıklı müzakere ve uzlaşa yoluyla menfaatlerini dengeleyerek haklarına erişim sağlamaktadır. Bu yönüyle alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, münhasıran devletin yargı yetkisini haiz olduğu hususlar dışındaki uyuşmazlıklarda bireylere hukukî bir çözüm seçeneği sunmaktadır.²⁰

¹⁶ İbrahim Özbay, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, Cilt: 10, Sayı: 3-4, 2006, s.460; Nevhis Deren Yıldırım, “Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, 2002, s. 38-42; Zeynep Derya Tarman, “Tahkim ve Gizlilik”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1997/1998-2007/2008 Üniversitemizin ve Fakültemizin 10. Yıl Kuruluş Armağanı, İstanbul, 2008, s. 305; Ekin Hacıbekiroğlu Ömeroğlu, “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkim”, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, 2014, s. 147; Faruk Kerem Giray, “Milletlerarası Tahkimde Gizlilik”, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, 2015, s. 68; Halil Yılmaz, “Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2004/2, 2004, s. 81.

¹⁷ M. Kamil Yıldırım, İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, Alkım Kitabevi, İstanbul, 2007, s.358.

¹⁸ Alper Bulur, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 65, Sayı: 4, 2007, s. 32-33; Hakan Semizoğlu, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Yasa Tasarısı Kapsamında, Tarafların Üzerinde Serbestçe Tasarruf Edebilecekleri İş veya İşlemlerden Doğan Özel Hukuk Uyuşmazlıkları”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 82, Sayı: 5, 2008, s. 2411.

¹⁹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.631; Deniz Kite, 21. Yüzyılda Arabuluculuk- Meditasyon, Kayseri Ticaret Odası, Kayseri 2007, s.43.

²⁰ Tanrıver, Makalelerim, s.4-5.

Klasik devlet yargılamasında uyuşmazlık çoğu kez daha da derinleşip ağırlaşmaktadır. Bu çatışmacı ve mücadelecî yöntem yerine alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine başvurulması, daha barışçı ve uzlaşmacı bir model sunduğu gibi bireysel ve sosyal bağlamda da kazançlıdır.²¹ Devlet yargısından farklı olarak çoğu zaman “gizlilik” ilkesi ile korunan alternatif uyuşmazlık yöntemleri somut duruma özel çözümler sunarak taraflara, ihtiyaç ve beklentileri uyarınca çözümün parçası olma imkânı sunmaktadır.²²

Uyuşmazlıkların çözümünde klasik devlet yargılaması, yüksek yargılama giderleri ve taraflar arasında çoğu zaman bir “kazan/kaybet” mücadelesine dönüşen çatışmacı yapısıyla dikkat çekmektedir. Buna karşılık, yargı mekanizmasının dışında yürütülen alternatif çözüm yöntemlerinde, süreç taraf iradeleri ön planda tutularak yürütülürken bireysel menfaatler doğrultusunda uzlaşmaya dayalı çözümler geliştirilmekte ve toplumsal katılım teşvik edilmektedir. Bu yöntemlerinin temel amacı, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa sürede, barışçıl yollarla ve tarafların etkin katılımıyla çözüme kavuşturulmasıdır.²³

D. Uygulamada Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını, “kısa duruşma²⁴”, “vakıaların saptanması”, “tarafsız ön değerlendirme²⁵”, “ombudsmanlık²⁶”,

²¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.631.

²² Duyan Gülsüm Çamur, “Aile Yaşam Döngüsü ve Gelişimsel Farklılıklar”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, 2003, s. 33-41, s.65.

²³ Mehmet Yüce/Dilşad Keleş, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin (ADR) Vergi Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği: Ülke Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler” Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 2022, s.34.

²⁴ M. Serhat Sarısözen, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Işığında Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 64; Yusuf Taşkan, Türk Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Usulünün Değerlendirilmesi, Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2023, s.7.

²⁵ Fiadjoe, s.26; Coltri, s.467; Mistelis, s.31.

²⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 74. maddesi ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu. <https://www.ombudsman.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.12.2025)

“müzakere²⁷”, “uzlaştırma²⁸”, “arabuluculuk²⁹” ve “tahkim³⁰” şeklinde sıralamak mümkündür.³¹

1. Kısa Duruşma

“Tarafsız üçüncü kişilerden oluşan ya da taraf temsilcilerinin meydana getirdiği bir kurulun uyuşmazlık konusunda bağlayıcılığı bulunmayan bir çözüm bulma veya çözüm önerilerinde bulunmak amacıyla bir araya gelmesini ifade eden bir yöntem³²” olan kısa duruşma, Amerika Birleşik Devletleri’nde 1977’den beri uygulanmaktadır. Yöntem, bugünkü şeklini, diğer alternatif çözüm yöntemleriyle kaynaşması ve ticari uyuşmazlıkların çözümünde kullanılması sonucunda almıştır.³³

Diğer alternatif çözüm yöntemlerinde olduğu gibi, kısa duruşmada da tarafları bu yöntemi kullanmaya yönlendiren nedenler, maliyetin düşüklüğü ve uyuşmazlığın kısa sürede giderilmesidir.³⁴ Kısa duruşma yöntemine, uyuşmazlığa düşen taraflardan biri başvurabilmektedir. Taraflardan biri bu şekilde diğer tarafa bu yöntemle uyuşmazlığın çözümü

²⁷ Sarısözen, 2011, s. 74; Taşkan, s.7.

²⁸ Seydi Kaymaz ve Hasan Tahsin Gökcan, Uzlaşma ve Önödeme, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s. 51; Zehra Odyakmaz, İdari Uyuşmazlıklarda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Sempozyumu, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara 2006, s. 66; Taşkan, s.7.

²⁹ L. Şanal Görgün, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 475; Taşkan, s.7; M. Yusuf Eren, Teoride ve Uygulamada Uluslararası Arabuluculuk, Adalet Yayınları, Ankara 2016, s. 5.

³⁰ Zeki Delikaya, “Tahkimin Niteliği”, İstanbul Barosu Dergisi, 2017, Cilt:91, Sayı:5, s.216; Doğan Ağırman, Milli ve Milletlerarası Tahkim, Adalet Yayınevi Ankara, 2022, s.35; Hacı Can, Ekin Tuna, Milletlerarası Tahkim Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021, s.33; Taşkan, s.7.

³¹ Erdoğan, Kemal/Uyumaz, Alper, “Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, Cilt:17, Sayı:1, s.131. Ayrıca Bkz. Mustafa Göksu, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Tahkim (Arabuluculuk-Uzlaştırma), 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2025.

³² Mehmet Doğan, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Sözleşmesi, Kültür Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s.39; Murat Güney, Kısa Duruşma, Bursa Barosu Dergisi, 2022, Cilt:47, Sayı:119, s.77 vd.

³³ Albert Fiajoe, Alternative Dispute Resolution: A Developing World Perspective, Routledge-Cavendis, London 2004, s.25.

³⁴ M. Serhat Sarısözen, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Işığında Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2010, s. 37; Süha Tanrıver, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s. 40.

konusunda yazılı olarak davet gönderirken davet edilen taraf, daveti kabul ederse kısa duruşma yöntemi başlamış olur. Şayet davet edilen taraf daveti reddederse kısa duruşma yöntemi başlamadan sona ermiş sayılır.³⁵

Kısa duruşma yönteminin başlıca özellikleri, sürece başından sonuna değin tarafların serbest iradelerinin hâkim olması ve taraflara sağladığı esnekliktir.³⁶ Bu yöntemde kesin kalıplar bulunmadığından süreç, tarafların ihtiyaçlarına göre şekillenir. Yöntemin “kısa duruşma” olarak adlandırılmasının nedeni, tarafların iddia ve savunmalarını yöneltmek üzere duruşma düzeneğinde bir araya gelmeleridir. Ancak söz konusu duruşmanın gerçek anlamda bir duruşma olmadığı da unutulmamalıdır.³⁷

Kısa duruşma, çoğunlukla ticari iş ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde başvurulan bir yöntemdir.³⁸ Duruşma sırasında taraflara avukatları tarafından çok detaylı olmayan, özet mahiyetinde sunumlar yapılırken; panel havasında hukukî öğütler de verilir.³⁹

2. Vakıaların Saptanması

Vakıaların saptanması, “vakıa saptayıcı olan üçüncü kişinin, uyuşmazlık konusu belgeleri inceleyip uyuşmazlığa tanık olanlarla konuşarak taraflara en uygun çözümü önerdiği ve dava yoluna başvurulması halinde mahkemece verilecek olası kararı değerlendirdiği tamamlayıcı bir alternatif çözüm yöntemidir.⁴⁰”

Vakıaların saptanması, uyuşmazlıkların tarafları kabul etmedikçe bağlayıcı olmayan bir araştırma yöntemini içerir. Bu yöntemde vakıa saptayıcı, taraflardan bağımsız olarak araştırmasını özgürce yaparak;

³⁵ Sarısözen, 2010, s.37; Güney, s.77-78.

³⁶ Alper Uyumaz, “Tüketici Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012, Cilt: 20, Sayı: 1, s.103-132; Güney, s.78 vd; Paul Newman, *Alternative Dispute Resolution*, Wiley-Blackwell, London 1999, s.10.

³⁷ Ziya Akıncı, *Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1996, Cilt:18, s.106.

³⁸ F. Yıldırım, s.30-31; Özbay, 2006, s.471; O’connor, Patrick, *Alternative Dispute Resolution*, Oxford University Press, London 1992, s.12.

³⁹ M. Serhat Sarısözen, *Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Işığında Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma*, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2010, s. 38; O’connor, s.12.

⁴⁰ Özbay, 2006, s.468,469; Uyumaz, s.109; Stitt, s.40; Tanrıver, Usul, s.37.

belgeleri, elektronik verileri, yaptığı görüşmelerden edindiği notları toplayarak raporunu hazırlar.⁴¹ Taraflar, vakıa saptayıcısını uyuşmazlıktan önce ya da sonra birebir görüşüp belirleyebileceği gibi, herhangi bir kişiyi de vaka saptayıcısı olarak seçebilirler.⁴²

3. Tarafsız Ön Değerlendirme (Çözüm Konferansı)

Tarafsız ön değerlendirme (çözüm konferansı), uyuşmazlığa düşen taraflardan birinin ya da her iki tarafın başvurusuyla uyuşmazlık konusu hakkında tecrübe sahibi olan, bu alanda tanınmış bir üçüncü kişinin taraflara durumlarının zayıf ya da güçlü yönlerini gösterdiği bir alternatif çözüm yöntemidir.⁴³ Bu model, uyuşmazlıkların henüz başlangıç aşamasında iken, tarafsız bir üçüncü kişinin, uyuşmazlığı özetleyen kısa ifadelerine dayanarak; uyuşmazlığın nasıl çıktığı, nerede ve nasıl geliştiği; gelecekte hangi yöne doğru gideceği konularında taraflara yeni bir bakış açısı kazandırmak amacıyla yapılan ve bağlayıcı olmayan bir uyuşmazlık değerlendirme yöntemidir.⁴⁴ Bu süreçte izlenmesi gereken zorunlu bir prosedür bulunmamaktadır. Genellikle taraflara resmi olmayan sözlü bir sunum yapılır. Değerlendirme sonucu ortaya çıkan görüşü değerlendirme konusunda tam bir serbestiye sahip olan taraflar dilerse, bu yöntemle elde edilen bilgileri, arabuluculuk sürecinde ya da dava aşamasında kullanabilme imkânına sahiptir.⁴⁵

4. Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)

Ombudsman, İsveççe bir sözcük olup, “vekâlet verilen” anlamına gelir. İskandinav ülkelerinden gelen bir yapı olarak ombudsmanlık, vatandaşların sorunlarını dinleyen, idareden bağımsız bir uyuşmazlık çözücü olarak soruşturma yürüten kamu resmi denetçisini ifade etmektedir.⁴⁶ Kamu denetçileri (ombudsmanlar), kendilerine iletilen başvurular

⁴¹ Özbay, 2006, s.468; F. Yıldırım, s.32; Stitt, s.40.

⁴² Sarisözen, 2010, s.41; Alan J. Stitt, *Mediation-a Practical Guide*, Cavendish Publishing, London 2004, s.40.

⁴³ Fiadjoe, s.26; Laurie S. Coltri, *Conflict Diagnosis and Alternative Dispute Resolution*, Pearson College Div, New Jersey 2004, s.467; Loukas A. Mistelis, *ADR in England and Wales*, www.ombuds.org. (Erişim Tarihi: 08.06.2025),

⁴⁴ Fiadjoe, s.26; Coltri, s.467; Mistelis, s.31.

⁴⁵ Ildır, s.84; Fiadjoe, s.26; Coltri, s.467; Mistelis, s.31.

⁴⁶ Mistelis, s.13; Fiadjoe, s.264.

üzerine yaptıkları inceleme ve araştırmalar sonucunda tavsiye niteliğinde kararlar alarak kişilerin maruz kaldığı kamu kaynaklı hak ihlallerinin giderilmesine katkı sunmaktadırlar. Bununla birlikte, şikâyet konusu işlemleri denetleme, idarenin eylem ve işlemlerini hukuka uygunluk bakımından kontrol etme ve uyuşmazlıkları çözümle sonuçlandırma görevini de haizdirler.⁴⁷

5. Müzakere

İki ya da daha fazla taraf arasında yürütülen etkin bir iletişim süreci olan müzakere, müzakerecinin desteğiyle uyuşmazlığı ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır.⁴⁸ Öğretide müzakere yönteminin üçüncü kişinin katılımı olmadan da yürütülebileceği yönünde görüşler mevcuttur.⁴⁹

Müzakere sürecinin taraflara sağladığı en büyük katkı, uyuşmazlık hakkında bilgi vererek tarafların somut durumu farklı açılardan görmelelerini sağlamaktır. Müzakere kavramının “ortak çıkar, taraflar arası ilişki, dürüstlük, alternatif yöntemler, çok seçen eklilik, taahhütler ve iletişim” olmak üzere yedi temel öğeyi barındırdığı ifade edilmiştir. Müzakerelerin taraflar arasında iyi niyet ilkesi ışığında, etik ilkelere ve evrensel kurallara uygun yürütülmesi esastır.⁵⁰

6. Uzlaştırma

Uzlaştırma, “uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini” ifade eden bir yöntemdir.⁵¹

---

⁴⁷ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.1162 vd.; Mistelis, s.13; Fiadjoe, s.264.

⁴⁸ David Spencer / Michael Brogan, Mediation Law and Practise, Cambridge University Press, New York 2014, s.9, Martin, J., s.131; Tanrıver, Usul, s.35.

⁴⁹ Sarısözen, 2011, s. 74. Detaylı bilgi için Bkz. Stephen B. Goldberg, Frank E.A. Sander, Nancy H. Rogers, Sarah Rudolph Cole, Dispute Resolution: Negotiation, Mediation and Other Processes, 6. Edition, Aspen Casebook Wolters Kluwer, 2014.

⁵⁰ Akıncı, 1996, s.102.

⁵¹ 05.08.2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 30145 sayılı Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği. Detaylı bilgi için Bkz. Tanrıver, Usul, s.46; Kaymaz ve Gökcan, s. 51;

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun⁵² 253 ila 255. maddeleri uyarınca yürütülen uzlaştırma sürecinde, "uzlaştırmacı", soruşturma veya kovuşturma konusu olan ve kanunen uzlaştırmaya tabi suçlarda, mağdur ile şüpheli veya sanık arasında anlaşma sağlanması amacıyla görevlendirilen kişidir. Uzlaştırmacının temel görevi, tarafların iradelerine dayalı olarak anlaşmalarını sağlamak, adaletin daha etkin ve hızlı tecellisine katkıda bulunmak ve kamuya olan güveni pekiştirmektir.⁵³

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin teorik temelleri, avantajları ve uygulama alanları bakımından ortaya konulmasının ardından, bu yöntemlerin Türk hukuk sistemindeki yasal zemini ve uygulama pratiklerine yönelmek gerekmektedir. Zira bir hukuk sisteminde alternatif çözüm yöntemlerinin işlevselliği, yalnızca bu yöntemlerin teorik üstünlükleriyle değil, aynı zamanda ilgili hukuk düzeninin bu yöntemleri nasıl benimsediği, nasıl düzenlediği ve uygulamaya nasıl entegre ettiği ile de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, Türk hukuk mevzuatında yer alan alternatif düzenlemelerin, yargı dışı çözüm arayışlarına ne ölçüde olanak tanıdığı ve bu olanakların ne tür sınırlamalarla karşı karşıya kaldığı ayrı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır.

E. Türk Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Türkiye'de arabuluculuk sisteminin neo-liberal bir araç olarak gündeme getirildiği ve küresel güçlerin etkisiyle devlet yargısının zayıflatılmasına yönelik örtük bir stratejinin parçası olduğu yönündeki kanaat, bu yönteme karşı gösterilen çekinceli tutumun toplumsal arka planını oluşturmaktadır.⁵⁴

Diğer taraftan Türk hukuk mevzuatında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine çeşitli düzenlemeler aracılığıyla atıfta bulunmaktadır.

⁵² RG.17.12.2004, S. 25673.

⁵³ Kaymaz ve Gökcan, s. 51; Özbay, 2006, s.464; Odyakmaz, s. 66.

⁵⁴ Gizem Ersen Perçin, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri", Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Dergisi, Cilt:2, Sayı: 31, 2012, s. 177-201, s.190. Güncel veriler arabuluculuk yöntemine karşı toplum nezdinde olumlu yönde bir talebin bulunduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Bkz. Arabuluculuk Daire Başkanlığı Arabuluculuk İstatistikleri. <https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/arabuluculuk-istatistikleri07012021034403> (Erişim Tarihi: 09.12.2025)

Söz konusu düzenlemelerle, tarafların uyuşmazlıklarını yargı dışı mekanizmalar aracılığıyla çözmeleri teşvik edilmekte; bu kapsamda alternatif çözüm yollarının etkin ve verimli bir biçimde kullanılmasının önü açılmaktadır.

Türk hukukunda, temel noktaları ve ilkeleri bakımından farklılıklar taşımakla birlikte, alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak değerlendirilebilecek çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Bunların bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür⁵⁵:

- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)⁵⁶, m. 137/1; m. 313-315 ve m. 407- 444
- 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun⁵⁷, m. 7
- 1136 sayılı Avukatlık Kanunu⁵⁸, m. 35/A ve m. 95/2, b. 5
- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun⁵⁹, m. 73/A Ek: 22.07.2020-7251/59
- 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun⁶⁰, m.7
- 442 sayılı Köy Kanunu⁶¹, m. 53
- 6491 sayılı Türk Petrol Kanunu⁶², m. 11/4; m. 20
- 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu⁶³, m. 8
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu⁶⁴, Geçici Madde 24 - (Ek madde: 27.01.2000 - 4503 sayılı Kanun/Madde 10)

---

⁵⁵ Koçyiğit, s.11-12.

⁵⁶ RG.04.02.2011, S.27836.

⁵⁷ RG.19.06.1986, S.19139.

⁵⁸ RG.07.04.1969, S.13168.

⁵⁹ RG.28.11.2013, S.28835.

⁶⁰ RG.18.01.2003, S.24997.

⁶¹ RG.07.04.1924, S.68.

⁶² RG.11.06.2013, S.28674.

⁶³ RG.11.06.2013, S.6491.

⁶⁴ RG 10.01.1961, S.10703.

- 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname.⁶⁵, m.9,10,11,12.

- 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu, m. 253-255.

1. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Düzenleme

Türk Hukukunda, tarafları aralarındaki hukukî uyuşmazlığı çözmek bakımından alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine başvurmaya teşvik eden düzenlemelerden biri HMK m. 137 f. 1'de yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre;

“... Mahkeme ... tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe teşvik eder ve bu hususları tutanağa geçirir.”

Sulhün tanımlandığı HMK m. 313 şu şekildedir:

“(1) Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir.

(2) Sulh, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalarda yapılabilir.

(3) Dava konusunun dışında kalan hususlar da sulhun kapsamına dahil edilebilir.

(4) Sulh, şarta bağlı olarak da yapılabilir.”

Sulh, tarafların özgür iradelerine dayalı olarak uyuşmazlığı karşılıklı rıza ile sona erdirmelerini amaçladığından; yargılama sürecine kıyasla daha hızlı, maliyet etkin ve barışçıl bir çözüm sunmaktadır. Bu çerçevede, uyuşmazlıkların sulh yoluyla giderilmesi, yalnızca bireysel menfaatlerin korunması açısından değil, aynı zamanda toplumsal barışın tesisi bakımından da yaygınlaştırılması gereken bir çözüm yolu niteliğindedir.⁶⁶

Sulhün, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden hangisini çağrıştırdığı hâkimin sürece ne ölçüde dâhil olduğuna göre şekillenmektedir.

⁶⁵ RG 02.11.2011, S.28103.

⁶⁶ Baki Kuru, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 22. Baskı, Cilt: 6, Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s.534.

Şayet taraflar duruşma dışında sulh olmuşlarsa, hâkimin müdahalesi tarafları sulhe teşvik etmekten ibaret kaldığı için burada “müzakere” yönteminden bahsedilmektedir. Taraflar duruşma sırasında sulh olmuşlarsa, bu durumda hâkimin müzakerelere bizzat katılmasından bahisle bir tür “arabuluculuk” faaliyetinin yürütüldüğünden söz edilmektedir.⁶⁷ Ancak bu seçenekte de hâkimin tarafların iradesiyle seçilmiş gerçek bir arabulucu olmadığı, fiilen bu görevi üstlenmiş üçüncü bir kişi olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.⁶⁸

2. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine İlişkin Kanunu’ndaki Düzenleme

Adı geçen kanunun 7. maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir:

“Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanmadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir.”

Anılan hükümde de, HMK m. 137 f. 1’de olduğu üzere, hâkime tarafları sulhe teşvik etme yükümlülüğü getirilmiştir. Ne var ki, aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar çoğunlukla kamu düzenine ilişkin olduğundan, bu alanda tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri konular oldukça sınırlıdır.⁶⁹ Bu nedenle, sulh yolunun uygulanabilirliği, aile hukukuna özgü normatif sınırlarla şekillenmekte ve çoğu zaman yargısal

⁶⁷ Nitekim Galanter, Amerikan medeni yargı pratiğinde hâkimlerin taraflar arasında uzlaşmayı aktif şekilde yönlendirdiği bir “Yargısal Arabuluculuk (judicial mediation)” pratiğinin ortaya çıktığını belirtmektedir. Bkz. Marc Galanter, The Emergence of the Judge as a Mediator in Civil Cases, *Judicature*, Cilt: 69, Sayı: 5, 1986, s. 257 vd.

⁶⁸ Detaylı bilgi için Bkz. Süha Tanrıver, Aile Mahkemesi Hâkimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi,” *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet*, ed. Funda Kaya, Nadire Özdemir ve Gülriz Uygur, Savaş Kitap, Ankara 2014, s.114; Yasemin Durak, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olan Arabuluculuk ve Medeni Hukuktaki Görünümü,” *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2013, s. 70.

⁶⁹ Bulur, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi*, s. 32-33; Semizoğlu, s. 2411.

denetim gerektiren konuların dışında kalmaktadır. Hâkimin tarafları sulhe teşvik etmesinin alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden hangisini çağrıştırdığı hususunda bir önceki başlıkta yapılan açıklamalar, burada da geçerlidir.⁷⁰

3. 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu'ndaki Düzenleme

Avukatlık Kanunu'nun "Uzlaşma Sağlama" başlıklı 35/A maddesi şu şekildedir: *"Avukatlar dava açılmadan veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce kendilerine intikal eden iş ve davalarda, tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri komulara inhisar etmek kaydıyla, müvekkilleriyle birlikte karşı tarafı uzlaşmaya davet edebilirler. Karşı taraf bu davete icabet eder ve uzlaşma sağlanırsa, uzlaşma konusunu, yerini, tarihini, karşılıklı yerine getirmeleri gereken hususları içeren tutanak, avukatlar ile müvekkilleri tarafından birlikte imza altına alınır. Bu tutanaklar 09/06/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun (İİK)⁷¹ 38 inci maddesi anlamında ilam niteliğindedir."*

Söz konusu düzenlemeye göre, taraflar dava açılmadan veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce, avukatları ile birlikte bir araya gelerek aralarındaki uyuşmazlığı uzlaşmayla sonuçlandırabilirler.

4. 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunu'ndaki Düzenleme

Adı geçen kanunun 73/A hükmüne eklenen Ek madde: 22.07.2020 - 7251 S.K/Madde 59 uyarınca, değeri belirli bir parasal sınırın altındaki uyuşmazlıkların öncelikle Tüketici Sorunları Hakem Heyeti'ne götürülmesi zorunludur.⁷² Bu uyuşmazlıklarda sınırın üzerindeki davalar bakımından doğrudan tüketici mahkemelerine başvurma zorunluluğu bulunmaktadır. Değeri belirli bir parasal sınırı geçmeyen uyuşmazlıklarda

⁷⁰ M. Serdar Özbek, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinden 'Aile Arabuluculuğu' Konulu Tavsiye Kararı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, 2005, s.71 vd.

⁷¹ RG. 09.06.1932, S.2128.

⁷² 2026 yılı için değeri 186.000 (yüz seksen altı bin) Türk Lirasının altında bulunan tüketici uyuşmazlıklarında, İl veya İlçe Tüketici Hakem Heyetlerine başvuru yapılması zorunludur.

hakem heyetine başvuru zorunluluğunun bulunması, söz konusu yöntemi ihtiyari bir uyuşmazlık çözüm yöntemine dönüştürmemekte; belirtilen hukukî uyuşmazlık çözüm yönteminin istisnai bir yargılama faaliyeti olduğunu ortaya koymaktadır.⁷³

5. 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'ndaki Düzenleme

Anılan Kanun'la 2822 sayılı Kanun'un 22. maddesi değişikliğe uğramıştır. Buna göre, toplu görüşmenin başlangıcından itibaren otuz günlük sürenin sonunda hâlâ bir uzlaşma sağlanamamışsa, taraflardan her biri, 59. maddede belirtilen şekilde oluşturulan resmî arabulucu listesinden bir arabulucunun sürece dâhil edilmesi için yetkili makama başvuruda bulunabilir. Bu başvuru üzerine görevli makam, arabulucu tayini amacıyla tarafları altı iş günü içerisinde toplantıya davet eder. Şayet taraflardan biri bu toplantıya katılmaz ya da toplantı esnasında arabulucu seçimi konusunda mutabakat sağlanamazsa, görevli makam resmî listedeki arabulucular arasından kura usulüyle bir seçim yapar. Bu işlem, taraflardan en az birinin hazır bulunması kaydıyla gerçekleştirilir. Eğer arabulucu tayinine karar verilmiş ve buna rağmen yine de bir anlaşmaya ulaşılamamışsa, uyuşmazlığın tespitine ilişkin olarak altmış günlük sürenin dolması beklenmeksizin sürece devam edilir. Ayrıca, bu durumda başka bir resmî arabulucu tayinine gidilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu hâlde, arabulucu tarafından düzenlenerek görevli makama sunulan tutanak, 23. maddede belirtilen resmî arabulucu tutanağı hükmündedir. Ancak, arabulucu tayini yönünde herhangi bir adım atılmamış ve toplu görüşmenin başlangıcından itibaren altmış gün geçmiş olmasına rağmen hâlâ bir anlaşmaya varılamamışsa, bu durumda görevli makam, başvuru üzerine ya da re'sen altı iş günü içinde 15. maddede tanımlanan yetkili mahkemeye müracaat ederek resmî listeden bir arabulucunun atanmasını talep eder.⁷⁴

Türk hukukunda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin normatif çerçevenin genel hatlarıyla değerlendirilmesinin ardından, bu

---

⁷³ Ersen Perçin, s.193-194.

⁷⁴ Talat Canbolat, 6356 Sayılı Kanununda Barışçıl Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 39, 2013, s. 253.

yöntemler arasında en yaygın ve kurumsallaşmış olan arabuluculuk müessesesinin ayrıntılı biçimde ele alınması gerekmektedir. Arabuluculuk, yasal bir düzenleme alanı olmanın ötesinde, uyuşmazlık çözüm kültüründe köklü bir paradigma değişimini temsil etmekte; taraflar arasında iletişimi ve uzlaşmayı önceleyen esnek yapısıyla, klasik yargılamaya alternatif bir çözüm modeli olarak öne çıkmaktadır. Bu bölümde, arabuluculuğun tanımı, temel ilkeleri ve Türk hukukundaki gelişimi sistematik olarak incelenecektir.

II. ARABULUCULUK

Taraflar arasındaki uyuşmazlıklar, her zaman bir hak ya da alacak talepleriyle sınırlı olmayıp, bu uyuşmazlıkların psiko-sosyal boyutları da bulunmaktadır. Özellikle taraflar arasında güven ilişkisine dayalı, geçmişe dönük beklenti ve hayal kırıklıklarıyla yüklü ihtilaflarda; yargılama süreci hukuki, duygusal ve ekonomik bir yıpranma alanı hâline gelmektedir. Toplumda yaygın olarak kullanılan “mahkemelerde süründürmek” yaklaşımı, ağır işleyen yargı sürecinin yol açtığı gerilimin sosyolojik bir yansımasıdır. Arabuluculuk yöntemi ise uyuşmazlıkların çözümünde, taraf iradesine dayalı, barışçıl bir uzlaşma zemini önermektedir. Bu model, taraflar arasında yeniden iletişim kurulmasını teşvik eden yapısıyla; sadece haklılığı değil; anlaşmayı ve ilişki kurmayı önceleyen bir yaklaşımdır. Bu modelin sunduğu en önemli katkı, uyuşmazlığı bir “dava” değil, bir “çözüm süreci” olarak konumlandırması ve adaletin yalnızca hukukî boyutunu değil, psikolojik ve toplumsal yönlerini de dikkate almasıdır. Bu yönüyle arabuluculuk, geleneksel yargı mekanizmasına yöneltilen eleştirilere karşı, yapısal bir cevap niteliğindedir.⁷⁵

Türk hukuk sisteminde, kamu düzenine aykırılık teşkil etmediği sürece, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanmasında hukuki bir engel bulunmamaktadır.⁷⁶ Özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümünde taraf iradelerine üstünlük tanıyan yasa koyucu, kamu düzenini

⁷⁵ Mehtap Şahin Altıntaş, “Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuğuna Elverişliliği”, *Medeni Hukuk Dergisi*, Sayı: 2, Cilt: 1, Temmuz 2024), s.146.

⁷⁶ Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s.109

ilgilendiren uyuşmazlıkların çözümüne müdahil olarak bazı sınırlamalar ve yasal standartlar getirmiştir⁷⁷.

A. Arabuluculuğun Tanımı

“Bağlayıcı bir karar verme yetkisi ve gücüne sahip olmayan üçüncü kişinin katıldığı; bu üçüncü kişinin çözüm üretmek, öneri getirmek veya sadece taraflar arasında çözüm ortamını hazırlamak faaliyeti⁷⁸” olarak tanımlanan arabuluculuk yöntemi, “tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri, kamu düzenine ilişkin olmayan özel hukuk uyuşmazlıklarının, devlet yargısına başvurulmaksızın dostane bir usulle çözümlenmesini amaçlayan alternatif bir uyuşmazlık çözüm mekanizmasıdır⁷⁹”.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun (HUAK)⁸⁰ 2. maddesinde “Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi⁸¹” olarak düzenlenen arabuluculuk yönteminin temel amacı, yargılama yapılmadan uyuşmazlığın sonuçlandırılması ile sonradan ortaya

⁷⁷ Uyumaz, s.104; Olcay Işık, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Arabuluculuk Yönteminin Diğer Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ile Karşılaştırılması”, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı: 6, Cilt: 64, 2014, s.14-65, s.16; Yasin Köse, “Hukuk Sistemimizdeki Yeni Patika: Arabuluculuk”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 84, Sayı:0, 2013, s. 86.

⁷⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.634.

⁷⁹ Şanal/Börü/Kodakoğlu, s.732; Tuğba Çiftçi, “Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması”, Proceedings Book Of 2nd International Scientific Researches Congress On Humanities and Social Sciences, 2017, s.239.

⁸⁰ RG. 22.06.2012, S. 28331.

⁸¹ M. Serdar Özbek, “Avrupa’da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması”, Özer Selici’ye Armağan, Ankara 2006, s.492; Burcu Çavuş Eryendi, “TTK m.555 Kapsamında Pay Sahibinin Dava Şartı Arabuluculuğa Başvurusu”, Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, Cilt:1, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s.519.

çıkabilecek uyuşmazlıkların önüne geçmektir.⁸² Düzenleme ile arabuluculuğun iradilik, tarafsızlık ve bağımsızlık yönlerine işaret edilmiştir.⁸³

En yaygın alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olan arabuluculuk sürecinde taraflara kendi çözümlerini üretme olanağı sunulmaktadır.⁸⁴ Tarafların kendi çözümlerini üretmesi beklenen sürecin sonucunda verilecek karar tarafların inisiyatifindedir. Arabuluculuk yönteminde, arabulucunun profesyonel desteği sayesinde tarafların aralarındaki hukukî uyuşmazlığa daha soğukkanlı ve objektif bir perspektiften bakarak çözüm üretmeleri teşvik edilmektedir. Hukukî uyuşmazlığın çözümü konusunda arabulucu tarafından görüş belirtilmemesi esastır. Ancak HUAK'ın 15. maddesinde yapılan değişiklikle⁸⁵ tarafların çözüm bulamadıkları, sürecin

---

⁸² Özbeke, Avrupa'da Arabuluculuk, s.492; Ömer Ekmekçi/Muhammet Özekes/Murat Atalı/Vural Seven, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s.17; Tanrıver, Usul, s.43 vd.; Orhan Dür, Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.12-13; Ildır, s.88; M. İsmail Kaya/ Burçak Tatlı, Anonim Şirketlerde Hukuki Sorumluluk Davalarının Dava Şartı Arabuluculuğa Elverişliliği Problemi, Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan, Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.340-341; İsmail Aydın, Ticari Davalarda Dava Şartı Arabuluculuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s.20-21; Elif Kısmet Kekeç, Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s.23; Cafer Eminoğlu, "Anonim Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Arabuluculuğa Elverişliliği ve Elverişliliğin Tespitinde Ölçüt Önerileri", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, 2021, s. 272-273; Betül Azaklı Arslan, Medeni Usul Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s.27; Nihat Taşdelen, Ticari Uyuşmazlıkların Çözümünde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 45; Cafer Eminoğlu/Ersin Erdoğan, Ticari uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 29.

⁸³ Çağatay Demirel, "Bireylerin Aile Arabuluculuğuna Bakış Açılarının Çatışma Çözüm Stilleri Üzerinden İncelenmesi", İstanbul Üniversitesi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2022, s.30. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda "İradeli olma ve eşitlik" ilkesi Kanun'un 3. maddesinde, "Görevin Özenle ve Tarafsız Biçimde Yerine Getirilmesi" ilkesi 9. maddesinde düzenlenmiştir.

⁸⁴ Şükran Şıpka, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nın Değerlendirilmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007/2, Sayı:12, s.163-175; Görgün, s. 475.

⁸⁵ Ek fıkra: 12.10.2017 - 7036 S.K/Madde 22) Tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde arabulucu bir çözüm önerisinde bulunabilir.

tıkandığı durumlarda arabulucunun taraflara çözüm önerisi getirerek anlaşma zemini oluşturmasına imkân tanınmıştır.⁸⁶

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından benimsenerek uygulanan arabuluculuk yöntemi, özel hukuk uyuşmazlıklarının barışçıl yollarla çözümlenmesine katkı sunduğu gibi; toplumsal barışın güçlendirilmesi ve yargının iş yükünün azaltılması bakımından önemli işlevlerle karakterizedir.⁸⁷

Yargılama sürecinde tarafların iddialarını ispat etme yükümlülüğünün aksine arabuluculuk sürecinde temel amaç karşılıklı menfaatlerin en adil çözümlerle giderilmesini sağlamaktır. Bu çerçevede yargılama sürecinde olduğu gibi bozulmuş eski bir fotoğrafı yeniden canlandırmak yerine, arabuluculukta, tarafların kendi çözümlerini üretmek mutlu ayrılıkları bir fotoğraf karesi oluşturmak sürecin temel gayesidir.⁸⁸

B. Arabuluculuğa İlişkin Temel İlkeler

Arabuluculuk müessesesine hâkim birtakım ilkeler mevcuttur. Bu ilkeleri kısaca, “arabulucunun tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkesi”, “iradîlik ilkesi”, “eşitlik ilkesi” ve “gizlilik ilkesi” olarak sıralamak mümkündür.⁸⁹

1. Tarafsızlık ve Bağımsızlık

Arabulucunun tarafsız ve bağımsız olması, arabuluculuk yöntemi ile ulaşılması hedeflenen sonuçların gerçekleşmesi için oldukça önemlidir. HUAK’ın 3. maddesinin 2. fıkrasında arabulucunun taşınması gereken nitelikler “uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla” şeklinde vurgulanmıştır. Aynı Kanun’un 9. maddesinde de arabulucunun görevini tarafsız bir şekilde yerine getirmesi

⁸⁶ Leyla Akyol Aslan, “6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun 15. Maddesi ile Arabulucunun Çözüm Önerisi Getirebilmesine Olanak Sağlayan Yeni Düzenlemenin Değerlendirilmesi”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 145, 2018, s.29 vd.

⁸⁷ Eren, s.5.

⁸⁸ Hakan Pekcanitez/Muhammet Özkes/Mine Akkan/Hülya Taş Korkmaz, Medeni Usul Hukuku Cilt III, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.2815.

⁸⁹ Bkz. Türkiye Arabuluculuk Etik Kuralları.

gerektiği ve taraflar arasında eşitliği gözetmekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir⁹⁰.

2. İradîlik

HUAK'ın 3. maddesi uyarınca “*Taraflar, arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler.*”

İradilik ilkesi kapsamında taraflar sürece başlamakta özgür oldukları gibi, başladıkları bir arabuluculuk sürecini, devam ettirme ya da herhangi bir aşamada sonlandırma özgürlüğüne de sahiptir⁹¹. Arabuluculuk sürecinin ne şekilde sonuçlandırılacağı tarafların iradesine bağlı olup, taraflar arasında uyuşmazlığın tamamını ortadan kaldıran bir anlaşmaya varılabileceği gibi, yalnızca kısmî çözüm sağlayan bir anlaşmaya da varılabilir. Sürece hâkim olan bu esneklik, arabuluculuğun yapısal niteliğinin doğal bir sonucudur⁹².

Aşağıda detaylandırılacağı gibi, bazı uyuşmazlıklarda bu serbesti ortadan kaldırılarak dava açmadan önce arabulucuya başvuru yapılması dava şartı olarak düzenlenmiştir⁹³. Dava şartı arabuluculuk sürecinde, kanunda öngörülen sürelerin arabulucu tarafından özellikle bir “soğuma süresi” olarak etkin biçimde kullanılması; taraflara, uyuşmazlığın mahkemeye taşınmasının olası hukukî ve ekonomik sonuçlarını değerlendirme ve risk analizi yapma imkânı tanınması bakımından büyük önem taşımaktadır.

⁹⁰ Alper Bulur, “Avukatlık Kanunu M.35/A'nın Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Çerçevesinde İrdelenmesi ve Bir Düzenleme Önerisi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 0, Sayı:89, 2010, s.43.

⁹¹ Eminoğlu/Erdoğan, s.29; Özbek, Avrupa’da Arabuluculuk, s.492; Aydın, 2022, s.20-21; Kekeç, s.23; Eminoğlu, s.272-273; Azaklı Arslan, s.27; Taşdelen, s.45; Ekmeççi/Özekes/Atalay/Seven, s.17; Tanrıver, Usul, s.65 vd.; Dür, s.12-13; Ildır, s.88; Kaya/Tatlı, s.340-341; Aydın, 2022, s.20-21; Kekeç, s.23; Eminoğlu, s.272-273; Azaklı Arslan, s.27; Taşdelen, s.45; Erdoğan/Uyumaz, s.131.

⁹² Koçyiğit, s.31.

⁹³ Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.636,639; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s.736; Ejder Yılmaz/Ramazan Arslan/Sema Ayvaz Taşpınar/Emel Hanağası, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.827.

3. Eşitlik

HUAK'ın 3. maddesinin 2. fıkrasına göre taraflar “*Gerek arabulucuya başvururken gerekse tüm süreç boyunca eşit haklara sahiptirler.*”

Arabuluculuk sürecinde hedeflenen nihai sonuca ulaşılabilmesi, tarafların süreç boyunca eşit konumda bulunmalarını gerekli kılmaktadır. Zira eşitlik ilkesi, tarafların müzakere ortamında kendilerini güvende ve özgür hissetmelerinin temel koşuludur. Arabulucu, taraflar arasında eşitlik ilkesini gözetmek (HUAK m. 9/3); tarafların gereksinimleri doğrultusunda adil davranmak (Türkiye Arabuluculuk Etik Kuralları-TAEK-⁹⁴ m. 1); görevini şahsen, özenle, makul sürede, güven içinde, tarafların etkin katılımıyla, hakkaniyete uygun, taraflara yeterli söz hakkı vererek ve katılımcılar arasında karşılıklı saygı gösterilmesini sağlayacak biçimde yerine getirmekle (TAEK m. 5/1) yükümlüdür.

Taraflardan birinin arabuluculuk sürecinin teknik detayları, uyuşmazlık konuları ve uzlaşma seçenekleri gibi hususları kavramakta güçlük çekmesi veya arabuluculuğa etkin bir biçimde katılmakta zorlanması durumunda arabulucu, ilgili tarafa hukukî yardım almasını önerebileceği gibi; gerekli değişiklik önerilerini getirme, son çare olarak gerekiyorsa arabuluculuğu bitirmek gibi müdahaleleri yapma hak ve sorumlulukları ile donatılmıştır (TAEK m. 5/8).

Taraflar açısından koruyucu nitelik taşıyan eşitlik ilkesi, hemen her hukukî süreçte olduğu gibi, arabuluculuk yönteminde de göz önünde bulundurulması gereken temel bir anayasal ilkedir. Zira taraflardan birinin kendisini süreç boyunca diğerine kıyasla dezavantajlı hissetmesi ya da eşit oranda temsil edilemediği düşüncesine kapılması hâlinde, ilgili tarafın rızası hilafına yönlendirildiği izlenimine kapılması olasıdır.⁹⁵ Arabulucunun taraflar arasında eşitsizlik yaratan uygulamalardan kaçınması gerektiği gibi; taraflara eşit düzeyde temsil edildikleri sağlıklı bir müzakere

⁹⁴ <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1512021075717T%C3%BCrkiye%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kurallar%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 02.03.2025)

⁹⁵ Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s.62.

ortamı oluşturmak da arabulucuya yüklenen yükümlülüklerin başında gelmektedir.⁹⁶.

4. Gizlilik

Yargılamanın kural olarak alenî yapıldığı devlet yargılamasında kişiler arasındaki uyuşmazlıkların detayları üçüncü kişilerce erişilebilir hâle gelmektedir. Bu durum, özellikle aile mahremiyeti veya ticari sırlar gibi gizlilik ilkesine duyulan ihtiyacın daha yoğun hissedildiği uyuşmazlıkların ifşa edilmesi ve özel alanlarının zarar görmesi riskini beraberinde getirmektedir. Gizlilik ilkesiyle karakterize arabuluculuk yöntemi, taraflara söz konusu risklere karşı koruyucu bir alan sunmaktadır.⁹⁷.

Arabuluculuk sürecinde paylaşılan bilgi ve belgeler uyuşmazlığın çözümünde esaslı olup, gizliliğe duyulan güvenle paylaşılan bu verilerin dava aşamasında kullanılması kural olarak yasaklanmıştır.⁹⁸. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, arabuluculuk faaliyeti çerçevesinde paylaşılan bilgi, belge ve kayıtlar gizlilikle korunmaktadır (HUAK m. 4/1). Madde metninde geçen “aksini kararlaştırma” hususu gereğince, gizliliğin kaldırılmasına dair taraf iradeleri tereddüde mahal bırakmaksızın açık şekilde düzenlenmeli, yorumla bu sonuca varılmamalıdır. Bu yönüyle arabulucu, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişilerden sayıldığı için, kanunların öngördüğü çerçevede bir yargılamada tanıklıktan çekinme hakkına da sahiptir.⁹⁹.

Arabuluculuk sürecinin sağlıklı işlemesi açısından uyuşmazlığın gizlilik içinde çözüme kavuşturulması esastır.¹⁰⁰. HUAK 4. madde ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Yönetmeliği¹⁰¹ 6. madde ile uyuşmazlık taraflarının, taraf vekillerinin, arabulucunun ve hatta sürece dâhil olan üçüncü kişilerin gizlilik ilkesine uyması gerektiğine işaret edilmiş;

⁹⁶ Dür, s.15.

⁹⁷ Özbek, Avrupa Konseyi, s.572-577.

⁹⁸ Tanrıver, Usul, s.66 vd.; Azaklı Arslan, s.58-59.

⁹⁹ Biten, Semih, Arabuluculuk Hukuku. (file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Arabuluculuk-Hukuku-Kitabi-.pdf, (Erişim Tarihi:01.04.2025) s.38.

¹⁰⁰ Tanrıver, Usul, s.67.

¹⁰¹ RG.02.06.2018, S.30439.

gizlilik ilkesinin ihlâli yaptırma tabi tutulmuştur (HUAK m.22; TAEK m.6, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu¹⁰² m.17-18).¹⁰³.

C. Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk

Türk hukukunda arabuluculuk kurumu, ilk olarak 2012 yılında kabul edilen 6325 sayılı Kanun ile yasal bir zemine kavuşturulmuştur. Bu düzenleme ile birlikte, ihtiyari nitelikte arabuluculuk uygulamaları yürürlüğe girmiş ve tarafların serbest iradelerine dayalı olarak arabuluculuk yöntemine başvurmaları mümkün hâle gelmiştir.¹⁰⁴.

Başlangıçta ihtiyari arabuluculuk modeli benimsenmiş ve temel düzenlemeler bu yönde yapılmış olmasına rağmen, arabuluculuk uygulamalarının beklendiği oranda yaygınlaşmaması, başkaca düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Bu çerçevede kaynak hukuk sistemleri model alınarak, bazı uyuşmazlıklar için zorunlu arabuluculuk uygulaması geliştirilmiştir.¹⁰⁵ Bu düzenlemeler aracılığıyla arabuluculuk sisteminin etki alanı genişletilmiş; özellikle 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu¹⁰⁶ ile yapılan düzenleme neticesinde, iş hukukundan kaynaklanan bazı alacak ve tazminat davalarında arabuluculuğa başvurulması, dava şartı hâline getirilmiştir. Bu çerçevede, ilgili uyuşmazlıklarda arabuluculuk süreci tamamlanmaksızın açılan davalar, dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddedilmektedir. Böylece Türk hukukunda arabuluculuk, sadece gönüllülüğe dayalı bir çözüm yöntemi olmaktan çıkmış; bazı hukukî uyuşmazlıklarda yargısal başvuru sürecinin ön koşulu hâline gelecek, sistemik bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak kurumsallaşmaya başlamıştır.¹⁰⁷.

¹⁰² RG.24.03.2016, S.29677.

¹⁰³ Tanrıver, Usul, s.68; Betül Azaklı Arslan, s.58.

¹⁰⁴ Aziz S. Arslan, “7445 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuğun Kapsamına İlişkin Değerlendirmeler”, Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, C:1, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s. 199; Resul Kurt, İş Yargısında Arabuluculuk, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 30, Cilt:135, 2018, s. 426; Nur Bolayır, “Fikrî Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıklarında Zorunlu Arabuluculuk”, Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, Cilt: 1, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s. 445-446.

¹⁰⁵ Arslan, s.198-199.

¹⁰⁶ RG.25.10.2017, S.30221.

¹⁰⁷ Arslan, s.199-200; Kurt, s.426; İsmail Aydın, “Yargıdaki İş Yükü Sorunlarının Çözümüne Yegâne Arayış: Dava Şartı Arabuluculuğun Kapsamının Genişletilmesi

Arabuluculuğun dava şartı olarak öngörülmesine ilişkin ilk yasal düzenleme, 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3. maddesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu hükümle birlikte, iş hukukundan doğan bazı uyuşmazlıklarda arabulucuya başvuru, dava yoluna başvurulabilmesinin ön koşulu hâline getirilmiştir. Her ne kadar 7036 sayılı Kanun'un başlığı "İş Mahkemeleri Kanunu" olsa da, bu Kanunla yapılan düzenlemeler yalnızca iş mahkemelerinin teşkili ve yargılama usulleriyle sınırlı kalmamış; aynı zamanda alternatif uyuşmazlık çözüm yolları bakımından da önemli bir dönüşümün önünü açmıştır. Nitekim bazı özel kanunlarda da yapılan eş zamanlı değişikliklerle, dava şartı arabuluculuk sistemi ülkemizde 2018 yılı itibarıyla uygulamaya geçirilmiştir.¹⁰⁸

7036 İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3. maddesinin yirminci fıkrası ile 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan yer alan işçi işveren ilişkilerine dayalı bazı uyuşmazlıkların yanı sıra; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu,¹⁰⁹ Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, Basın İş Kanunu ve Deniz İş Kanunu kapsamında yer alan gemi adamlarına ilişkin iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar da dava şartı olarak öngörülmüştür. Böylelikle dava şartı arabuluculuk uygulaması, iş hukukunun farklı alanlarına yayılarak sistematik bir çerçevede işlerlik kazanmıştır.¹¹⁰

Benzer şekilde, ticari davalara ilişkin olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK)¹¹¹ 5/A maddesi ve 6325 sayılı Kanun'un 18/A maddesi uyarınca, 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren para alacağı ve tazminat talepli ticari davalarda da arabulucuya başvuru zorunlu tutulmuştur.¹¹² TTK madde 5/A - (Ek madde: 06.12.2018 - 7155 S.K/Madde 20) ile ticari

---

(Menfi Tespit, İtirazın İptali ve İstirdat Davalarının Arabuluculuğa Tâbi Olması)", Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, Cilt:1, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s. 312-313.

¹⁰⁸ Arslan, s.199-200; Kurt, s.426; Aydın, 2025, s.312-313; Bolayır, s.446.

¹⁰⁹ RG. 04.02.2011, S. 7836.

¹¹⁰ Kurt, s.426.

¹¹¹ RG.14.02.2011, S.27846

¹¹² Arslan, s.200-201; Aydın, 2025, s.312-313; Bolayır, s.446; Burcu Çavuş Eryendi, "TTK m.555 Kapsamında Pay Sahibinin Dava Şartı Arabuluculuğa Başvurusu", Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, Cilt:1, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s. 516.

nitelik taşıyan uyuşmazlıklarda dava şartı arabuluculuğun uygulama alanı şu şekilde belirlenmiştir:

“Bu Kanunun 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar para olan alacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında, dava açılmadan önce arabulucuya başvurmuş olması dava şartıdır.”

Tüketici uyuşmazlıkları açısından dava şartı arabuluculuk uygulamasında, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK).¹¹³’un 73/A maddesiyle (Ek madde: 22.07.2020 - 7251 S.K/Madde 59), 28 Temmuz 2020 tarihinden itibaren tüketici hakem heyeti görevi dışında kalan tüketici uyuşmazlıklarında arabuluculuk dava şartı olarak kabul edilmiştir. İlgili düzenlemeye göre, tüketici mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklarda, yargı yoluna başvurmadan önce arabuluculuğa başvurma zorunluluğu getirilmiş ve bu başvuru dava şartı olarak kabul edilmiştir. Ancak, tüketici hakem heyetlerinin görev alanına giren uyuşmazlıklar, tüketici hakem heyetlerinin kararlarına karşı yapılan itirazlar, TKHK’nın 73. maddesinin altıncı fıkrasında belirtilen istisnai uyuşmazlıklar, aynı kanunun 74. maddesi uyarınca açılan davalar ile tüketici işlemi niteliğinde olsa dahi taşınmazın aynından kaynaklanan uyuşmazlıklar, dava şartı olarak arabuluculuk kapsamının dışında bırakılmıştır.¹¹⁴

Son olarak, 1 Eylül 2023 tarihinde, kamuoyunda “Yedinci Yargı Paketi” olarak bilinen 6325 sayılı Kanun’un 18/B maddesi uyarınca (Ek madde: 28.03.2023 - 7445 S.K/Madde 37), “Kiralanan taşınmazların 2004 sayılı Kanuna göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler hariç olmak üzere, kira ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıklar”, “Taşınır ve taşınmazların paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin uyuşmazlıklar”, “23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundan kaynaklanan uyuşmazlıklar” ve “Komşu hakkından kaynaklanan uyuşmazlıklar” dava şartı zorunlu arabuluculuk kapsamına alınmıştır.¹¹⁵

¹¹³ RG.28.07.2020, S.31199.

¹¹⁴ Arslan, s.203 vd.; Aydın, 2025, s.312-313; Bolayır, s.446.

¹¹⁵ Arslan, s.203; Aydın, 2025, s.314; Bolayır, s.446.

Dava şartı arabuluculuğa ilişkin, HUAK'ın 15/10, 19/2, 22, 31/8 ve 36. maddeleri ile İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3/22. maddesi temel alınarak, arabuluculuğun uygulama usul ve esaslarını detaylandıran ikincil bir düzenleme yapılmıştır. 2018 yılında yürürlüğe giren Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği ile, hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümüne dair faaliyetlerin çerçevesi çizilmiştir. Yönetmelik kapsamında; arabuluculuk sürecine ilişkin usul kuralları, dava şartı arabuluculuk uygulamalarının esasları, idarenin taraf olduğu özel hukuk uyuşmazlıklarında temsile ilişkin hükümler, arabulucuların eğitimi ve sınavları, sicil kayıtları, denetim usulleri ile Arabuluculuk Daire Başkanlığı ve Arabuluculuk Kurulu'nun görev, yetki ve işleyişine dair ayrıntılar düzenlenmiştir. Bu yönüyle söz konusu yönetmelik, dava şartı arabuluculuğun yalnızca yasal zemine değil, uygulama pratiğini şekillendiren ayrıntılı bir normatif yapıya da kavuşturulduğunu göstermektedir.¹¹⁶

Arabuluculuğun yaygınlaştırılması yönünde doktrinde ve yüksek yargı kararlarında teşvik edici görüşler ortaya atılmıştır. İngiltere ve Galler Temyiz Mahkemesi hâkimlerinden Mathew Alexander Thorpe, arabuluculuğun kapsam ve etkinliğine ilişkin çarpıcı bir değerlendirmede bulunarak, “*Ne kadar karmaşık olursa olsun, arabuluculukla başarı elde edilmesi mümkün olmayan hiçbir dava yoktur*” ifadesini kullanmıştır.¹¹⁷ Thorpe'a göre, uyuşmazlığın temyiz aşamasında bulunması bile arabuluculuk için geç bir safha olarak değerlendirilemez. Bir davada, mahkeme başkanı da arabuluculuğun etkinliğine “*Bu dava, ne kadar karmaşık olursa olsun, hatta arabuluculuğun denenmediği ya da ilk derece yargılamasında denenerek başarısız olduğu davalarda bile başarılı bir arabuluculuğa açık olmayan hiçbir davanın olmadığı yönündeki kanaatimizi pekiştirmiştir*.”¹¹⁸ sözleriyle dikkat çekmiştir. Bu değerlendirmeler, arabuluculuğun yalnızca başlangıç aşamasındaki uyuşmazlıklar için değil,

¹¹⁶ Mahmut Ekrem Kırış, Dava Şartı Olarak Arabuluculuk ve Arabuluculuk Faaliyetinin Kötüye Kullanılması, Aydın Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2022, s.11.

¹¹⁷ Lisa Parkinson, Aile Arabuluculuğu (Yonca Fatma Yücel, Ed.), Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara 2018, s.65.

¹¹⁸ Parkinson, s.65.

aynı zamanda yargılamanın ileri evrelerinde de uygulanabilir ve etkili bir çözüm yöntemi olabileceğini ortaya koymaktadır.¹¹⁹

Tüm bu düzenlemeler, uyuşmazlıkların daha kısa sürede ve dostane yollarla çözülmesini hedefleyen alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin Türk hukukundaki yerini pekiştirmiştir. Güncel istatistikî veriler, özellikle iş hukuku, ticaret hukuku ve tüketici hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda hem ihtiyari hem de dava şartı olarak uygulanan arabuluculuk yönteminin önemli ölçüde başarı sağladığını göstermektedir. 2013'ten günümüze arabuluculuk kapsamında toplam 8.869.290 dosya işleme alınmış ve bunların 5.234.884'ü anlaşma ile sonuçlanmış olup 2025 yılı itibarıyla arabuluculuk dosya sayısı 1.124.200'dür; ceza hukukunda ise 2017'den bu yana 2.429.192 dosya uzlaştırmaya konu olmuş, 2.015.570'i uzlaşma ile sonuçlanmış ve 2025 yılı itibarıyla uzlaştırma dosya sayısı 203.251 olarak kaydedilmiştir.¹²⁰

Bu istatistikî başarı, arabuluculuk yönteminin hukukun diğer alanlarında da etkin bir şekilde uygulanabileceğine ve özellikle aile hukuku gibi hassas alanlarda da sosyal barışın tesisi açısından güçlü bir alternatif oluşturduğuna işaret etmektedir.

D. Dava Şartı Kapsamında “Arabuluculuğa Elverişlilik” Kavramı

Devlet yargısı dışındaki uyuşmazlık çözüm yöntemleri, kural olarak yalnızca tarafların üzerinde özgürce tasarrufta bulunabilecekleri ve sulh yoluyla sonuçlandırılması mümkün olan ihtilaflar için geçerlidir.¹²¹ Dolayısıyla, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri veya sulh olamayacakları konuların mahkeme dışı yollarla çözülmesi mümkün değildir.

Türk hukuk sisteminde farklı mevzuatlarda yapılan düzenlemelerde arabuluculuğa elverişlilik değerlendirmesi kamu düzeni kavramıyla ilişkilidir. Örneğin boşanma davaları, Anglo-Amerikan Hukuk Sisteminin

¹¹⁹ Parkinson, s.65.

¹²⁰ <https://www.adalet.gov.tr/adalet-bakani-yilmaz-tunc-2025te-yargi-alanindaki-uygulamaları-ve-faaliyetleri-paylasti> (Erişim Tarihi: 02.01.2026)

¹²¹ Bulur, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi, s. 32-33; Semizoğlu, s. 2411.

geçerli olduğu ülkelerde uzlaştırma ile çözümlenebilirken, Türk Hukukunda bu konu kamu düzenine ilişkin görüldüğünden, evlenmenin iptali, boşanma gibi konulara yalnızca devlet mahkemelerinin karar verebileceği ve tarafların bu konularda sulh olamayacağı kabul edilir.¹²²

Çalışmanın bu bölümünde arabuluculuğa elverişlilik kavramının özel kanunlarda düzenleniş biçimi ele alınmaktadır.

1. 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Bağlamında Arabuluculuğa Elverişlilik

Ülkemizde 22.06.2012 tarihinde yürürlüğe giren HUAK, arabuluculuk konusundaki temel mevzuat niteliğindedir. Anılan mevzuat uyarınca yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde arabuluculuk yöntemine başvurulabilmektedir.¹²³ Ancak aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir (HUAK m. 1/2).

Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerin kapsamı uygulamada zaman zaman tereddütlere yol açmaktadır. Bu bağlamda tarafların bir hukukî uyuşmazlıkta mahkeme kararına ihtiyaç duymaksızın kendi özgür iradeleri ile hukukî sonuç elde etmeleri mümkün ise, sözü edilen uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olduğu kabul edilmektedir.¹²⁴ Nitekim kamu düzenine ilişkin uyuşmazlıklarda bu serbestinin bulunmadığı ortadadır. Yukarıdaki maddenin gerekçesinde yer alan “*Bu durum karşısında, kamu düzenine ilişkin olan ve dolayısıyla tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunmalarına olanak vermeyen hukukî ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında, arabuluculuk kurumuna müracaat edilemeyecektir.*” ifadesiyle de bu husus teyit edilmiştir.

¹²² Gülgün Ildır, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2003, s. 41; Taşpolat Tuğsavul, s. 109.

¹²³ Eminoğlu, s.274; Kaya/Tatlı, s.343-344; Eminoğlu/Erdoğan, s.48; Muhammet Özeker/Vural Seven/Nedim Meriç, Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası (TTK m.549 vd), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s.152.

¹²⁴ Koçyiğit/Bulur, s.73.

Öte yandan HMK m. 308/2’de (kabul), m. 313/2’de (sulh) ve HUAK/1(2)’de (arabuluculuk) ifade edilen “*Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri işler*” ile HMK m. 408/1’de (tahkim) ifade edilen “*İki tarafın iradelerine tâbi olmayan işler*” birbirlerinden farklı kavramlardır. “İki tarafın iradelerine tâbi olmayan işler” ile anlatılmak istenen “*Bir işlemin geçerliliği için, kanunen iki tarafın irade açıklamalarının yeterli görülmediği*” hallerdir. Buna göre örneğin, taşınırın devri ve teslimi (taşınırın mülkiyeti teslim ile geçtiği için) tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri bir iştir ve aynı zamanda iki tarafın iradelerine tâbi olan bir iştir. Taşınmazın devri ve tescili ise (taşınmazın mülkiyeti ancak tapu siciline tescil ile geçtiği için) tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri hususlardan olmasına karşın iki tarafın iradelerine tâbi olmayan bir iştir. Bu bağlamda taşınmazın devri ve tescili HMK çerçevesinde tahkime elverişli değilken, HUAK çerçevesinde arabuluculuğa elverişlidir.¹²⁵

2. İşçi - İşveren Uyuşmazlıklarında Arabuluculuğa Elverişlilik

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m.3’e göre “*Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.*”

İş hukukunda işçi ve işveren arasındaki kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, kötü niyet tazminatı, ayrımcılık tazminatı, sendikal tazminat, iş kazası ve meslek hastalığı dâhil maddî ve manevî tazminat, ücret, prim, ikramiye, fazla mesai ücreti, yıllık izin ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti, cezai şart ve benzeri alacak taleplerine ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli niteliktedir.¹²⁶ Bu uyuşmazlıklar 01.01.2018 tarihinden itibaren zorunlu arabuluculuk yoluyla çözülmektedir. İş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddî ve manevî tazminat ile bunlarla ilgili tespit, itiraz ve rücu davaları hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz (m. 3/3).

¹²⁵ S. Ocak/Ö.Öğuz/A.Karaca/A.Bulur/E.Koç, İş Hukukunda Arabuluculuk Uzmanlık Eğitimi Kaynak Kitabı, Adalet Bakanlığı, İstanbul 2017, s.9.

¹²⁶ Mehmet Feridun İzgi, Türk Hukukunda Tahkim Benzeri Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Yeditepe Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2022, s.93.

3. Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa Elverişlilik

6102 sayılı Kanun'un 5/A maddesine göre (Ek madde: 06.12.2018 - 7155 S.K/Madde 20) “*Bu Kanunun 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar para olan alacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında, dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır...*”

Düzenlemeye göre bir ticari uyuşmazlığın dava şartı kapsamında sayılabilmesi için iki temel kriterin bulunması gerekmektedir: Bunlardan ilki, uyuşmazlığın ticari dava niteliğinde olmasıdır. Diğer kriter ise ticari nitelikli bu davanın konusunun bir miktar paranın ödenmesi talebine konu olacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ya da istirdat davası olmasıdır.¹²⁷.

Anılan maddenin atfıyla ticari dava şartı kapsamına girmeyen ticari uyuşmazlıkların başında çekişmesiz yargı uyuşmazlıkları (doğrudan doğruya iflas, konkordato mühleti verilmesi ve komiserin atanması, konkordatonun tasdiki gibi); ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve icra takipleri gelmektedir. Ancak, ticari dava niteliğinde bir dava açılacaksa ihtiyati tedbirden sonra HMK m.397 uyarınca iki hafta içinde, ihtiyati hacizden sonra İİK.264/I uyarınca yedi gün içinde arabuluculuğa başvurulmalıdır.

Öğretide bilhassa çok taraflı ticari uyuşmazlıkların dava şartı kapsamında zorunlu arabuluculuğa tabi olması eleştiri konusu olmuştur. Çok taraflı ticari uyuşmazlıkların niteliği gereği karmaşık olmasından bahisle, taraf iradeleri ile şekillenen arabuluculuk yönteminin bu uyuşmazlıklar için işlevsiz kaldığı belirtilmektedir.¹²⁸.

4. Tüketici Uyuşmazlıklarında Arabuluculuğa Elverişlilik

7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.¹²⁹ ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a “*Dava şartı olarak arabuluculuk*” başlığı ile eklenen 73/A maddesine göre “*Tüketici mahkemelerinde görülen*

¹²⁷ İzgi, s.95; Çavuş Eryendi, s.521.

¹²⁸ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.692 vd.; Azaklı Arslan, s.48-49.

¹²⁹ RG.28.07.2020; S.31199.

uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır... ”

“Taraflardan birinin tüketici, diğer tarafın ise profesyonel satıcı/sağlayıcı olduğu tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan kaynaklanan uyuşmazlıklar”, tüketici uyuşmazlığı olarak tanımlanmaktadır.¹³⁰

5. Kira, Kat Mülkiyeti, Ortaklığın Giderilmesi ve Komşuluk Hukukundan Doğan Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğa Elverişlilik

1 Eylül 2023 tarihinde yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 18/B maddesi ile birlikte kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar, kat mülkiyetine ilişkin ihtilaflar, ortaklığın giderilmesi (izale-i şuyu) ve komşuluk hukukundan kaynaklanan anlaşmazlıklar için arabulucuya başvuru dava şartı hâline getirilmiştir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasında önemli bir yer tutan arabuluculuğun incelenmesinin ardından, taraf iradesine dayalı ve bağlayıcı karar üretme yetkisiyle öne çıkan tahkim yöntemine yönelmek yerinde olacaktır. Arabuluculuktan farklı olarak daha resmî bir yargılama sürecine benzeyen ve özellikle ticari uyuşmazlıklarda etkinliği artan tahkim, taraflara hızlı, uzmanlaşmış ve çoğu zaman daha ekonomik bir çözüm olanağı sunmaktadır. Bu bağlamda, tahkim kurumunun tanımı, hukuki niteliği, uygulanabilirlik koşulları ve Türk hukukundaki düzenlemeleri ele alınmaktadır.

III. TAHKİM

Egemenlik anlayışının bir sonucu olarak yargı yetkisi ve görevi devletin elinde toplanmıştır. Ancak özel hukuka dair bazı uyuşmazlıkların

¹³⁰ İzgi, s.95; Mehmet Akif Tutumlu, Tüketici Yargılaması Hukuku (2. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s.66; Gökçen Topuz, Tüketici Mahkemeleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s.37; Seda Özmumcu, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Hükümleri ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklara Genel Bir Bakış”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan Özel Sayı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014/16, s.831,841; Seyhan Selçuk, “Tüketici Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Dava Şartı”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2020, C.8, S.16, s.1175.

devlet mahkemelerinin yanı sıra hakemler tarafından da çözümüne kapı aralanmıştır. Özel hukuktan kaynaklanan bu uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesi taraflar arasında yapılan tahkim sözleşmesi ile sağlanmaktadır.¹³¹

A. Tahkimin Hukukî Niteliği

Tahkimin bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır.¹³²

Bir kısım yazarlara göre tahkim, arabuluculuk gibi geleneksel alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından farklıdır ve bu kategorinin dışındadır.¹³³ Bu görüşe göre tahkimde de hakemler tıpkı devlet yargılamasındaki hakimler gibi bir yargılama yaparak karar vermektedirler; bu nedenle tahkim özel bir yargılamadır.¹³⁴

Diğer bir görüşe göre tahkim, devlet yargısına alternatif teşkil etmesi ve uyuşmazlığın kim tarafından, nerede çözümleneceğine ilişkin tercihi taraflara bırakması, tahkimin alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak nitelendirilmesi için yeterlidir.¹³⁵ Bu görüşe göre, tahkim her ne kadar maddî hukuk kurallarına dayalı yargılama ile yürütülmekte ise de,

¹³¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.608; Cengiz Serhat Konuralp, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2011, s.124; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.613; Baki Kuru/Burak Aydın, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s.694-711; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s.753-786; Budak/Karaaslan, s.477-495; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s.729-769.

¹³² İbrahim Özbay/ Yavuz Korucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim HMK m. 407-444, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 33 vd; M. Serdar Özbek, Tahkim Hukuku, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.143 vd.

¹³³ Klaus Lionnet/Annette Lionnet, Handbuch der internationalen und nationalen Schiedsgerichtsbarkeit, 3. Auflage, Stuttgart- München- HannoverBerlin- Weimar-Dresden, 2005, s. Nr 8, 1; Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukuku C. II, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s. 336; Hakan Pekcanitez, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri", Hukuk Perspektifleri Dergisi, Sayı:5, 2005, s.15.

¹³⁴ Lionnet/Lionnet, s. Nr 8, 1; Tanrıver, Usul, s. 336; Hakan Pekcanitez, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri", Hukuk Perspektifleri Dergisi, Sayı:5, 2005, s.15.

¹³⁵ Özbek, Tahkim Hukuku, s. 143 vd; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 218 vd.

uyuşmazlığın esası devlet mahkemelerince değil, taraf iradesiyle belirlenen hakemler tarafımdan çözüme kavuşturulmaktadır.¹³⁶

Bir diğer görüşe göre ise tahkim, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri kapsamında değerlendirilse dahi, sahip olduğu bazı nitelikler bakımından bu yöntemlerden ayrılmaktadır.¹³⁷ Tahkimin özellikle arabuluculuktan ayırt edilmesi gereği, bu farklılaşmanın en belirgin tezahürüdür. Bu nedenle, arabuluculuk ile tahkim, işlevsel ve yapısal açıdan farklı çözüm modelleridir. Nitekim arabuluculuk ile tahkim arasındaki ilişki, bir yönüyle arabuluculuk ile devlet mahkemeleri arasındaki ilişkiye benzetilmektedir.¹³⁸ Arabuluculukta taraflar, bir arabulucunun yardımıyla uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması amacıyla uzlaşma iradelerini ortaya koymakta; çözüm, tarafların karşılıklı rızasına dayanmaktadır. Buna karşılık tahkimde taraflar, uyuşmazlığın çözümünü hakem veya hakem kuruluna bırakmakta ve uyuşmazlık, taraf iradesinin dışında, yetkilendirilmiş bir üçüncü kişi tarafından karara bağlanmaktadır. Bu ayırım, arabulucunun müzakerelere yön veren fakat çözüm üretmeyen tarafsız bir kolaylaştırıcı konumunda bulunmasına; hakem veya hakem kurulunun ise hâkim benzeri bir fonksiyon icra ederek uyuşmazlığın esasına ilişkin değerlendirme yapmasına dayanmaktadır.¹³⁹ Tahkim süreci, devlet yargılamasına kıyasla daha esnek olmakla birlikte, arabuluculukla karşılaştırıldığında görece formel bir yapıya sahiptir. Nitekim tahkimde uyuşmazlık, kimin haklı olduğu sorusu etrafında şekillenirken; arabuluculukta çözüm, taraf menfaatlerinin dengelenmesi esasına dayanmaktadır.¹⁴⁰ Bu yönüyle

¹³⁶ Özbek, Tahkim Hukuku, s. 143 vd; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 218 vd.

¹³⁷ Özbay/Korucu, s. 34; Levent Börü, "Tahkim Sözleşmesinin Varlığı Durumunda Dava Şartı Arabuluculuk Hükümlerinin Uygulanıp Uygulanamayacağı Üzerine Değerlendirmeler (HUAK m.18/A,18)", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 1, 2023, s.72-73

¹³⁸ Klaus J. Hopt/Felix Steffek, Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective, Mediation: Comparison of Laws, Regulatory Models, Fundamental Issues, Oxford 2012, s. 24; Lionnet/Lionnet, s. Nr 8, 1;

¹³⁹ Özbay/Korucu, s. 35.

¹⁴⁰ Ali Yeşilirmak, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku C. III, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 2601.

tahkim, yargısal nitelik taşıyan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak nitelendirilmektedir.¹⁴¹

Biz de tahkim yönteminin arabuluculuk yöntemine kıyasla, yargısal faaliyete daha yakın durduğu yönündeki görüşe katılmaktayız. Zira prosedürel yapıdaki farklılıklarıyla birlikte, her iki yöntemin dayandığı çözüm mantığındaki ayrışma da belirgindir. Tahkim, taraflar arasındaki uyuşmazlığı normatif ölçütler çerçevesinde değerlendirip, bağlayıcı bir karar ile sonuçlandırmayı hedeflerken; arabuluculuk, tarafların karşılıklı menfaatlerini esas alarak uzlaşma üretmeyi amaçlayan esnek bir model sunmaktadır.¹⁴² Bu temel fark, her iki yöntemin uygulandığı uyuşmazlık türlerinde de belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Nitekim ticari nitelikli, yüksek değerli ve karmaşık hukukî değerlendirmeye dayalı ihtilaflarda tahkim tercih edilirken; ilişkisel boyutu ön planda olan, taraflar arasında sürdürülebilir iletişimin önemli olduğu uyuşmazlıklarda arabuluculuk daha çok tercih edilmektedir.¹⁴³ Ayrıca arabuluculuğun katılımcı, interaktif yapısı ve duygusal gerilimi azaltma kapasitesi; özellikle uzun süreli iş ilişkileri ve aile ilişkilerine dair uyuşmazlıklarda klasik tahkim yapısına oranla daha sürdürülebilir çözümler üretmektedir.¹⁴⁴ Bu yönüyle bakıldığında, tahkim ve arabuluculuk arasındaki tercih, yalnızca “usul” değil, aynı zamanda değer ve hedef farklılığına dayalı bir seçimdir. Yargı sistemi içinde bu iki yöntemin tamamlayıcı değil, farklı çözüm mantıklarına yaslanan modeller olarak değerlendirilmesi; hukukun farklı alanlarındaki uyuşmazlıklarda özgün stratejiler geliştirilmesini sağlayacaktır.

¹⁴¹ Mauro Cappelletti: “Alternative Dispute Resolution Process within the Framework of the Worl-Wide Access to-Justice Movement”, *The Modern Law Review*, V.56, I.3, 1993, s. 282 vd; KIYAK, s. 27; Tahkim anlaşması, hakemlerin yargı yetkisinin temelidir ve sınırlarıyla içeriğini belirler. YEŞİLOVA, Bilgehan: “Tahkim (İlk) İtirazı Üzerine- Hakemlerin Yargı Yetkisiyle İlgili Olarak- Mahkemelerce Yapılacak Denetim ve Sonuçları (Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 5/I)”, Prof. Dr. Bilge Umar Armağan, C.I; Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İzmir 2009, C.11, s. 799-810 (İtiraz), s. 740.

¹⁴² Börü, s.73.

¹⁴³ Taşkan, s.1.

¹⁴⁴ A. Eda Manav Özdemir, “Bireysel İş Uyuşmazlıklarında Alternatif Çözüm Yöntemleri ve Tahkime İlişkin Değerlendirmeler” (Sicil Dergisi, 2023/II, s.132

B. Tahkimin Tanımı

“Taraflar arasında doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların devlet yargısında çözümlenmesi yerine, hakem adı verilen kimseler aracılığı ile çözümlenmesi konusunda tarafların anlaşmaları.¹⁴⁵” olarak tanımlanan tahkim; “Bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş iki tarafın anlaşarak, bu uyuşmazlığın çözümünü özel kişilere bırakmaları ve uyuşmazlığın özel kişiler tarafından incelenip karara bağlanmasıdır.¹⁴⁶”.

C. Tahkim/Hakem Sözleşmesi

Tarafların aralarında doğmuş ya da doğabilecek uyuşmazlıkları tahkim yoluyla karar bağlanması konusunda yaptıkları sözleşmeye “tahkim sözleşmesi”; tahkim sözleşmesinin taraflarının hakemlerle yaptıkları iş görme sözleşmesine de “hakem sözleşmesi” denir.¹⁴⁷.

Tahkim konusunda temel tartışma, tahkimin bir maddî hukuk (borçlar hukuku) sözleşmesi mi, usûl hukuku sözleşmesi mi olduğu noktasında düğümlenmektedir.¹⁴⁸. Tahkim sözleşmesini bir maddî hukuk sözleşmesi olarak kabul eden yaklaşıma göre.¹⁴⁹, tahkim sözleşmesi kurucu unsurlarını maddî hukuktan aldığı, etkilerini maddî hukuk alanında doğurduğu için bir maddî hukuk sözleşmesidir.¹⁵⁰. Bu görüşe göre tahkim sözleşmesi ile taraflar arasında doğrudan bir borç ilişkisi kurulduğu gibi maddî nitelikte bir edim yüklenildiğinden tahkim de satış, kira veya hizmet sözleşmeleri gibi klasik sözleşme türlerinin tabi olduğu kurallara tâbidir. Bu bağlamda, tahkim sözleşmesinin geçerliliği, tarafların ehliyeti, irade beyanlarının uyuşması, konu ve sebebin hukuka uygunluğu gibi hususlar maddî hukuk sözleşmelerinin kuruluşuna ilişkin yasal sınırlamalara

¹⁴⁵ Baki Kuru ve Burak Aydın, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s. 674 vd; Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 7. Baskı., Filiz Kitabevi, İstanbul 2023, s.483 vd; Ali Cem Budak ve Vural Karaaslan, Adalet Meslek Yüksekokulları İçin Medeni Usul Hukuku, 2.b, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022, s.305 vd; Akıncı, 1996, s.93; Kuru/Aydın, s.694; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.608.

¹⁴⁶ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.608; Kuru, 2001, s.5875.

¹⁴⁷ Budak/Karaaslan, s.483 vd.

¹⁴⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.609; Pekcanitez/ Özekes/Akkan/Taş Korkmaz, s.2597.

¹⁴⁹ Hüseyin Afşin İlhan, Tahkim Sözleşmesinin Geçerliliği, 1.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s.9.

¹⁵⁰ İlhan, s.9.

tabidir. Bu görüşün savunucularına göre, tahkim anlaşması yalnızca usulî bir fonksiyon icra etmekle kalmaz; taraflara, uyuşmazlığı devlet yargısı yerine hakem nezdinde çözüme borcu yüklemektedir. Dolayısıyla, tahkim sözleşmesi, doğası gereği maddî hukuk bağlamında değerlendirilmektedir.¹⁵¹

Tahkim sözleşmesini usulî hukuku sözleşmesi olarak kabul eden ağırlıklı görüş¹⁵² ise tahkim sözleşmesinin usul hukuku alanında etki doğurmasından yola çıkmaktadır. Bu görüşü benimseyen yazarlar, irade serbestisinin, özel hukuka özgü bir kavram olmadığını, aynı zamanda genel hukuk teorisinin bir parçası olduğunu vurgulayarak tahkim sözleşmesinin maddî hukuk bağlamında değerlendirilmesine karşı çıkmaktadırlar. Tahkim sözleşmesi taraflar arasındaki bir uyuşmazlığın çözümü maksadıyla yapılan ve hakemlerin belirlenmesi, davanın açılması, delillerin gösterilmesi yargılama sonucunda kararın verilmesi, verilen karara karşı üst merciye başvuru yolunun açık olması gibi özellikleri itibariyle usulî bir sözleşme olarak ele alınmaktadır.¹⁵³ Bu çerçevede, özü itibariyle bir yargılama faaliyeti olan tahkim yönteminin merkezinde bulunan tahkim sözleşmesi de usul hukukuna ilişkin bir sözleşme olarak nitelendirilmelidir. Kaldı ki tahkim yargılaması, tarafların usulü belirlemelerine olanak tanıyan özel bir yargı türüdür.¹⁵⁴

Yargıtay 15. ve 23. Hukuk Dairelerinin konuya ilişkin kararları uyarınca¹⁵⁵, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun¹⁵⁶ yürürlükte olduğu dönemde akdedilen tahkim sözleşmeleri veya tahkim şartı içeren sözleşmeleri, hukukî nitelikleri bakımından TBK'da düzenlenen vekâlet sözleşmesi kapsamındadır. Bu yaklaşım, tahkim sözleşmesinin taraflardan birine - vekâlet verenin iradesi doğrultusunda hareket eden - bir hakeme uyuşmazlığı çözüme yetkisini verdiği anlayışına

¹⁵¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.609; Cansu Yener Keskin, Milletlerarası Tahkim Anlaşmasının Kurulması ve Etkisi, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.19.

¹⁵² Fatih Aydemir, Tahkim Sözleşmesinin Kaynakları, Tanımı, Hukuki Niteliği ve Yapılış Türleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.69.

¹⁵³ Aydemir, s.69.

¹⁵⁴ Alangoya, s.63-81

¹⁵⁵ Y.15.HD, 26.02.2015, E.2014/5988, K.2015/1011; Y.15.HD, 07.03.2014, E.2013/160, K.2013/3346. Corpus.

¹⁵⁶ RG.02.07.1927, S.622-624.

dayanmaktadır. Bahse konu Yargıtay kararlarında, tahkim sözleşmesinin varlığına ve geçerliliğine ilişkin uyuşmazlıklarda; taraflar arasında geçerli bir irade uyuşmasının bulunması, sözleşmenin konu ve taraf ehliyeti gibi unsurlarıyla emredici kanun hükümlerine uygun olması gibi maddî hukuk kurallarının uygulanacağı belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında, Yargıtay uygulamasında tahkim anlaşmasının usule ilişkin bir düzenleme olmayıp, aynı zamanda maddî hukuka tabi bir borç ilişkisi olarak ele alındığı anlaşılmaktadır.¹⁵⁷

Tahkim sözleşmesinin niteliği hususunda ileri sürülen bir diğer görüş¹⁵⁸, bu sözleşmenin karma nitelikte olduğu yönündedir. Bu yaklaşımı savunan yazarlar, tahkim sözleşmesini yalnızca maddî hukuk veya usul hukuku sözleşmesi olarak tanımlamanın yetersiz kaldığını ileri sürerek, sözleşmenin hem maddî hukuk hem de usul hukuku unsurlarını bünyesinde barındırdığını savunmaktadır. Bu görüşe göre, tahkim sözleşmesinin tarafların serbest iradesine dayanarak kurulması, maddî hukuk sözleşmesi niteliğinde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, taraf iradesiyle şekillenen bir hukukî ilişki olması açısından tahkim sözleşmesi, maddî hukuk sözleşmesi mahiyetindedir. Bununla birlikte, tahkim sonucunda verilen hakem kararlarının, mahkeme kararları gibi bağlayıcı ve icrai nitelikte olması, söz konusu sözleşmeye aynı zamanda bir usul hukuku sözleşmesi niteliği de kazandırmaktadır. Zira tahkim süreci sonucunda verilen hakem kararı, usul hukukuna özgü bir yargı faaliyetinin ürünüdür. Karma görüşe göre, tahkim sözleşmesinin tarafların özgür iradeleri sonucunda ortaya çıkması maddî hukuk boyutunu; sözleşmenin uygulanması usûl hukuku boyutunu ifade etmektedir.¹⁵⁹ Dolayısıyla, tahkim sözleşmesi sadece maddî hukuku ya da yalnızca usul hukukunu ilgilendiren bir sözleşme olmayıp, her iki alanın kesişim noktasında yer alan, karma nitelikli bir sözleşme olarak kabul edilmektedir.¹⁶⁰

¹⁵⁷ YİBGK, 13.04.2018, E.2016/2, K.2018/4. Corpus.

¹⁵⁸ Aydemir, s.76; İlhan, s.11, 26.

¹⁵⁹ Pekcanitez/Atalay/Özkes, s.609; Salim Yunus Lokmanoğlu, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesinin Kurucu Unsurları ve Geçerlilik Şartları”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 41, 2020, s. 350-351.

¹⁶⁰ Aydemir, s.76; İlhan, s.11, 26.

Biz de karma görüşü benimsemekteyiz. Zira, tahkim sözleşmesinin yalnızca maddî hukuk veya usul hukuku sözleşmesi olarak nitelendirilmesi tahkimin hukukî niteliği ile bağdaşmamaktadır. Tahkim sözleşmesinin taraf iradesine dayalı olarak kurulması, maddî hukuka özgü biçim ve içerik unsurlarını taşıması maddî hukuka temas eden yönünü gösterirken; kendine özgü yargılama usullerine tabi olması ve tahkim faaliyeti sonucunda verilen kararın usul hukukuna göre denetlenebilir olması, usul hukukuna işaret etmektedir. Bu çerçevede, tahkim sözleşmesinin karma nitelikte, sui generis bir sözleşme olduğunu söylemek mümkündür. Tahkimin bu karma yapısı, tahkim kurumunun hem özel hukukun sözleşme serbestisine hem de yargı fonksiyonunun güvence ilkelerine aynı anda hitap etmesini sağlamaktadır.

Tahkime dair bir diğer tartışma da tahkimin alternatif bir uyuşmazlık yöntemi olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Tahkimi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri olarak kabul eden görüş sahiplerine göre¹⁶¹ tahkim, hukukî niteliği itibariyle alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak değerlendirilmelidir. Zira tahkim, maliyet açısından daha avantajlı bir yol sunmakta olup, esnek yapısı sayesinde özellikle ticari işletmelerin ihtiyaçlarına daha uygun bir çözüm mekanizması teşkil etmektedir. Tahkimde, uyuşmazlığın esasına ilişkin kararlar mahkemeler yerine, taraflarca belirlenen veya mahkemece atanan hakemler tarafından verilmektedir. Bu yönüyle tahkim, mahkemelere alternatif bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Her ne kadar hakemlerin işlevi fonksiyonel olarak yargısal niteliği çağırırsa da, bir hâkimin yerine getirebileceği tüm yargısal işlemleri hakemlerin ifa etmesi mümkün değildir. Örneğin, tanıklara yemin verilmesi ya da yabancı bir mahkeme aracılığıyla delil toplanması (istinabe) gibi işlemler hakemler tarafından gerçekleştirilemez; bu tür işlemler için sulh hukuk mahkemesine başvurulması gerekmektedir. Bu nedenle, hakemlerin hâkim olarak veya hakem heyetlerinin mahkeme sıfatıyla değerlendirilmesi hukuken mümkün olmadığı gibi; aynı gerekçeyle tahkim de yargılama usulü olarak kabul edilmemektedir.¹⁶²

¹⁶¹ Özbek, Adalete Ulaşma, s.146.

¹⁶² Özbek, Adalete Ulaşma, s.144-151.

Aksi yöndeki diğer bir görüş¹⁶³ ise, tahkimi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kabul etmemektedir. Bu görüş sahiplerine göre tahkim, devlet yargılamasını tamamlayan, yargılamanın yerine ikame edilen ve istisnai nitelikte bir yargısal yoldur. Zira hakemler de devlet mahkemesi gibi yargılama faaliyeti sonucunda taraflar arasındaki uyuşmazlığı karara bağlamaktadır. Her ne kadar hakemlerin, maddî hukuku uygulama zorunluluğu bulunmasa da taraflar arasındaki uyuşmazlığın hukukî bir tasnife tabi tutularak bir karar verilmesi söz konusudur. Kaldı ki kesin hüküm niteliğindeki hakem kararları yargılamanın iadesine konu olabildiği gibi cebri icraya da elverişlidirler.¹⁶⁴

Kanaatimizce, tahkim yöntemi alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak nitelendirilemez. Her ne kadar tahkim sürecinin taraf iradesinin bir sonucu olarak başlatılması ve hakemlerin belirlenmesi gibi aşamalarda belirli ölçüde iradilik unsuru taşıdığı kabul edilse de, sürecin ilerleyen safhalarında taraflar, tıpkı devlet yargılamasında olduğu gibi, şekli usul kurallarıyla bağlı hale gelmekte ve verilen bağlayıcı karara uymakla yükümlü olmaktadır. Oysa alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ortak karakteristikleri arasında, iradilik, esneklik ve menfaat odaklılık temel nitelikler olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, tarafların süreci şekillendirme serbestisinin sınırlı olduğu, bağlayıcı ve icrai nitelikte bir sonuca ulaşılan tahkim, esasen alternatif çözüm yöntemi olarak değil; devlet yargılamasından ayrılan, özel nitelikli bir yargılama usulü olarak değerlendirilmelidir.

D. Tahkim Türleri

Tahkim kurumunun genel çerçevesi ortaya konulduktan sonra, bu yöntemin farklı uygulama biçimlerinin bulunduğu ve uyuşmazlıkların niteliğine göre çeşitli tahkim türlerinin benimsendiği görülmektedir. Nitekim tahkim, yalnızca tek tip bir çözüm yöntemi olmayıp; uygulanış biçimi, hakemlerin seçimi, yargı denetimine açıklığı ve sürecin bağlayıcılığı gibi ölçütlere göre sınıflandırılmaktadır. Bu bağlamda tahkim

¹⁶³ Pekcanitez/Atalay/Özkes, s.609; Alangoya, s.64; S. Şakir Ansay, Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ankara 1960, s.407.

¹⁶⁴ Pekcanitez/Atalay/Özkes, s.608.

türlerinin sistematik bir biçimde ele alınması, yöntemin işlevsel kapasitesinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

1. İç Tahkim-Dış Tahkim

Herhangi bir yabancılık unsuru taşımayan, taraflar ve uyuşmazlık konusu bakımından tamamıyla bir devletin hukuk düzeni ile sınırlı kalan tahkim türü, “iç (milli) tahkim” olarak adlandırılmaktadır.¹⁶⁵ Bu tahkim türünde süreç, uyuşmazlığın çözüm süreci yalnızca ilgili ülkenin iç hukuk kurallarına tabi olarak yürütülür. Türk hukukunda iç tahkim, HMK’nın 407- 444. maddeleri arasında düzenlenmiş olup, uyuşmazlığın tarafları ve tahkim yeri Türkiye olan durumlarda uygulanır.

Ülkemiz Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi konusundaki New York Sözleşmesi’ne 1992 yılında taraf olmuş ve 2001 yılında, 1985 tarihli Uluslararası Ticari Tahkim hakkındaki UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) Örnek Kanunu temel alarak, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’nu (MTK).¹⁶⁶ kabul etmiştir. Bu Kanun’un uygulama alanının dışında kalan ve tahkim yerinin Türkiye olduğu uyuşmazlıklar bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri geçerlidir. Nitekim HMK m. 407 uyarınca yabancılık unsuru içermeyen uyuşmazlıklar hakkında HMK hükümleri uygulama alanı bulmaktadır.¹⁶⁷ Milletlerarası nitelik taşıyan uyuşmazlıklar ise Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümlerine tâbidir. Bu bağlamda, taraflardan birinin yabancı olması veya uyuşmazlığın farklı devletlerle bağlantılı olması gibi ölçütler esas alınarak milletlerarası tahkim niteliği belirlenmektedir (MTK m. 2).

İç tahkim, tarafların iradesine göre şekillenen “ihtiyari tahkim” ile bazı durumlarda kanun gereği başvurulması zorunlu tutulan “zorunlu tahkim” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹⁶⁸ Bu bağlamda, iç tahkim sistemi,

¹⁶⁵ Nuray Ekşi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim (6100 Sayılı HMK md. 407-444), 1.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013, s.47; Görgün, s.476; Selçuk Özbek, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış”, Medenî Usûl ve İcra - İflâs Hukuku Dergisi, 2009/2, Cilt: 5, Sayı: 13, s. 222.

¹⁶⁶ RG.05.07.2001; S.24453.

¹⁶⁷ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.608.

¹⁶⁸ Kuru/Aydın, s.694-695.

gerek yargılamanın hızlandırılması gerekse tarafların iradelerine öncelik tanınması bakımından Türk yargı sisteminde önemli bir alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizması olarak kabul edilmektedir.

2. Zorunlu Tahkim – İhtiyarî Tahkim

Tahkim, taraf iradesine bağlı olarak ihtiyari şekilde yürütülebileceği gibi, bazı özel alanlarda kanunen zorunlu hale de getirilebilmektedir. Bu bağlamda tarafların, uyuşmazlığın çözümü için tahkim yoluna başvurma konusunda serbest olup olmamalarına göre tahkim zorunlu ve ihtiyari olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹⁶⁹

Zorunlu tahkimde uyuşmazlığın çözümü için tarafların iradelerine bakılmaksızın tahkime gitme zorunluluğu bulunmaktadır.¹⁷⁰ Zorunlu tahkimde, kanunda belirtilen hâllerin varlığı hâlinde, uyuşmazlığın tarafları tahkim yolunu seçmek durumundadır.¹⁷¹ Örneğin 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun¹⁷² 30. maddesi uyarınca kurulan Sigorta Tahkim Komisyonu'nda belirli şartlar altında zorunlu başvuru düzenlenmiştir. Benzer şekilde, 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu'nun 14. maddesinde, çeltik sulamasında kullanılacak kurumlandırılmış suların devlet, hususi idareler veya evkafa ait olması hâlinde, söz konusu sulama hizmeti karşılığında çeltik üreticilerinden dönüm başına alınacak su bedelinin, taraflar arasında kararlaştırılacağı hükme bağlanmıştır. Taraflar arasında bedel

¹⁶⁹ Kuru/Aydın, s.694-695; M. Rifat Bacanlı, "Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak İstanbul Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (ISTAC) Tahkim Yargılamasında Delillerin İbrazı ve Değerlendirilmesi", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı: 8, 2016, s.78.

¹⁷⁰ Yeğenil, s. 102; M. Serhat Sarısözen, Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması, 1. Baskı, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul 2005, s.18; Muharrem Balcı, İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, Danışman Yayınları, İstanbul 1999, s.107; Saim Üstündağ, Medenî Yargılama Hukuku, Cilt: I-II, 5. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992, s. 913; Görgün, s.475; Kemal Dayınlarlı, HUMK'ta Düzenlenen İç Tahkim, Dayınlarlı Hukuk, Ankara, 1997, s. 9; M. Kemal Oğuzman, "Toplu İş Uyuşmazlıklarında Mecburî Tahkim", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-Aralık 1965, s. 263; Kurt Konca, s. 1350.

¹⁷¹ Kuru, s. 5876; Konuralp, s. 136.

¹⁷² RG.14.06.2007, S.26552

konusunda anlaşma sağlanamazsa, çeltik komisyonları meseleyi hakem sıfatı ile çözüme kavuşturacaktır.¹⁷³.

“Tarafların anlaşmasıyla, aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü özel kişilere bırakmaları ve uyuşmazlığın özel kişiler tarafından incelenip bağlanması” olarak tanımlanan ihtiyari tahkimde.¹⁷⁴ ise taraflar uyuşmazlığın çözümü konusunda serbestiye sahiptirler. Bu bağlamda taraflar uyuşmazlıklarını tahkim yoluyla çözüp çözmemekte, hakem veya hakemleri seçmekte, hakemlerin çözeceği uyuşmazlıkları belirlemekte serbesttirler.¹⁷⁵ Bu uygulama isteğe bağlı olması ve uyuşmazlığın her safhasında başvurulabilmesi itibarıyla zorunlu tahkimden ayrılır. Ancak ihtiyari tahkimde de süreç sonunda verilen karar taraflar için bağlayıcıdır.¹⁷⁶.

3. Özel Tahkim (Ad Hoc) – Kurumsal Tahkim

Tahkim, bir başka sınıflandırmada “özel tahkim” (ad hoc tahkim) ve “kurumsal tahkim” olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Özel tahkimde (ad hoc tahkim), taraflar uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak usul kurallarını ve hakem veya hakem heyetini bir tahkim kurumuna bağlı olmaksızın serbestçe belirleme iradesi sergilemektedir.¹⁷⁷ Bu tahkim modelinde, herhangi bir kurumsal yapıya başvurmaksızın, tamamen tarafların iradesine dayalı olarak oluşturulan bağımsız bir hakemlik mekanizması söz konusudur. Uygulamada ad hoc tahkim usullerinde, tarafların sıklıkla “UNCITRAL Tahkim Kuralları’nı (UNCITRAL Arbitration Rules)” referans olarak kabul ettikleri

¹⁷³ Bacanlı, s.79; Görgün, s.475; Konuralp, s.138; Kurt Konca, s.1350; M. Rasim Kuşeyri, “Hakem Kararlarının Temyizi”, Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, Kasım 1996, s.7; Celâl Erdoğan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Her Konu Hakkında Geniş Açıklama ve 2188 Yargıtay Emsal Kararı, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara 1982, s.605.

¹⁷⁴ Kuru/Aydın, s. 696.

¹⁷⁵ Bacanlı, s.78.

¹⁷⁶ Bacanlı, s.79.

¹⁷⁷ Balcı, s.109; Konuralp, s.140; Hakim Azizov, Uluslararası Ticari Tahkim, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s.33; Ali Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem Bilirkişilik ve Tahkim, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, s.76.

görülmektedir. Bu yönüyle özel tahkim, taraf özerkliğini ön plana çıkaran esnek yapıyla dikkat çekmektedir.¹⁷⁸

Taraflar, ad hoc tahkimde uyumsuzluğa kaç hakemin bakacağı, bu hakemlerin nasıl seçileceği ve tahkim sürecinin hangi usul kurallarına göre yürütüleceği gibi pek çok konuda serbestçe düzenleme yapabilmektedir. Taraf iradesine tanınan bu geniş takdir yetkisi, ad hoc tahkimin en belirgin özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Bu sebeple, ad hoc tahkim uygulaması literatürde kimi zaman “terzi işi tahkim (tailor-made arbitration)” şeklinde de adlandırılmaktadır. Zira bu tahkim türü, tarafların uyumsuzluğa özgü ihtiyaç ve tercihlerine göre şekillendirilen esnek bir çözüm yolu sunmaktadır.¹⁷⁹

“Kurumsal tahkim (enstitü tahkimi)” türünde ise, taraflarca kurumsallaşmış, deneyim sahibi bir kurumun tahkim usulü seçilmektedir. Taraflar arasındaki uyumsuzluğun, önceden belirlenmiş usul kurallarına ve organizasyonel yapıya sahip bir tahkim kurumu tarafından yürütüldüğü bu tahkim türünde, tarafların tahkim sürecine ilişkin usul kurallarını belirlemeleri gerekmemektedir. Zira bu tür kurumların uyumsuzlukların çözümünde uygulanan, yargılama usulüne ilişkin standartlaşmış kuralları mevcuttur. Bu yönüyle kurumsal tahkim, taraflara belirli bir güvenlik ve öngörülebilirlik sunarken, tahkim sürecinin düzenli, denetlenebilir ve profesyonel bir çerçevede ilerlemesini de temin etmektedir.¹⁸⁰

Kurumsal tahkimin diğer örneklerini, “ICC (International Chamber of Commerce – Milletlerarası Ticaret Odası) Tahkimi, DIS (Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit- Alman Tahkim Derneği) tahkimi, LCIA (London Court of International Arbitration- Londra Tahkim Mahkemesi) tahkimi, Viyana Uluslararası Tahkim Merkezi (Vienna

¹⁷⁸ Cemal Şanlı, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1986, s.96; Balcı, s.109; Konuralp, s.140; Azizov, s.33; Yeşilırmak, 2011, s.76; Yavuz Kaplan, “Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları”, Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan, Yıl: 19-20, Sayı: 1-2, 1999-2000, s. 474; Seniha Didem Algantürk, “‘Arbitration in London Apply English Law’ Kızunun İncelenmesi”, 1995, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 69, Sayı: 7-8-9, Temmuz, Ağustos, Eylül, s. 401.

¹⁷⁹ Konuralp, s.140.

¹⁸⁰ Bacanlı, s.78-79; İzzet Karadaş, Ulusal (İç) Tahkim, Adalet Yayınları, Ankara 2013, s. 38; Konuralp, s.141; Yeşilırmak, 2011, s.75-76; Kaplan, s. 474; Algantürk, s. 400.

International Arbitration Centre) tahkimi, İsviçre Odalar Tahkim Kurumu (Swiss Chambers' Arbitration Institution) tahkimi, Stockholm Tahkim Merkezi (Stockholm Chambers of Commerce Arbitration) tahkimi, Singapur Uluslararası Tahkim Merkezi (Singapore International Arbitration Centre) tahkimi, Hong Kong Uluslararası Tahkim Merkezi (Hong Kong International Arbitration Centre) tahkimi, WIPO (World Intellectual Property Organization) tahkimi, CAS (Court of Arbitration for Sport – Spor Tahkim Mahkemesi) tahkimi, İTOTAM (İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi) Tahkimi¹⁸¹, TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) Tahkimi ve ISTAC (Istanbul Arbitration Center - İstanbul Tahkim Merkezi) tahkimi” gösterilebilir.¹⁸².

E. Tahkime Elverişlilik

Tahkime başvurulabilecek uyuşmazlık alanlarının belirlenmesi, “tahkime elverişlilik” kavramı ile ifade edilmektedir. Bu kavram, bir uyuşmazlığın tahkim yargısına konu edilip edilemeyeceğini belirleme açısından önem arz etmektedir.¹⁸³ Türk hukukunda tarafların iradesine tabi özel hukuk uyuşmazlıkları tahkime elverişli sayılmaktadır. Bu bağlamda, kamu düzenini ilgilendiren ya da taraf iradesinin dışında kalan konular tahkime elverişsiz sayılmaktadır.¹⁸⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 408. maddesine göre taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar, kamu düzeniyle doğrudan ilgili olmaları nedeniyle tahkime elverişsizdir.¹⁸⁵ Bu tür

¹⁸¹ 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu ile kurulmuştur.

¹⁸² Mustafa Topaloğlu, “Alternatif Bir Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Tahkim” alternatif-bir-uyusmazlik-cozum-yolu-olarak-tahkim-307.pdf. Erişim Tarihi: 09.06.2025.

¹⁸³ Kuru/Aydın, s.698; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.609; Budak/Karaaslan, s.485.

¹⁸⁴ Kuru/Aydın, s.698; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.609.

¹⁸⁵ Y.15.HD., 10.10.2011, E. 2011/4411, K. 2011/5792 sayılı karara göre, “... Davada öncelikli talep tapu iptali ve tescil istemidir. Tapu iptal ve tescil davalarında hakemlerin karar vermesi mümkün olmayıp bu husus kamu düzenine dair olduğundan görevi gereği mahkemeler, hakemler ve temyiz aşamasında Yargıtayca dahi kendiliğinden gözönünde tutulur... Bu sebeple sözleşmenin 7. maddesindeki tahkim şartı tapu iptal ve tescil istemli bu davada uygulanamayacağı, hakem kurulunca açılan davanın genel mahkemede görülmesi gerekçesiyle görev yönünden reddine karar verilmesi gerekirken bu husus üzerinde durulmadan işin esası hakkında karar verilmesi doğru olmamış, bozulması uygun bulunmuştur.” Corpus.

uyuşmazlıklar, tarafların serbest iradesiyle tasarruf edebilecekleri alanın dışında kalmaktadır.

Buna karşın, taşınmazlarla ilgili uyuşmazlığın konusunu aynı haklar değil de kişisel haklar oluşturuyorsa, bu tür uyuşmazlıklar tahkime elverişli niteliktedir.¹⁸⁶. Nitekim öğretide de taşınmaz satışından doğan alacakların tahsiline yönelik uyuşmazlıklar açısından tahkim sözleşmesi yapabilirler.¹⁸⁷. Kamu düzeni ile yakından ilişkili olan aile hukukundan doğan bazı uyuşmazlıklar (örneğin soy bağına ilişkin uyuşmazlıklar) da tahkime elverişsizdir.¹⁸⁸. Tahkime elverişlilik mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınacak bir iptal sebebidir.¹⁸⁹.

Türk Hukukunda tahkime elverişlilik, “objektif tahkime elverişlilik” ve “sübjektif tahkime elverişlilik” olmak üzere iki grup halinde ele alınmaktadır. Sübjektif tahkime elverişlilik, gerçek veya tüzel kişilerin tahkim anlaşması yapma ehliyetine sahip olup olmadıklarını ifade eden bir kavramdır.¹⁹⁰. Bu çerçevede, bir kişinin tahkim yargılamasında taraf olabilmesi için medenî hakları kullanma ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla sübjektif elverişlilik, tahkim anlaşmasını kurabilecek ehliyete sahip kişilerin belirlenmesine ilişkin bir kavramdır. Diğer bir ifade ile sübjektif tahkime elverişlilik, tahkim yargılamasına taraf olma ehliyetini gösterir.¹⁹¹.

Buna karşılık objektif tahkime elverişlilik, uyuşmazlık konusunun tahkim yoluyla çözüme elverişli olup olmadığını ifade etmektedir.¹⁹². Bir uyuşmazlık, niteliği itibarıyla tahkimde görülmesi mümkün

¹⁸⁶ Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Değiştirilmiş 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s.1716; Ömer Uğur Gençcan, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s.1352; Görgün, s.476.

¹⁸⁷ Ekşi, s.76.

¹⁸⁸ Pekcanitez/Atalay/Özkes, s.609.

¹⁸⁹ Ceren Eyüboğlu, Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği, Ankara Barosu Dergisi, 2017, C.75, S.3, s.233.

¹⁹⁰ Burak Huysal, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, 1.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s.18; Aydemir, s.251; Ekşi, s.73.

¹⁹¹ Huysal, s.18; Aydemir, s.251; Ekşi, s.73; Eyüboğlu, s.237.

¹⁹² Huysal, s.15; Aydemir, s.222; Serdar Paksoy/Simel Sarıalioğlu, The Guide to Construction Arbitration, Turkey, 2.Baskı, London 2018, s.285-286.

olmayan bir alanı kapsıyorsa, bu durumda objektif tahkime elverişsizlikten bahsedilir.¹⁹³

Türk Hukukunda, kamu düzeniyle yakından ilişkili olan konular tahkime elverişsiz sayılarak mahkemelerin görev alanına bırakılmıştır. Objektif olarak tahkime elverişli olmayan uyuşmazlıkların başında taşınmazların aynından doğan bazı uyuşmazlıklar, işçi-işveren uyuşmazlıklarının bir kısmı ile aile ve miras hukukuna dair hususlar gelmektedir. Kamu düzeniyle yakından ilişkili bu alanlarda tahkime gidilmesi, yasal sınırlamalar nedeniyle mümkün görülmediği gibi, mevzuatta münhasıran mahkemelerin görev alanına bırakılan hallerde de, tahkime başvurunun objektif olarak elverişsiz olduğu kabul edilmektedir.¹⁹⁴

Bir konunun tahkime elverişli olup olmadığı kanunda açıkça düzenlenmişse ve o konunun tahkimde çözülemeyeceği belirtilmişse o konu objektif olarak tahkime elverişsiz kabul edilir. Tahkime elverişlilik bağlamında ele alınabilecek ölçülerden biri de sulh olunabilen uyuşmazlıklardır. Zira tarafların üzerinde sulh olabileceği uyuşmazlar tahkime elverişli sayılmaktadır.¹⁹⁵

TBK'nın sözleşme özgürlüğü ilkesini ortaya koyan 26. maddesi taraflara, kanunda öngörülen sınırlar çerçevesinde sözleşmenin içeriğini serbestçe belirleyebilme imkânı tanımaktadır. Kanun'un 27. maddesi ise, sözleşme özgürlüğünün mutlak ve sınırsız bir hak olmadığını; emredici hükümlere, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız sözleşmelerin kesin hükümsüz sayılacağını düzenlemektedir. Bu çerçevede, tahkim sözleşmesi de genel hükümler bağlamında bir özel hukuk sözleşmesi niteliğinde olup, söz konusu sınırlamalara aykırı bir içerikte tahkim anlaşması yapılması halinde, bu sözleşme TBK m. 27 gereğince kesin hükümsüzdür.¹⁹⁶

¹⁹³ Huysal, s.15; Aydemir, s.222; Paksoy/Sarılioğlu, s.285-286.

¹⁹⁴ İlhan, s. 234-243.

¹⁹⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 609.

¹⁹⁶ Süleyman Yılmaz/ Gökçe Filiz Çavuşoğlu, Türk Hukukunda Tahkime Elverişlilik Kavramı ve Taşınmaz Aynına İlişkin Uyuşmazlıkların Tahkimde Görülmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, 2019, s. 600.

F. Uluslararası Tahkim

Türkiye'nin uluslararası ticaretteki etkinliğinin artması ve enerji nakil hatlarında stratejik bir konumda yer alması, milletlerarası tahkim prosedürlerinin ve bu prosedürlere uygulanacak hukukun önemini her geçen gün artırmaktadır. Uluslararası ticaret ve yatırım ilişkilerine yön veren anlaşmalarda, bazı tahkim kurumlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda, Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) bünyesinde faaliyet gösteren ICC Tahkim Divanı Paris'te, Birleşmiş Milletler çatısı altında kurulan UNCITRAL Tahkim Kuralları Viyana'da ve Dünya Bankası bünyesinde yatırım uyuşmazlıklarının çözümüne odaklanan ICSID ise Washington D.C.'de yer almaktadır. Bu üç kurum, uluslararası tahkim uygulamalarının en yaygın ve en etkili aktörleri arasında kabul edilmektedir. Bununla birlikte, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), Avrupa Birliği kurumları ve İstanbul Ticaret Odası gibi çeşitli kuruluşlar tarafından da tahkim mekanizmaları geliştirilmiş olsa da, uygulamada en çok başvuru alan ve küresel ölçekte en fazla benimsenen tahkim merkezleri ICC, UNCITRAL ve ICSID'dir.¹⁹⁷

Türkiye'de yabancı yatırımcılar, özellikle enerji sektörüne ilişkin yatırım uyuşmazlıklarında, çoğunlukla Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Merkezi'ne (ICSID) başvurmayı tercih etmişlerdir.¹⁹⁸ Bununla birlikte, 1999 yılı öncesinde Danıştay, devlet veya kamu tüzel kişiliğine sahip kurumların taraf olduğu yap-işlet-devret modelleriyle kurulan yatırım sözleşmelerinde tahkim şartı öngörülmesine izin vermemekteydi.¹⁹⁹ Zira bu dönemde kamu hizmetlerinin özel kişi ve kuruluşlar

¹⁹⁷ Hakan Kitapçı, "Milletlerarası Tahkim'de Ad Hoc Tahkim Usulü ve Tahkim Mahkemesi Tarafından Yapılan Yargılamada Verilecek Kararların Tenfiz Edilebilmesi İçin Dikkat Edilmesi Gereken Sınırlamalar (UNCITRAL Model Kanun md. 36)", Tahkimde Güncel Sorunlar (V-VI), Türk Tahkim Akademisi, Ankara 2023, s.34

¹⁹⁸ Türkiye, ICSID Konvansiyonu'nu 24.06.1987 tarihinde imzalamış, 03.03.1988 tarihinde onay belgesini tevdi etmiş ve Konvansiyon 02.04.1988 tarihi itibarıyla Türkiye bakımından yürürlüğe girmiştir.

¹⁹⁹ 4492 sayılı ve 18.12.1999 tarihli Danıştay Kanunu ve İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile Danıştay Kanunu'nun 23. maddesinin (d) bendinde yer alan "kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında Danıştay'ın öninceleme yetkisi" ibaresi, "düşüncesini bildirmek" şeklinde değiştirilmiştir. Aynı Kanun'un 5. maddesiyle Danıştay Kanunu'nun 48. maddesi yeniden düzenlenmiş ve Danıştay'ın kamu

eliyle yürütülmesini düzenleyen sözleşmeler, Danıştay'ın ön incelemesine tabi olup, bu incelemenin hangi süre zarfında tamamlanacağına dair yasal bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu da tahkim şartı içeren sözleşmelerin akdedilmesini fiilen imkânsız hâle getirmekteydi. Ancak 1999 yılında Danıştay Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, hem söz konusu ön inceleme süresine ilişkin belirsizlikler giderilmiş hem de Danıştay'ın tahkim şartı bulunan sözleşmelere onay vermeme yönündeki uygulamasına son verilmiştir.²⁰⁰ Böylece, ICSID Konvansiyonu, Türkiye açısından ancak 1999 yılı itibarıyla işlevsel bir hukukî çerçeveye kavuşmuştur.

ICSID Konvansiyonu'nun 25, 26 ve 27. maddeleri, merkezin yargılama yetkisinin kapsamını ve sınırlarını belirlemektedir. Bu çerçevede, ICSID'in yargı yetkisinin dayanağını oluşturan temel unsurlar; tarafların açık ve yazılı tahkim rızasının bulunması, uyuşmazlığın ev sahibi devlette yapılan bir yatırımdan kaynaklanması, uyuşmazlığın hukuki nitelikte olması ve uyuşmazlığın taraflarından birinin ev sahibi devlet, diğerinin ise yabancı bir gerçek veya tüzel kişi olması şeklinde sıralanabilir.²⁰¹ Bu unsurlar, Merkezin yetkisini doğuran kurucu şartlar olarak değerlendirilmektedir.

Benzer şekilde, New York Sözleşmesi, UNCITRAL Model Kanunu ve Avrupa Tahkim Sözleşmesi gibi uluslararası belgelerde de tahkime elverişli olmayan konular üzerinde yapılan tahkim anlaşmalarının geçersiz sayılacağı ve bu anlaşmalara dayanılarak verilen hakem kararlarının tanınması ve tenfizinin mümkün olmadığı düzenlenmiştir. Tahkime elverişli olmayan bir konuda hakemlerce karar verilmesi halinde,

---

hizmetlerine ilişkin imtiyaz şartları ile sözleşmelerine dair düşüncesini, ilgili belgelerin geliş tarihinden itibaren iki ay içerisinde bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte Danıştay'ın tahkim şartı içeren sözleşmelere ilişkin geciktirici etkisi bertaraf edilmiş ve ön inceleme sürecine bağlanan belirsizliklerin önüne geçilmiştir. Detaylı bilgi için Bkz. Ezgi Karaçoban, Enerji Şartı Anlaşması ve Bu Kapsamda Yatırımcı ile Taraf Devlet Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü, Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2023, s.106.

²⁰⁰ İlhan Yılmaz, Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID, Beta Basım Yayın, İstanbul 2004, s. 36-37.

²⁰¹ Işıl Egemen Demir, ICSID Tahkiminde Kişi Bakımından Yetki, İstanbul 2014, s. 20; Yalçın Torun, Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Merkezi(ICSID) Hakem Kararlarına Karşı Hukukî Başvuru Yolları, Birinci Baskı, Ankara 2011, s. 99-100.

bu kararın iptali söz konusu olabileceği gibi, tanınması ve tenfizi de mümkün olmayacağından; yapılan tahkim sözleşmeleri, taraflar açısından sadece zaman kaybı ve maliyet yaratıp tahkim mekanizmasının etkinliğine zarar verecektir.²⁰².

G. Yargıtay Uygulamalarında Tahkime Elverişlilik

“Tahkime Elverişlilik” olgusunun değerlendirilmesinde “Kamu Düzeni” ilkesini sıklıkla kullanan Yargıtay tarafından verilen kararlarda²⁰³ taşınmaz aynına ilişkin uyuşmazlıklar tahkime elverişsiz sayılarak tapu kayıtlarında yapılacak değişikliklerin ancak tarafların rızası veya mahkeme kararı ile mümkün olacağını belirtmektedir. Buna göre;

“6100 sayılı HMK'nın 408. maddesi 'Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir.' hükmünü içermektedir. İflas davaları, iki tarafın iradelerine tabi işlerden olmadığından, tahkime elverişli değildir. Mahkemece, İİK'nin 177/1, 177/2 ve 179. madde hükmü koşullarının somut olayda oluşup oluşmadığı hususunda taraf delilleri araştırılıp, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, uyuşmazlığın taraf iradelerine dayalı işlemlerden olmadığı hususu göz ardı edilerek, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır.²⁰⁴”

“Mahkemece, HMK'nın 408. maddesine göre, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmamasına rağmen bu yönde hakem heyetince karar verilmesinin doğru olmadığı gibi.²⁰⁵...”

“HMK m. 408 uyarınca, tahkim iradesi tahkim sözleşmesinin kurucu unsuru olup, tahkim iradesinin bulunmadığı uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğunu kabul edebilmek mümkün değildir. Dairemizin yerleşik uygulamalarında da 'tahkim iradesinin mutlak ve kesin olması ve hiçbir duraksamaya yer vermemesi' gerektiği, özellikle tahkim şartından sonra bazı ihtilafların çözümü hakkında mahkemelerin yetkisi konusunda

²⁰² Akıncı, 1996, s.109.

²⁰³ Y.15.HD, 01.07.2008, E. 2008/2705, K. 2008/4439. Corpus.

²⁰⁴ Y.23.HD, 21.04.2014, E. 2013/9183, K. 2014/3124. Corpus.

²⁰⁵ Y.23.HD, 07.03.2014, E. 2013/4664, K. 2014/1720. Corpus.

*anlaşma yapılması, tahkim iradesinin mutlak ve kesin olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır.*²⁰⁶ ...”

Yargıtay içtihatlarında tahkim sözleşmesinin veya tahkim şartının geçerliliği, yalnızca taraf iradesine bağlı olarak değerlendirilmemekte; uyuşmazlık konusunun kamu düzenine etkisi de dikkate alınmaktadır. Yargıtay, özellikle taşınmaz malların aynına ilişkin uyuşmazlıklar bakımından söz konusu davaların münhasıran taşınmazın bulunduğu yer mahkemelerinde görülebileceğini vurgularken bu davaların kamu düzeni ile yakından ilgili olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla taşınmazın aynına ilişkin davaların hakemler tarafından görülmesinin mümkün olmadığı ve bu uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı vurgulanmaktadır.²⁰⁷ Bu bağlamda, bir eser sözleşmesinden doğan alacağa dair uyuşmazlık tahkimde görülebilirken, aynı sözleşmeden doğan taşınmazın tesciline veya tahliyesine ilişkin talepler tahkime elverişsiz sayılmaktadır.²⁰⁸

Öte yandan Türkiye’de bulunan taşınmazların aynına ilişkin verilen yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfiz edilmesi de mümkün değildir. Zira yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin olan New York Sözleşmesi’nin 5. maddesinde tahkime elverişsiz bir konuda verilen yabancı hakem kararlarının da tenfiz edilemeyeceği düzenlenmiştir. Ayrıca 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun²⁰⁹’un 54. maddesine göre ilâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması zorunludur. Aksi yöndeki hakem kararlarının tenfizi hukuken mümkün olmamaktadır. Türk hukukunda taşınmazların aynına ilişkin uyuşmazlıklar Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinde kabul edildiğinden, taşınmaz aynına ilişkin verilen yabancı hakem kararları tanıma ve tenfize konu edilememektedir.²¹⁰

²⁰⁶ Y.11.HD, 24.10.2107, E. 2016/3383, K. 2017/5688. Corpus.

²⁰⁷ Y.15.HD, 18.06.2007, E. 2007/2680, K. 2007/4137. Corpus.

²⁰⁸ Yılmaz/Çavuşoğlu, s. 9.

²⁰⁹ RG.12.12.2007, S.26728.

²¹⁰ Adnan Deynekli, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlar”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, Cilt: 16, Özel Sayı, 2015, s. 120.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları kapsamında yer alan arabuluculuk ve tahkim, klasik yargılamanın sınırlılıklarını aşma arayışının bir ürünü olarak Türk hukuk sisteminde yer edinmiştir. Bu doğrultuda, arabuluculuk ve tahkim yöntemlerinin benzer ve farklı yönlerinin sistemik biçimde karşılaştırılması, her iki yöntemin hukuki niteliklerinin, uygulama alanlarının ve etkinlik düzeylerinin daha açık bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

H. Tahkim ve Arabuluculuk Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Arabuluculuk ve tahkim yöntemlerinin zaman ve masraf açısından taraflara sağladığı avantajlar ile sürecin gizli yürütülmesi bakımından benzerlikler taşımaktadır.²¹¹ Her iki yöntemin de temel amacı tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebildikleri uyuşmazlıkları devlet yargısına nazaran zaman ve masraf yönünden daha ekonomik olan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri aracılığıyla sonuçlandırmak ve mahkemeler üzerindeki iş yükünü hafifletmektir.²¹² Buna rağmen her iki yöntemin birbirinden farklı yönleri de bulunmaktadır.

Arabuluculuk ile tahkim arasındaki ilk ayırım tahkimde hak temelli, arabuluculukta ise menfaat temelli bir sürecin yürütülmesidir.²¹³ Bunun bir sonucu olarak arabuluculukta sürecin öznesi olarak taraf egemenliği baskın iken, tahkimde tarafların egemenliği oldukça sınırlıdır. Arabuluculuk sürecinin en temel özelliklerinden biri, taraf iradesinin sürece hâkim ilke olmasıdır. Bu çerçevede taraflar, sürecin herhangi bir aşamasında, uyuşmazlık çözümüne devam etmeme serbestisine sahiptirler. Tarafların arabuluculuk sürecinden çekilmek için belirli bir gerekçe sunma zorunluluğunun bulunmaması, arabuluculuk sürecinin gönüllülük esasına dayandığını ve taraflar üzerinde bağlayıcı bir baskı oluşturmadığını ortaya koymaktadır. Arabuluculuğun esnek yapısı ve tarafların süreci kontrol edebilme özelliği, bu yöntemin yargı dışı uyuşmazlık çözüm yolları arasında diyalog ve uzlaşmayı önceleyen yönüne işaret etmektedir.²¹⁴

---

²¹¹ Şahin Ceylan, s.148.

²¹² Özmumcu, 2016, s.826.

²¹³ Ersen Perçin, 2012, s.50.

²¹⁴ Ersen Perçin, 2012, s.50.

Devlet yargılamasında tarafların, kanunla öngörölmüş belirli usulî aşamaları takip etmeleri zorunlu olduğundan, tarafların yargılama sürecine müdahale imkânları nispeten sınırlıdır. Buna karşılık, taraflara daha esnek bir yapıda hareket edebilme olanağı sunan tahkim yargılamasında, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 424 uyarınca, emredici hükümler saklı kalmak kaydıyla, uygulanacak usul kuralları taraflarca serbestçe belirlenebilmektedir.²¹⁵ Bu bağlamda taraflar, tahkim yargılamasında izlenecek usul kurallarını doğrudan belirleyebilecekleri gibi, belirli bir tahkim kurumunun kurallarına yollama yaparak da yargılama usulüne karar verebilmektedir. Taraflar arasında bu yönde bir anlaşmanın bulunmaması hâlinde, hakem ya da hakem kurulunca, emredici hükümler çerçevesinde, yargılama uygun şekilde yürütölmektedir. Bu düzenleme, tahkim yargılamasına usul esnekliği kazandırdığı gibi taraf iradesinin tahkim sürecine yön verici rolünü pekiştirmektedir. Bu bağlamda tahkim, taraflara daha etkili bir rol üstlenme imkânı da sunduğundan, devlet yargılamasına kıyasla daha esnek ve kolay bir çözüm yolu olarak öne çıkmaktadır.²¹⁶

Devlet yargılamasıyla kıyaslandığında iradîlik ve esneklik unsurları baskın olan tahkim yöntemine göre arabuluculuk yönteminin esnek yapısı daha belirgindir. Tahkimde de bu serbesti bulunmakla birlikte arabuluculuk yöntemine göre sınırlıdır.²¹⁷

Arabuluculuk süreci sonunda verilen kararın bağlayıcılığı noktasında, arabuluculuk ve tahkim birbirinden ayrılmaktadır. Arabuluculukta tarafların herhangi bir çözüme zorlanmadan özgür iradeleri ile çözüme ulaşma gayreti söz konusu iken; tahkimde uyuşmazlığın hakem ya da hakemler tarafından çözüme kavuşturulması esastır.²¹⁸

Arabuluculuk sürecinde tarafların kendi çözümlerini üretmeleri amaçlanmaktadır. Uyuşmazlığın çözümünde tıkanma yaşandığında taraflar, arabulucunun desteğine başvurmaktadır. Arabulucu, taraflar

²¹⁵ Özbay/Korucu, s. 29-30.

²¹⁶ Nevhes Deren Yıldırım, Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 2002, s. 41; Özbay/Korucu, s. 30; Sarısözen, 2005, s. 16.

²¹⁷ Özlem Bora, Arabuluculuk Sözleşmesi, Atılım Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s.23.

²¹⁸ Şahin Ceylan, s.148.

arasındaki iletişimi sağlamakta, uyuşmazlığın çıkmaza giren noktalarını tespit ederek esaslı menfaatleri ortaya koymakta ve müzakere sürecini kolaylaştırmak suretiyle uzlaşma ortamını oluşturmaktadır.²¹⁹ Bu süreçte arabulucu, yalnızca taraflara rehberlik ederken, herhangi bir hüküm tesis etmediği gibi, bağlayıcı bir karar da vermemektedir. Nitekim arabulucunun rolü, tahkimdeki hakemden farklı olarak, uyuşmazlığı tarafların özgür iradeleri doğrultusunda çözüme kavuşturmaya zemin hazırlamaktır. Böylece taraflar, farklı talep ve beklentilerini ortaya koyarak uyuşmazlığa ilişkin nihai çözümü doğrudan kendileri üretmektedirler.²²⁰

Tahkim yönteminde bağlayıcı nitelikte karar verme yetisini haiz olan hakemden farklı olarak arabulucu, uyuşmazlığın çözümünde karar verici bir konumda bulunmaz; aksine, taraflar arasında etkili iletişimi tesis ederek müzakere sürecini kolaylaştırmaya çaba gösterir. Arabulucu, uyuşmazlığın giderilmesi ve çözüm alternatiflerinin geliştirilmesi sürecinde taraflara çeşitli iletişim teknikleriyle rehberlik eder. Zaman zaman arabulucu tarafından yeni görüş ve çözüm önerileri ileri sürülse de, bu öneriler taraflar açısından herhangi bir bağlayıcılık taşımaz. Dolayısıyla, arabuluculukta esas olan tarafların serbest iradeleriyle bir çözüme ulaşmalarıdır; arabulucu ise yalnızca bu sürece destek sağlayan tarafsız bir kolaylaştırıcı rolü üstlenir.²²¹ Bununla birlikte, arabulucu yaptırım gücüne ve bağlayıcı karar yetkisine sahip olmamakla birlikte, izlenen yöntemler bakımından arabuluculuk süreci uyuşmazlıkların çözümünde son derece etkili bir araçtır.

Tahkim yargılamasından farklı olarak, arabuluculukta sıkı ve bağlayıcı usul kuralları bulunmaz. Bu esnek yapı sayesinde arabulucu, tarafların ihtiyaçlarını ve uyuşmazlığın özelliklerini göz önünde bulundurarak

²¹⁹ Tanrıver, Arabuluculuk, s.165; M. Serhat Sarısözen, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısının Getirdikleri, İcra Edilebilirlik Belgesi ve Arabuluculuğun Avukatın Tekel Hakkına Aykırılık Oluşturup Oluşturmadığı Sorunu”, Erzinan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, 2011, s. 257; Taşpolat Tuğsavul, s. 27.

²²⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes/Atalı/Erdönmez/Akkan/Yeşilirmak/Taş Korkmaz, s. 2814; Özbay, 2006, s. 465; Tuğsavul, s. 28; Çağatay Akça, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Arabuluculuk ve Uzlaştırma”, Hukuk Gündemi Dergisi, Sayı: 10, Bahar 2009, s.26.

²²¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2011, s.722.

sürece en uygun yöntemi belirleyebilir. Bu yaklaşım, tarafların çözüm sürecine aktif katılımını ve gönüllü uzlaşmayı kolaylaştırmakta; böylece uyuşmazlıkların barışçıl ve kalıcı biçimde sonuçlandırılmasına olanak tanımaktadır.²²²

Tahkimde, uyuşmazlığın çözümü tarafsız bir üçüncü kişi olan hakem veya hakem heyeti tarafından sağlanır. Tahkim yargılamasının, uyuşmazlık konusuna göre alanda uzmanlık sahibi hakemler tarafından yürütülmesi, uyuşmazlığın teknik yönlerinin doğru biçimde değerlendirilmesini sağlamakta ve adil karar verilmesine imkân tanımaktadır. Bu özelliği, tahkimi taraflar açısından ideal bir yargılama yolu haline getirmektedir. Nitekim uzman hakemlerin varlığı, tahkimin tercih edilmesinde belirleyici olan başlıca unsurlardan biridir. Taraflar, özellikle teknik bilgi gerektiren ticaret, inşaat veya finans alanlarında, uzman kişilerce yürütülecek yargılamanın daha isabetli sonuçlar doğuracağına inandıkları için tahkim yoluna başvurmaktadır.²²³

Tahkim sürecinde uyuşmazlığın bağlayıcı bir kararla sonuçlandırılması garanti altındadır; ancak tarafların karar sonucundan memnun kalmaları ya da tatmin olmaları garanti edilemez. Buna karşılık arabuluculukta karar mercii bizatihi tarafların kendileridir. Uyuşmazlığın çözümü, tarafların karşılıklı iradeleri doğrultusunda şekillenir. Bu süreçte taraflar, hem sürecin işleyişine müdahil olabilmekte hem de sonuca doğrudan etki edebilmektedir. Dolayısıyla arabuluculukta, tarafların kontrol serbestisi ve müzakere gücü tahkime kıyasen daha yüksek olup, ulaşılan çözümün gönüllü uzlaşmaya dayanması memnuniyet ihtimalini artırmaktadır.²²⁴

Arbuluculuk ve tahkim yöntemlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesinin ardından, her iki yöntemin güçlü yönlerini bir araya getirmeyi

---

²²² Akıncı, 1996, s.103.

²²³ Mehmet Selçuk Türkoğlu, “Milletlerarası Tahkim Kanunu ve UNCITRAL Tahkim Kuralları Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim Usulü”, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s. 7; Özbay/Korucu, s. 30; Konuralp, s.133; Dayınlarlı, s. 28.

²²⁴ Detaylı bilgi için Bkz. Debra L./ Brett Jeanne M. Shapiro, “Comparing three processes underlying judgments of procedural justice: A field study of mediation and arbitration. *Journal of Personality and Social Psychology*”, Cilt: 65, Sayı: 6, 1993, s. 1167 vd. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.65.6.1167>.

amaçlayan karma modellerin gelişimi dikkat çekmektedir. Özellikle uyuşmazlık çözüm süreçlerinde hem uzlaşmaya dayalı hem de bağlayıcı sonuçlar üretebilecek esnek mekanizmalara olan ihtiyaç, hibrit nitelikte çözüm yöntemlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, arabuluculuk süreci ile tahkim yargılamasının belirli bir sistematik bütünlük içinde yürütülmesini öngören Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) modeli, modern alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasında giderek önem kazanmaktadır. Bu karma modelin yapısal özellikleri, işleyiş biçimi ve hukuki niteliği aşağıda ele alınmaktadır.

IV. KARMA BİR MODEL: ARABULUCULUK-TAHKİM (MED-ARB)

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin katı usul kurallarına tabi olmaması, esnek ve yaratıcı çözüm yollarının gelişmesine olanak tanımıştır. Bu bağlamda, farklı avantajlara sahip yöntemlerin bir araya gelmesiyle hibrit (karma) modeller ortaya çıkmış ve uygulamada farklı ihtiyaçlara cevap verebilecek esneklikte uygulamalar geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de, arabuluculuk ve tahkimin yapısal avantajlarını bir araya getiren hibrit bir uyuşmazlık çözüm modeli olan ve kısaca “Med-Arb” olarak bilinen “Arabuluculuk-Tahkim (Mediation-Arbitration) yöntemidir.²²⁵

Med-Arb yöntemi taraflara, uyuşmazlık süreci üzerinde kontrollerini yitirmeksizin çözüm arayışında bulunurken, ilişkilerini sürdürülebilir kılma imkânı tanıdığı gibi; arabuluculuk aşamasında taraflar arasında oluşturulan güven ortamı, sürecin iş birliğine ve gizliliğe dayalı yapısıyla birleştiğinde, özellikle uzun süreli, karşılıklı ve sürekliliğe dayalı ilişkilerde yapıcı bir çözüm zemini yaratmaktadır. Arabulucunun, sürece ilişkin derinlemesine bilgi ve izlenim edinmesi, aynı kişinin tahkim aşamasında hakem olarak görev alması hâlinde, uyuşmazlığın daha kısa sürede, düşük maliyetle ve etkin biçimde sonuçlandırılmasına katkı sunmaktadır.²²⁶

²²⁵ M. Serdar Özbek, “Arabuluculuk İle Tahkim Yöntemlerinin Kesişme Bölgesi:Arabuluculuk-Tahkim”, Yargıtay Dergisi, Cilt: 43, Sayı: 1, 2017, s. 22; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 931.

²²⁶ Kristen M. Blankley, Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality when the Same Neutral Serves both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case (Baylor Law Review), 2011/2, Cilt: 63, Sayı: 2, s. 325; David C. Elliott, Med/Arb: Fraught

Med-Arb yöntemi, geleneksel yargı ve tahkim yollarına kıyasla daha esnek, hızlı ve etkin bir çözüm sunarken; tarafların iyi niyetle uzlaşmaya yönelmelerini teşvik eden yönü ile arabuluculuğun başarı şansını da artırmaktadır. Nihayetinde, tarafların ya gönüllü bir uzlaşma ile ya da hakem kararı yoluyla uyuşmazlığı sonlandırmalarını sağlayan bu yöntem, arabuluculuğun bağlayıcılık eksikliği gibi temel bir zafiyetini de ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.²²⁷

A. Med-Arb'ın Tanımı

Uzlaşmaya dayalı bir çözüm modeli olan arabuluculuk, taraflara anlaşma esaslarına dayalı esnek bir prosedür sunarken²²⁸, kendine özgü bir yargılama faaliyeti olan tahkim, bağlayıcı ve kesin bir karar ile uyuşmazlığı çözüme kavuşturmayı amaçlamaktadır. Arabuluculuğun esnekliği ile tahkimin kesinliği arasında kurulan bu bağ, her iki yöntemin avantajlarını kullanmak ve sakıncalarını ortadan kaldırmak²²⁹, tahkimin bağlayıcılığı ile arabuluculuğun çözüm odaklı, esnek, taraf iradelerine üstünlük tanıyan yönlerini birleştirmek üzere hibrit bir model olarak “Med-Arb” (mediation-arbitration) sürecini ortaya çıkarmıştır.²³⁰

Uluslararası literatürde “Med-Arb” olarak adlandırılan bu yöntem, uyuşmazlık taraflarının tarafsız üçüncü kişinin yardımıyla uyuşmazlığı sona erdirememesi halinde, genellikle aynı tarafsız üçüncü kişi tarafından

---

With Danger or Ripe With Opportunity? Alberta Law Review, Vol. 34, 1995/1, s.164; Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 22.

²²⁷ Blankley, s. 325; Elliott, s. 164; Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s.22.

²²⁸ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 227 vd.

²²⁹ Ziya Akıncı, Milletlerarası Tahkim, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021, s.19; Serkan Kaya, Uyuşmazlıkların Çözümünde Hibrit Yöntem: Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb), Medenî Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 48, 2021, s.228; Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s.22; Brian Pappas, “Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution”, Harvard Negotiation Law Review, Cilt: 20, Sayı: 1, 2015, s.159; Ali Yeşilirmak, Uyuşmazlıkların Arabuluculuk ve Tahkim Yollarının Birlikte Kullanılarak Çözümü (Med-Arb), Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, 2018, Ed. Ersin Erdoğan, Ankara, s.183; Bas van Zelst, “European Perspectives on Enforcement of Med-Arb Clauses and Med-Arb Awards”, Corporate Mediation Journal, Sayı: 1, 2018, s.13; Bobette Wolski, Arb-Med-Arb (and MSAs): A Whole Which Is Less than, Not Greater than, the Sum of Its Parts, Contemporary Asia Arbitration Journal, Cilt: 6, Sayı: 2, 2013, s. 258; Megan Elizabeth Telford, “Med-Arb: A Viable Dispute Resolution Alternative”, 2000, Kingtom, s. 2.

²³⁰ Pappas, s.159; van Zelst, s.13; Blankley, s.325.

uyuşmazlığın tahkime taşındığı bir uyuşmazlık çözüm yoludur.²³¹ Bu yöntemde süreç, arabuluculukla başlamakta, tarafların arabuluculuk sürecinde anlaşmaya varamaması durumunda devreye tahkim mekanizması girmektedir.²³² Bu durumda arabulucu, tarafların önceden verdikleri rıza doğrultusunda işlev değiştirerek hakem sıfatını kazanmakta ve nihai, bağlayıcı bir karar vermektedir.²³³

Med-Arb modelinde arabulucunun hem arabulucu hem hakem sıfatını aynı uyuşmazlıkta üstlenmesi, taraf iradesine ve güven ilişkisine dayanan özel bir düzenleme olarak dikkat çekmektedir.²³⁴ Bu yöntemi tercih eden taraflar, daha az formaliteye bağlı, iletişime dayalı ve işbirliğini önceleyen bir uzlaşma sürecinden faydalanırken; sürecin sonuçsuz kalması halinde herhangi bir kayıp yaşamadan seri bir şekilde tahkim aşamasına geçerek bağlayıcı ve nihai bir karar elde etme imkânı bulmaktadırlar. Tarafların uzlaşmasına öncelik verilirken, çözümün garanti altına alınabilmesi tahkim ile sağlanmaktadır. Böylece hem uzlaşma hem de kesinlik arzusu taşıyan tarafların uyuşmazlık çözüm ihtiyaçlarına cevap verilirken, sürecin daha etkin ve dengeli bir forma dönüşmesi sağlanmaktadır.²³⁵

Arabuluculuk ve tahkimin sırayla (arka arkaya) kullanılması, Med-Arb yönteminin birçok uyuşmazlıkta etkili, ekonomik ve giderek daha fazla tercih edilen bir yöntem olmasını sağlamıştır.²³⁶ Arabuluculukta

²³¹ Kristen M. Blankey, “Keeping a Secret From Yourself? Confidentiality When Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case”, *Baylor Law Review*, Cilt: 63, Sayı: 1, 2011, s. 319-320; Ersen Perçin, 2012, s.55; Özbek, *Arabuluculuk-Tahkim*, s.17.

²³² Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, s.932; Akıncı, 2021, s.19; Wolski, s.258; van Zelst, s.13; Tanrıver, *Usul*, s.42; Stipanowich, s.277; Spencer, s.474; Blankey, s.319-320; Born, s.241; Demirkol / Aküzüm, s. 86, s.57-58; Ekmekçi/Özeker/Atalı/Seven, s.16; Ildır, s.100; Kayalı, s.552; Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, s.931-932; Pappas, s. 159; Sammartano, s.42.

²³³ Özbek, *Arabuluculuk-Tahkim*, s.18; Akıncı, 2021, s.19; Kaya, s.228; Özbek, *Arabuluculuk-Tahkim*, 22; Pappas, s.159; van Zelst, s.13; Wolski, s.258, Yeşilirmak, 2018, s.183.

²³⁴ Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, s.934 vd.

²³⁵ Pappas, s. 157.

²³⁶ Özbek, *Arabuluculuk-Tahkim*, s.20; Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, s.931 vd.; Thomas J. Stipanowich, “Arbitration, Mediation and Mixed Modes: Seeking Workable Solutions and Common Ground on Med-Arb, Arb-Med and Settlement-Oriented Activities by Arbitrators”, *Harvard Negotiation Law Review*, Cilt: 26, Sayı: 265, 2021, s. 276; van Zelst, s.13; Ildır, s. 100; Sammartano, s. 325.

uzlaşmaya varamama riski minimize edilirken, tahkim yolunu tamamlayıcı aşama olarak devreye sokan bu yöntemin en belirgin avantajı, arabulucu ile hakemin aynı kişi olması nedeniyle, sürecin yeniden başlatılması ihtiyacını ortadan kaldırmasıdır. Taraflar ve olay hakkında zaten kapsamlı bilgi edinmiş olan arabulucu-hakem, tahkim aşamasında ek zamana ve delil toplamaya ihtiyaç duymadan karar verebilmektedir.²³⁷

Öte yandan aynı kişinin hem arabulucu hem de hakem olarak görev yapması, özellikle gizlilik, tarafsızlık ve güven gibi ilkelere ilişkin bazı etik kaygıları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle Med-Arb yönteminin uygulanmasında, tarafların açık rızasına dayalı olarak sürecin tasarlanması ve arabulucu-hakem kişinin görev değişiminde önceden açıkça mutabık kalınmış olması, uygulama güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır.²³⁸

Med-Arb yöntemi, özellikle ulusal ve uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde, sürecin etkinliğini ve ekonomikliğini artırması açısından dikkat çekmektedir. Med-Arb modeli, geleneksel yargılamada karşılaşılan uzun süreçler, yüksek giderler ve tarafların süreç üzerindeki sınırlı etkisi gibi olumsuzlukları bertaraf ederek; taraflara daha çevik, maliyet etkin ve gizliliğe dayalı bir uyuşmazlık çözüm yöntemi sunmaktadır.²³⁹

B. Med-Arb ile Arabuluculuk Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Med-Arb yönteminin klasik arabuluculuktan ayrılan temel özelliği, sürecin sonunda uyuşmazlığın kesin ve bağlayıcı biçimde çözüme kavuşturulmasının güvence altına alınmış olmasıdır.²⁴⁰ Arabuluculukta, taraf iradesinin belirleyici konumda bulunması ve arabulucunun çözümü

²³⁷ Demir Gökyayla, s. 592; Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s. 86; Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 20; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 931-933; Stipanovich, s.276; van Zelst, s.13; Ildır, s.100; Sammartano, s.325 vd., Berk Demirkol/Ural Aküzüm, Türkiye’de Med-Arb (Arabuluculuk Tahkim) Yapısı, Mevzuatı ve Uygulaması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020; s.67 vd.; Yeşilirmak, 2018, s.183 vd.

²³⁸ Ildır, 2003, s. 100; Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 26; Sammartano, s. 42; Telford, s. 2.

²³⁹ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 939.

²⁴⁰ Renate Dendorfer-Ditges / Jeremy Lack, “The Interaction Between Arbitration and Mediation: Vision v Reality”, Dispute Resolution International, S. 1, 2007, s.85; Demirkol/Aküzüm, s.72; Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s 22; Taşkan, s. 96.

dayatmasının yöntemin doğasına aykırı olması nedeniyle, sürecin anlaşma ile sonuçlanamaması her zaman ihtimal dâhilindedir.²⁴¹ Med-Arb usulünde ise taraflar, arabuluculuk aşamasında uyuşmazlığın çözülememesi hâlinde, sürecin tahkim yargılamasıyla devam edeceğini baştan bilerek sürece dâhil olmaktadır. Bu durum, arabuluculuk aşamasına işlevsel bir “ön çözüm” karakteri kazandırmaktadır. Zira tahkim aşamasında taraf katılımının daha sınırlı olduğu, uyuşmazlığın hakem tarafından kesin ve bağlayıcı bir kararla çözümleneceği bilinci, taraflar üzerinde uzlaşma yönünde güçlü bir teşvik etkisi yaratmaktadır.²⁴²

Med-Arb, arabuluculuğun gönüllülüğe dayalı yapısını korurken, tahkimin karar kesinliğini arka planda bir güvence mekanizması olarak devreye sokmakta; böylece tarafları arabuluculuk aşamasında uyuşmazlığı çözmeye yönlendirmektedir.²⁴³

Med-Arb usulü, arabuluculuk ve tahkimin hibrit bir çözüm modeli olması nedeniyle, arabuluculuk yönteminin sunduğu yararlı özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Taraf menfaatlerini merkeze alan arabuluculuk yaklaşımı, tarafların uyuşmazlığın geçmişine odaklanmak yerine geleceğe yönelik menfaatlerini dikkate almalarına imkân tanımakta; bu yönüyle uyuşmazlığın daha kısa sürede ve yapıcı biçimde çözümlenmesini kolaylaştırmaktadır.

Arabuluculuk aşamasının anlaşma ile sonuçlanmaması hâlinde dahi, taraflar bu süreçte uyuşmazlığın belirli bölümlerini çözüme kavuşturabilmekte veya uyuşmazlık konusunu daraltabilmektedir. Tahkim aşamasında, arabuluculuk sürecini yürüten tarafsız üçüncü kişinin aynı zamanda hakem olarak görev yapması durumunda, uyuşmazlığa ilişkin bilgi ve arka plana hâkim olunması sayesinde sürecin daha kısa sürede sonuçlanması mümkün olabilmektedir. Bununla birlikte, arabuluculuk ve tahkimin farklı uyuşmazlık çözüm yöntemleri olması nedeniyle, arabuluculuk aşamasında edinilen bilgilerin tahkim aşamasında doğrudan hüküm kurmaya elverişli

²⁴¹ Demirkol/Aküzüm, Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s 22; Taşkan, s. 96.

²⁴² Papas, s. 168; Telford, s. 3; Beyza Saygın, Arabuluculuk-Tahkim Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Med-Arb, Bursa Uludağ Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2023, s.130.

²⁴³ Telford, s. 3.

olmaması veya farklı bir değerlendirme gerektirmesi ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Nitekim arabuluculuk sürecinde tarafsız üçüncü kişinin temel işlevi, tarafların karşılıklı uzlaşmaya ulaşmasına yardımcı olmak iken; Med-Arb usulünde tahkim aşamasına geçilmesiyle birlikte tarafların, bu kez haklılıklarını ispat etmek ve hakemi kendi görüşlerine ikna etmek yönünde bir tutum sergilemeleri söz konusu olmaktadır.²⁴⁴

Arabuluculuk yönteminde taraflar, sürecin her aşamasında müzakereleri sonlandırma hakkına sahiptir. Buna karşılık Med-Arb usulünde, arabuluculuk aşamasının sonuçsuz kalmasının ardından tahkim aşamasına geçildiğinde artık süreç, taraf iradesiyle sona erdirilememektedir. Bu yönüyle Med-Arb modeli, arabuluculuğun gönüllülük esasına dayalı yapısından ayrılarak, tahkimin bağlayıcılığına geçiş yapmaktadır. Bununla birlikte, taraflar tahkim aşamasına geçilmeden önce özel bir toplantı yaparak uyuşmazlığı yeniden değerlendirme ve farklı bir Med-Arb modeline geçme konusunda anlaşabilir; böylece süreç daha fazla masraf doğurmadan taraf iradesiyle yönlendirilebilmektedir.²⁴⁵

Arabuluculuk ile Med-Arb usulü arasındaki bir diğer önemli fark, uyuşmazlık sonunda ortaya çıkan belgenin hukuki niteliğidir. Arabuluculuk süreci sonucunda tarafların üzerinde anlaştığı hususlar, ilam niteliğinde bir belgeye bağlanabilmekle birlikte, bu belgenin icra edilebilir hâle gelmesi için mahkemeden icra edilebilirlik şerhi alınması gerekmektedir. Oysa Med-Arb modelinde, tahkim aşamasında verilen hakem kararı, doğrudan icra edilebilir bir ilam niteliğinde olup, herhangi bir mahkeme onayına ihtiyaç duyulmaksızın icra edilebilmektedir. Bu yönüyle Med-Arb, arabuluculukta mevcut olan sınırlamaların ötesine geçerek daha hızlı ve doğrudan uygulanabilir bir çözüm sunmaktadır.²⁴⁶

C. Med-Arb Yöntemi ile Tahkim Yönteminin Karşılaştırılması

Tahkim yöntemi, uygulamada sürecin yavaş işlemesi, yüksek maliyetli olması, şekli kurallara sıkı bağlılığı ve sınırlı itiraz yolları nedeniyle çeşitli açılardan eleştirilmektedir.²⁴⁷ Med-Arb yöntemi ise bu

²⁴⁴ Özbek, Arabuluculuk -Tahkim, s. 23-25.

²⁴⁵ Özbek, Arabuluculuk -Tahkim, s. 25-27.

²⁴⁶ Özbek, Arabuluculuk -Tahkim, s. 25-27.

²⁴⁷ Saygın, s.131.

olumsuzlukları büyük ölçüde bertaraf eden bir çözüm modeli olarak öne çıkmaktadır.²⁴⁸

Med-Arb süreci, uyumsuzluğa bağlı olarak değişmekle birlikte bir haftalık kısa bir zaman diliminde dahi tamamlanabilmektedir.²⁴⁹ Bu yönüyle, tahkime kıyasla zaman ve maliyet açısından daha elverişli bir çözüm sunmaktadır.

Med-Arb yöntemi, prosedürel açıdan klasik tahkim sürecine kıyasla daha az şekli ve daha esnek bir yapıya sahiptir. Sürecin ilk evresinde taraflar, uyumsuzluk ve olası çözüm yolları hakkında daha serbest biçimde iletişim kurabilmekte; daha az planlı, daha az resmi ve taraf odaklı müzakereler yürütebilmektedir. Bu durum, tahkim sürecine geçmeden önce taraflar arasında güvenin yeniden inşa edilmesini ve pozisyonların yumuşatılmasını kolaylaştırmakta; böylece tahkimin muhtemel sertliğini dengeleyen bir ön aşama olarak Med-Arb yönteminin işlevselliğini artırmaktadır.²⁵⁰

Öte yandan arabuluculuk aşamasında taraflar, taleplerini ve çözüm beklentilerini karşılıklı etkileşim yoluyla yeniden değerlendirme imkânı bulmakta; bu da uyumsuzluk konusunun tahkim aşamasına geçilmeden önce daraltılmasını veya kısmen çözüme kavuşturulmasını mümkün kılmaktadır.²⁵¹ Ayrıca Med-Arb sürecinin doğasında yer alan dostane ve uzlaşmaya dayalı müzakere ortamı, tahkimin çoğu zaman mücadelecilik ve çekişmeli karakterini yumuşatmakta; taraflar arasında daha yapıcı ve sürdürülebilir çözümler üretilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda Med-Arb modeli, klasik tahkim sürecine kıyasla hem süreç yönetimi hem de sonuçların uygulanabilirliği bakımından önemli avantajlar sunmaktadır.²⁵²

D. Med-Arb Yönteminin Avantajları

Med-Arb yönteminin tahkim aşaması, klasik tahkim uygulamasının bazı olumsuzluklarını bertaraf edebilecek mahiyettedir. Bu bağlamda, tahkim öncesinde arabuluculukla yürütülen iletişim ve müzakere süreci,

²⁴⁸ Yasin Ekmen, ISTAC Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Uygulaması, Tahkimle İlgili Kamu Çalışma Grubuna Yönelik Arabuluculuk ve Tahkimde Güncel Gelişmeler Seminer Kitabı, Cumhurbaşkanlığı Yayınları, Ankara 2023, s. 57.

²⁴⁹ Henry, s. 393; Saygın, s.132.

²⁵⁰ Papas, s. 168; Saygın, s.132.

²⁵¹ Ekmen, s. 57; Özbek, Arabuluculuk -Tahkim, s. 25-27.

²⁵² Özbek, Arabuluculuk -Tahkim, s. 25-27.

tahkim aşamasını zaman hem de maliyet bakımından daha verimli hâle getirmektedir.²⁵³.

Med-Arb modelinde, arabuluculuk sürecinde taraflar arasında zaten tartışılmış ve üzerinde belli ölçüde mutabakata varılmış konular bulunduğundan, tahkime intikal eden hususlar genellikle daha dar kapsamlı ve önceden çerçevesi çizilmiş çekişmeli konulardır. Bu da hakemin, ilk defa karşılaştığı dava ve savunmalar üzerinden karar vereceği klasik tahkim sürecine kıyasla, daha hazırlıklı ve hedef odaklı bir yargılama yürütmesini kolaylaştırmaktadır. Nitekim uygulamada, Med-Arb yönteminin tahkim aşamasında uyuşmazlıklar bir haftayı geçmeyen oldukça kısa bir sürede çözülebilmektedir. Bu da taraflara zaman tasarrufunun yanı sıra ve adaletin hızlı tecelli etmesinin içsel doyumunu sağlamaktadır.²⁵⁴.

Med-Arb yönteminin tahkim aşaması, tahkim hukukunun karşılaştığı bazı pratik sorunları daha esnek, hızlı ve düşük maliyetli bir usul ile giderme potansiyeline sahip olmasının yanı sıra; tahkimin arabuluculukla desteklenerek etkinleştirilmesini sağlayan bir alternatif çözüm modelidir. Taraflarca zaman ve masraf israfı olarak değerlendirilen tahkim yoluna başvurmak çoğu zaman çözüm olarak görülmesi de, bilhassa çözümü özel ve teknik bilgi gerektiren uyuşmazlıklar ile çok taraflı karmaşık uyuşmazlıkların arabuluculuk-tahkime elverişli olduğu da bilinmektedir. Med-Arb yöntemi, özellikle arabuluculuk aşamasında ihtilafın büyük ölçüde çözüme kavuşturulduğu veya uyuşmazlık konularının önemli bir kısmını çerçevelemek suretiyle daraltıldığı durumlarda, son derece etkin ve ekonomik bir çözüm yolu hâline gelmektedir.²⁵⁵.

Tarafların yalnızca tek bir meseleye ya da az sayıda çekişmeli konuya ilişkin olarak tahkime başvurusu, sürecin kapsamını daraltarak, tahkim aşamasının süresini ve maliyetini asgarî düzeye indirmektedir. Bu sayede, arabuluculuk-tahkim modeli hem dostane çözüm yöntemlerinin yapıcı etkisini hem de tahkimin kesin ve bağlayıcı niteliğini bir arada

---

²⁵³ Karen L. Henry, "Med-Arb: An Alternative to Interest Arbitration in the Resolution of Contract Negotiation Disputes.", *Ohio State Journal on Dispute Resolutions*, Sayı: 3, 1988, s. 393.

²⁵⁴ Henry, s. 393.

²⁵⁵ Horwitz/Horwitz § 53.06.

sunarak; taraflara esneklik, hız ve maliyet avantajı sağlamaktadır. Bu yönüyle, uyuşmazlığın mahkeme yoluna taşınmadan çözülmesini temin eden ve adaletin gecikmeden tecellisine hizmet eden ideal bir alternatif çözüm mekanizması olarak öne çıkmaktadır.²⁵⁶

C. Med-Arb Sözleşmesi

TBK'nın sözleşme özgürlüğünü düzenleyen 26. maddesinin sağladığı yasal sınırlar çerçevesinde taraflar, aralarında doğmuş/doğabilecek uyuşmazlıkların çözümü için önce arabuluculuğa başvurup arabuluculukta anlaşma sağlayamamaları halinde tahkime başvurabileceklerine dair sözleşme tanzim edebilirler. Başka bir deyişle taraflar arabuluculuk ve tahkimi tek sözleşme ile bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak benimseyebilirler.²⁵⁷ Taraflar bunun için ayrı bir sözleşme yapabilecekleri gibi, asıl sözleşmeye Med-Arb hususunu bir şart olarak da ekleyebilirler.²⁵⁸

Med-Arb şartının ayrı bir sözleşme formunda düzenlenmesi ya da mevcut sözleşmeye bir madde olarak eklenmesi, öğretide farklı görüşlere yol açmıştır. Bir görüşe göre²⁵⁹ Med-Arb sözleşmesi esasında basamaklı (çok aşamalı) bir tahkim sözleşmesidir. Bu görüş, tahkimden önce prosedürler içerse dahi, Med-Arb sözleşmesinin tahkim sözleşmesinin niteliğini değiştirmediği, dolayısıyla Med-Arb sözleşmesine tahkime ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği savına dayanmaktadır.²⁶⁰

Diğer bir görüşe göre²⁶¹ Med-Arb yöntemi, arabuluculuk ve tahkimi tek usulde birleştiren karma bir yöntemdir. Bu görüşe göre, Med-Arb

²⁵⁶ Horwitz/Horwitz § 53.06.

²⁵⁷ Mine Tan Dehmen, "Tahkim Öncesi Müzakere ya da Uzlaştırma Yollarının Tüketilmemiş Olmasının Tahkim Yargılamasına Etkisi", 2005, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt: 25, Sayı: 1-2, s. 458.

²⁵⁸ Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s.17; Demirkol/Aküzüm, s.58.

²⁵⁹ Cemile Demir Gökyayla, "Arabuluculuk ve Tahkimi Bir Arada İçeren Uyuşmazlık Çözüm Yolu", İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt: 77, Sayı: 2, 2019, s. 584.

²⁶⁰ Nuray Ekşi, Tahkim Öncesi Uyuşmazlık Çözüm Usulleri ve Bu Usuller Tüketilmeden Tahkime Başvurulmasının Sonuçları, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 27; Born, s. 242.

²⁶¹ Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 19; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 932.

yöntemi, arabuluculuk ve tahkimi kombine eden bileşik tipli bir sözleşmedir.²⁶²

Tarafların, arabulucu hakemle yaptıkları bileşik sözleşmede, baskın karakteri itibariyle vekâlet sözleşmesi olan arabulucu sözleşmesi ve hakem sözleşmesi bir arada bulunmaktadır. Bu sözleşmeye göre, taraflar uyuşmazlık konusu olan bir meseleyi (örneğin zararı tazmin sorumluluğunun kime ait olduğunu) hakeme, diğer bir meseleyi de (örneğin zarar miktarını) arabulucuya havale ederler. Arabuluculuk başarılı olamazsa bu ikinci mesele yeni bir hakeme sunulur. Bu usul, bütün alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının yargıya bir alternatiften ziyade yargının tamamlayıcısı olduğunun tipik bir örneğidir.²⁶³

Med-Arb sözleşmesinin karma nitelikli bir sözleşme olduğu görüşü bize göre de isabetlidir. Zira Med-Arb sözleşmesinin aşamalı bir tahkim sözleşmesi olduğunun kabulü yönündeki görüş, uyuşmazlığın arabulucu nezdinde sonuçlanması ihtimalinde dayanaksız kalmaktadır. Ayrıca TBK 26. maddesinin sınırları içinde tarafların sözleşmenin içeriğini özgürce belirleme imkânları bulunmaktadır. Bu çerçevede Med-Arb sözleşmesi, tarafların hem arabuluculuk, hem tahkim modelini içeren aşamalı sözleşme tanzim etmeleri ile ortaya çıkan karma tipli sözleşmelerin tipik bir örneğidir.

Med-Arb sözleşmesinin hukukî niteliği konusundaki bir diğer tartışma da, sözleşmenin usul hukukuna ilişkin bir sözleşme mi yoksa maddî hukuka ilişkin bir sözleşme mi olduğu noktasında düğümlenmektedir.²⁶⁴ Başka bir deyişle, tahkim öncesi aşamaya riayet etmeyen taraf, karşı tarafa sadece tazminat mı ödeyecektir yoksa hakemlerin yetkisine itiraz etme imkânı da bulunmakta mıdır? Tahkimden önceki aşamanın maddî hukuka ilişkin bir sözleşme olduğu yönündeki görüş sahiplerine göre, bu aşamanın ihlâl edilmesi sadece maddî hukuk bağlamında irdelenecek, sözleşme ihlâli gibi değerlendirilip hakemlerin yetkisini etkilemeyecektir.²⁶⁵

²⁶² Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 19; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 932.

²⁶³ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 205 vd.

²⁶⁴ Sema Taşpınar, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s. 61; Boog, s. 106-107.

²⁶⁵ Taşpınar, s. 61; Boog, s. 106-107.

Med-Arb sözleşmesinin usule ilişkin bir sözleşme olduğu yönündeki karşıt görüşe²⁶⁶ göre ise, tahkimden önceki usule ilişkin sürecin tüketilmemiş olması kendiliğinden değil ancak taraflardan birinin ilk itiraz olarak ileri sürmesi ile hakemlerin yetkisini etkileyecektir. Bu çerçevede Med-Arb sözleşmesinin taraflar arasındaki hukukî ilişkiyi düzenlemek ya da taraflara maddî hukuktan doğan edim ya da borçlar yüklemek yerine uyuşmazlık çözüm modeli önermesi, sözleşmenin usule ilişkin olduğu görüşünü desteklemektedir²⁶⁷. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira Med-Arb sözleşmesi karakteristik yönü itibariyle taraflar arasındaki ilişkinin genel çerçevesini ortaya koyarak karşılıklı hak ve borçların düzenlenmesinden ziyade, ortaya çıkmış ya da çıkabilecek uyuşmazlıkların devlet yargısı yerine alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri aracılığıyla çözümünü amaçlayan, bu yönüyle karakterize bir usul hukuku sözleşmesidir.

D. Med-Arb Modelleri

Med-Arb uygulamasında iki temel modelden söz edilmektedir: İlk modelde taraflarca uyuşmazlık konuları sürecin başında “arabuluculuk yoluyla çözüme kavuşturulacak konular” ve “tahkime sunulacak konular” olmak üzere iki gruba ayrılarak belirlenmektedir. Bu yaklaşım, gerek arabuluculuk gerek tahkim yöntemini eşzamanlı olarak yapılandırılmış bir çözüm tasarımı içinde bütünleştirmektedir²⁶⁸.

Olağan arabuluculuk-tahkim yolunda, tarafsız üçüncü kişi uyuşmazlık çözüm sürecine bir arabulucu olarak başlar, fakat çözülemeyen herhangi bir konu olursa bunun tahkimle havale edileceği taraflarca bilinir. Arabuluculuk-tahkimin en sık görülen kombinasyonu, tahkim öncesi arabuluculuk (pre-arbitral mediation) olup, süreç farklı tarafsız üçüncü kişilerce yürütülebildiği gibi (med-arb different), arabulucu olarak görev yapmaya başlayıp anlaşmaya varılamaması hâlinde hakem olarak görev yapmayı sürdüren aynı tarafsız kişi yönetiminde (med-arb same) de yürütülebilmektedir²⁶⁹.

²⁶⁶ Taşpınar, s. 61; Boog, s. 106-107.

²⁶⁷ Betül Canatan, “Med-Arb Yönteminin Getirdiği Olumsuzluklar ve Gizlilik Sorununa Yönelik Bazı Med-Arb Modelleri”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1, 2023, s. 66.

²⁶⁸ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 977 vd.; Horwitz § 53.06.

²⁶⁹ Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 20.

Ancak arabuluculuk ve tahkim süreçlerinin aynı kişi tarafından yürütülmesi özellikle gizlilik ilkesine yönelik soru işaretlerini beraberinde getirmiştir. Bu modelde, arabuluculuk sürecinde edinilen bilgi ve belgelerin tahkim yargılamasında kullanılabilirliği, taraflar açısından güvenin zedelenmesine yol açabilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu sakıncalar, Med-Arb sözleşmesinde bilgi ve belgelerin kullanım koşullarına ilişkin açık ve detaylı hükümler aracılığıyla büyük ölçüde bertaraf edilerek gizliliğin korunması sağlanabilir.²⁷⁰

Tarafların önce arabuluculuk, ardından tahkim yoluna başvurma konusunda mutabık kaldıkları Med-Arb modelinde, arabulucunun aynı zamanda hakem sıfatıyla görev alabilmesi, tarafların açık rızasına bağlıdır. Arabuluculuk Etik Kuralları'nın 4/6. maddesi'ne göre, "Ancak taraflar, açık ve yazılı onayları ile birlikte talep ederlerse, açılan tahkim yargılamasında hakemlik yapabilir."

İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) tarafından yayımlanan Med-Arb Kuralları'nın 5. maddesinde, "Arabuluculuk-tahkim veya arabuluculuk süreçlerinde arabulucu olarak görev yapan kişi, tarafların açık ve yazılı onayı olmaksızın, aynı uyuşmazlık hakkındaki tahkim yargılamasında hakem olarak görev yapamaz." düzenlemesine paralel olarak İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (ITOTAM) Med-Arb Kuralları'nın 9. maddesinde ise, "Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, arabulucu hakem olarak atanamaz." hususu açıkça düzenlenmiştir. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) tarafından yayımlanan Arabuluculuk Kuralları'nın 12. maddesinde de, "Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, arabulucu, arabuluculuğun konusu olan veya ilişkili bir sözleşme ya da hukukî ilişkiden doğan uyuşmazlıklarda hakem olarak görev yapamaz." hükmüne yer verilmiştir.²⁷¹

Med-Arb uygulamasında ön plâna çıkan ikinci model ise arabuluculuk ve tahkim yöntemlerinin ardışık olarak uygulanmasıdır. Tarafların önce arabuluculuğa başvurduğu bu süreçte uzlaşılabilen konular daha

²⁷⁰ Canatan, Modeller, s. 86.

²⁷¹ https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01369_mediation_rules_ebook. (Erişim Tarihi: 03.01.2026)

sonra tahkime sunularak uyuşmazlığın nihai ve bağlayıcı şekilde çözüme kavuşturulması sağlanır. Ancak burada önemli bir ayırımı gözden kaçırmamak gerekir. Şöyle ki, arabuluculuk sonrası anlaşma sağlanamayan konularda tahkimin uygulanması, “med-arb” sürecini çağrışırsa da, “med-then-arb” olarak adlandırılan bu yöntemi klasik anlamda med-arb ile karıştırmamak gerekir. Zira “med-then-arb” sürecinde arabuluculuk ve tahkim, birbirinden bağımsız, ayrı tarafsız üçüncü kişiler tarafından yürütülmekte ve yöntemsel olarak iç içe geçmeden, sadece ardışık olarak uygulanmak suretiyle yapılandırılmaktadır. Buna karşın klasik med-arb modelinde, çoğu zaman aynı üçüncü kişi önce arabulucu sonra hakem rolünü üstlenirken süreçler iç içe geçmiş, birleşik bir yöntem formunda ilerlemektedir. Bu modelde, uyuşmazlığın çözülmesi için taraflarca atanan hakem, tahkim yargılaması sırasında işlev değiştirip arabuluculuk yaparak tarafları uzlaştırmaya çalışır, fakat sonuç alınamazsa hakem olarak görev yapmayı sürdürür.²⁷² Bu fark, iki model arasındaki yöntem bilimsel ve işlevsel ayırımın özünü oluşturmaktadır.²⁷³

Med-Arb yönteminin ilk aşaması olan arabuluculuk süreci, klasik arabuluculuk yönteminden büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Zira bu modelde taraflar, sürecin sonunda anlaşma sağlanamaması halinde tahkime başvurulacağını bildiklerinden, arabuluculuk sürecine ileride ortaya çıkabilecek bağlayıcı bir tahkim kararının baskısının hissedildiği bir müzakere atmosferi hâkim olmaktadır. Arabuluculuk sürecinin en temel avantajı olan iradilik unsuru, tahkime dönüş olasılığı karşısında gölgenmektedir. Özellikle tahkim sürecinin devlet yargısına benzer şekilde bağlayıcı, kesin ve taraflar üzerinde yaptırım gücüne sahip olması, uyuşmazlığın arabuluculukta çözülememesi ihtimalinde ortaya çıkabilecek belirsizliklere işaret etmektedir. Bu belirsizlik, taraflar üzerinde arabuluculuk sürecinin ruhuyla çelişen bir psikolojik baskı unsuruna dönüşebilmektedir.²⁷⁴

²⁷² Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 21.

²⁷³ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 977-981.

²⁷⁴ Blankey, s. 325 vd.; Bartel, s. 679; Betül Canatan, “Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Med-Arb (Arabuluculuk-Tahkim)”, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2023, s.83 vd.; Demirkol/Aküzüm, s. 67 vd.; İldir, s. 102; Kaya, s. 237 vd.; Özbek, Arabuluculuk-Tahkim, s. 29; Pappas, s. 172-173; Mauro Rubino Sammartano, International Arbitration: Law and Practise,

Nihayetinde taraflar Med-Arb sürecinde henüz arabuluculuk aşaması tamamlanmamışken tahkim olasılığını hesaba kattıklarından, karar alma süreçlerinde daha stratejik ve kontrollü hareket etme eğilimi göstermektedirler. Bu durum tarafların açık iletişim ve uzlaşma kapasitesini zayıflatabileceği gibi arabuluculuğun esnek ve iradeyi önceleyen yapısını da sınırlayabilmektedir. Dolayısıyla Med-Arb modelinin uygulanmasında tarafların bilinçli rızası ve sürecin şeffaf yürütülmesi önem taşımaktadır.²⁷⁵

E. Arabuluculuk Sürecinin Sonuçlarının Med-Arb Yöntemine Etkileri

Arabuluculuk sürecinde tam veya kısmi uzlaşma sağlanması, Med-Arb yönteminin tahkim aşamasına olan etkilerini gündeme getirmekte; diğer yandan arabuluculuk sürecinin başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde, uyuşmazlığın tahkim aşamasında nasıl ele alınacağı ayrı bir değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.²⁷⁶

Türk hukukunda, 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 17. maddesi, arabuluculuk faaliyetinin hangi hâllerde sona ereceğini hüküm altına alarak Med-Arb modelinin ilk aşamasına ilişkin normatif çerçeveyi ortaya koymaktadır. Benzer şekildemilletlerarası düzeyde kabul görmüş çeşitli arabuluculuk kuralları da arabuluculuk faaliyetlerinin hangi hâllerde sona ereceğini düzenlemektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan UNCITRAL Arabuluculuk Kuralları'na göre, tarafların bir çözüm anlaşması imzalamaları; taraflardan birinin karşı tarafa ve arabulucuya ya da her iki tarafın arabulucuya artık sürece devam etmek istemediklerini bildirmeleri; arabuluculuk faaliyetinin artık amacına ulaşmasının mümkün olmaması; belirlenen teminatların süresinde ödenmemesi veya zorunlu bir sürenin öngörülmüş

Third Edition, New JurisNet, LLC, York 2014, s. 42; Spencer/Brogan, s. 475-476; Sussman, 2009, s. 71; Telford, s.7; Wolski, s. 259; Yeşilirmak, 2018, s. 183.

²⁷⁵ Ersen Perçin, 2012, s. 56.

²⁷⁶ Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s. 106

olması hâlinde bu sürenin sona ermesi gibi durumlarda arabuluculuk süreci sona ermektedir.²⁷⁷

Öte yandan, Uluslararası Ticaret Odası (ICC) tarafından yayımlanan arabuluculuk kurallarında, UNCITRAL düzenlemelerine ek olarak, arabulucunun taraflara yapacağı bir sona erdirme bildirimini ile ya da arabulucunun süresinde atanmaması veya atanamaması durumlarında da sürecin sona ereceği öngörülmektedir.²⁷⁸

Tarafların uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak Med-Arb modelini benimsemeleri hâlinde, arabuluculuk aşamasında imzalanan anlaşma belgesi, icra edilebilirlik şerhi alınmasına gerek kalmaksızın doğrudan icraya elverişli hâle gelmesi mümkündür. Med-Arb modelinde taraflar hem arabuluculuk hem de tahkim anlaşmasına taraf olduklarından, arabuluculuk sonucunda düzenlenen uzlaşma tutanağı aynı zamanda bir hakem kararı olarak da değerlendirilebilir.²⁷⁹

Her ne kadar 2017 yılında HUAK'a eklenen düzenlemeyle, taraflar ve varsa vekillerinin imzasını taşıyan arabuluculuk anlaşma tutanağı, herhangi bir mahkeme şerhine ihtiyaç olmaksızın ilam niteliğinde belge olarak kabul edilmekteyse de, bu anlaşmanın hakem kararı olarak nitelendirilmesi, özellikle uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde ciddi pratik avantajlar sunmaktadır. Zira Türkiye'nin de taraf olduğu 1958 tarihli New York Sözleşmesi uyarınca, taraf devletler arasında hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ilam ya da ilam niteliğindeki belgelere göre çok daha kolay ve etkilidir. Bu durum, uyuşmazlık çözüm sürecinin hem daha kısa sürede tamamlanmasına hem de taraflar arasında olası ilişkisel yıpranmanın en aza indirilmesine katkı sağlar.²⁸⁰

Med-Arb yöntemi kapsamında, arabuluculuk sonucunda varılan uzlaşmanın hakem kararı olarak tespiti, bu yöntemi benimseyen tahkim kurumlarının düzenlemelerinde de açıkça öngörülmektedir. İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) tarafından yayımlanan Med-Arb Kuralları'nın 5/3.

---

²⁷⁷ United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL Mediation Rules 2021, Vienna 2021.

²⁷⁸ Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s.108.

²⁷⁹ Demirkol/Aküzüm, s. 86; Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s.108.

²⁸⁰ Demirkol/Aküzüm, s. 86; Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s.108.

maddesinde, arabuluculuk aşamasında varılan anlaşmaya hakem kararı niteliği kazandırılması için Arabuluculuk Kuralları'na açıkça atıf yapılmıştır. Buna göre, taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının varlığı hâlinde arabulucu, hakem sıfatı kazanarak sulh anlaşmasını hakem kararı şeklinde tespit edebilir.²⁸¹

Benzer şekilde, UNCITRAL Model Kanunu da tarafların arabuluculuk sürecinde varmış oldukları anlaşmanın hakem kararı olarak düzenlenebileceğini ve bu kararın diğer hakem kararları ile aynı hukuki statüye sahip olduğunu kabul etmektedir.²⁸² Ancak bu tür kararların New York Sözleşmesi kapsamında tenfizi söz konusu olduğunda, bazı hukuki belirsizlikler ortaya çıkmaktadır.²⁸³ Sözleşme, doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıklar hakkında tahkim yargısına gidilebileceğini belirtmekle birlikte, hakem atamasının yalnızca mevcut bir uyuşmazlıkla sınırlı olup olmadığına ilişkin açık bir düzenleme içermemektedir.²⁸⁴ Lafzi yorumla bakıldığında, tarafların arabuluculukla uzlaştıktan sonra hakem atamalarına engel teşkil edecek bir hüküm yer almamaktadır.²⁸⁵ Bu noktada, böyle bir sınırlandırmanın tarafların tahkime ilişkin beklentileriyle çelişme riski bulunmakta olup,²⁸⁵ bu husus New York Sözleşmesi'nin düzenleniş biçimiyle farklı yorumlara açık yapısını ortaya koymaktadır.²⁸⁶

Öte yandan, arabuluculuk aşamasında varılan uzlaşmanın hakem kararı hâline getirilmesine ilişkin yöntem, taraflarca önceden kararlaştırılabilir.²⁸⁷ Arabulucu-hakeme bildirimlerin ne kadar süre içinde yapılacağı, hakemin ne zaman ve nasıl hakem sıfatına bürünerek karar vereceği, taraf iradelerine bağlı olarak belirlenebilir. Ayrıca hakem kararının içeriğinde

²⁸¹ <https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2020/01/ISTAC-Arabuluculuk-Tahkim-Kurallari-vson.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2026)

²⁸² United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: 1985 with amendments as adopted in 2006, United Nations 2006.

²⁸³ Sibel Özel, Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri, Legal Yayıncılık, İstanbul 2008, s.1194; Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s.109.

²⁸⁴ Özel, s.1194; Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s.109.

²⁸⁵ Edna Sussman, "The Singapore Convention the Enforcement and Recognition of International Mediated Settlement Agreements", ICC Dispute Resolution Bulletin, Cilt: 3, 2018, s. 47.

²⁸⁶ Sussman, 2018, s. 47.

²⁸⁷ Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s.109.

arabuluculuk aşamasında gündeme gelen ancak taraflarca kamuya açık hale getirilmesi istenmeyen hususların yer almaması da tarafların takdirindedir. Bu çerçevede taraflar arabuluculuk süreci sonunda hangi konular üzerinde uzlaşma sağlandığını hakeme bildirilerek uzlaşma kapsamında sınırlı bir hakem kararının tesis edilmesini talep edebilirler.²⁸⁸

SONUÇ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, devlet yargılamasının yapısal bir sorunu haline gelen yoğun iş yükünü azaltmak amacıyla, adalete erişimin farklı bir formu olarak ortaya çıkmış mekanizmalardır. Sürdürülebilir bir adalet sisteminin ayrılmaz unsurları olarak tasarlanan bu yöntemler, tahkim ve arabuluculuk gibi modellerin kurumsallaşmasıyla birlikte daha işlevsel ve etkili hâle gelmektedir. Uyuşmazlıkların daha hızlı, esnek ve çoğu zaman daha barışçıl yöntemlerle çözüme kavuşmasını sağlayan bu modeller, bireyin hukuk sistemine erişimini sağlarken iradeyi etkin kılan bir paradigma değişimi de sunmaktadır.

Arabuluculuk, sürece katılan tarafın muhatabının sesine kulak verdiği, uyuşmazlığa karşı tarafın perspektifinden baktığı, müzakerenin öznelliğine yer veren bir uyuşmazlık çözüm yöntemi iken tahkim; tarafsızlığın ve uzmanlaşmanın ön plâna çıktığı, kesin ve bağlayıcı kararlarla hukuki güvenliği tesis etmeyi amaçlayan bir yargılama modelidir. Bu iki yöntemin sentezi olarak ortaya çıkan Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) yöntemi ise, esneklik ve kesinliğin zarif bir bileşimi olarak uyuşmazlığın taraflarını sürecin öznesi kılarken, paydaşların adalet beklentisini karşılayan bir sonuç vadetmektedir.

Çalışmamızda yer verilen istatistikî veriler, arabuluculuğun dava şartı haline geldiği 2018 yılından itibaren artan anlaşma oranlarıyla toplum nezdinde yaygın kabul gördüğünü ve uzlaşma kültürünün arabuluculuk uygulamaları bağlamında yaygınlaştığını doğrulamaktadır. Diğer taraftan Türk hukukunda dava şartı arabuluculuğun kapsamının sürekli genişletilmesinin özündeki gönüllülük ilkesini ve mahkemeye erişim hakkını zedelediği yönündeki görüşlere hak vermek mümkün değildir. Zira Türkiye’de yargının ağır aksak ilerleyen ritmi karşısında, “köprüden önce

---

²⁸⁸ Canatan, Arabuluculuk-Tahkim, s.109.

son çıkış” mahiyetinde tarafları çözüme davet eden dava şartı arabuluculuk uygulamasının sağladığı düşük maliyet ve zaman tasarrufu ortadadır.

Öte yandan, istatistiksel olarak başarılı görünen anlaşma oranlarını, tarafların gerçek iradelerinin yansımaları yerine, uzayıp giden yargılama süreçlerini göze alamama saikinin (bir tür sistemsiz yorgunluğun) yansımaları olarak değerlendiren görüşe de katılmamaktayız. Bize göre, saik denetiminin hukukî işlemler bakımından dahi son derece sınırlı tutulduğu Türk hukuk sisteminde, iradilik ilkesinin sürecin başlangıcından sonuna dek belirleyici olduğu arabuluculuk kurumunun, taraf iradelerini yansıtmadığı yönündeki değerlendirme; yalnızca hukuki dayanak bakımından değil, arabuluculuğun uzlaşmaya dayalı doğası itibarıyla da isabetli olmayan, kurumun özüne aykırı bir yorumdur. Kaldı ki, anlaşma ile sonuçlanmamış bir arabuluculuk süreci dahi, uyumsuzluğu yeniden çerçeveleme imkanı sunarak taraflara çözüm olmasa da farkındalık sunmaktadır. Arabuluculuk bağlamında uygulamaya dair çözüm önerimiz; uzlaşma kültürünün tarihi ve sosyolojik dokusuyla uyumlu olduğu Türk toplumunda, bu yöntemin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla tanıtıcı ve bilgilendirici çalışmalara ağırlık verilmesidir.

Diğer taraftan arabuluculuk süreci sonunda taraflar arasında tanzim edilen anlaşma belgesinin hukukî niteliği, bağlayıcılığı ve infaz kabiliyeti gibi hususlar da çözüm bekleyen alanlardır. Bu çerçevede arabuluculuk anlaşma belgesinin icra edilebilirliği konusunda, yargısal denetimi asgariye indiren bir düzenlemenin yapılması da çözüm önerilerimizdendir. Benzer mantıkla arabulucunun süreci etkin bir şekilde yönetmesini sağlamak üzere daha güçlü mekanizmalara sahip olması gerekliliği de (taraflara tebligat yapma yetkisi verilmesi, KVKK yükümlülüklerinden arı tutulması gibi) ortadadır. Son olarak farklı kanunlarda dağınık olarak yer alan arabuluculuk düzenlemelerinin tek bir kanunda toplanmasının da uygulamada yeknesaklığı sağlamak açısından bir gereklilik olduğu kanısındayız.

Tahkim ise uluslararası yatırım ve ticaret alanında devlet yargısıyla kıyaslanamayacak ölçüde uzmanlaşmış, gizliliği gözetilen ve tarafsız bir yargılama zemini sunarak küresel ekonomik ilişkilerin hukuki güvencesine dönüşmüştür. Özellikle UNCITRAL, ICSID ve ICC gibi kurumlar aracılığıyla işleyen tahkim mekanizmaları, uluslararası yatırımcıların

hukuki güvenliğini pekiştirmiş olup bu durum, tahkimin evrensel kabul gören bir çözüm yolu olarak gelişimini hızlandırmıştır.

Öte yandan tahkimin usul kurallarıyla şekillenmesi, hızlı ve esnek çözüm vadeden yönünü gölgede bırakacak şekilde “davalaşma” eğilimi yarattığı, tahkimin dinamizmi zayıflatmaktadır. Ayrıca hakem kararlarının mevzuatta öngörülen şekli ve sınırlı nedenlerle de olsa iptal edilebilirliği, bu yöntemin kesin ve bağlayıcı olmasına duyulan güveni zedelemektedir. Bu bağlamda hakem kararlarının bağlayıcılığını güçlendiren, yargısal müdahaleyi asgariye indiren, taraf iradesini esas alan ve devlet yargısının (şekli dahi olsa) denetimini devre dışı bırakan bütüncül bir normatif yapının oluşturulması gerektiği kanaatindeyiz.

Arabuluculuk ve tahkim yöntemlerin güçlü yönlerini bir araya getirmeyi amaçlayan Med-Arb modeli ise esneklik ve kesinliği aynı yapıda buluşturması bakımından hibrit bir çözümdür. Bu yöntemde aynı kişinin hem arabulucu hem hakem rolünü üstlenmesi, adil yargılanma hakkı, tarafsızlık ve gizlilik gibi temel ilkeler açısından bazı etik riskler barındırmaktadır. Türkiye’de Med-Arb sürecine ilişkin özel bir yasal düzenleme bulunmaması da, bu risklerin önlenmesini ve sürecin şeffaf biçimde işlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu doğrultuda Med-Arb modelinin Türkiye’de etkin şekilde uygulanabilmesi için özel bir Med-Arb yasasının gerekliliği ortadadır. Ayrıca, arabuluculuk ve tahkim süreçleri arasında geçiş yapan kişilerin tarafsızlıklarını güvence altına alacak nitelikte etik kodların uluslararası standartlara uygun biçimde güçlendirilmesi ve hibrit modellerin sağlıklı biçimde uygulanabilmesi için, arabulucuların tahkim usulüne, hakemlerin ise arabuluculuk tekniklerine yönelik çapraz eğitim programlarına tabi tutulmaları, bu yöntemlerin etkinliği ve meşruiyeti açısından önem arz etmektedir.

Arabuluculuk, tahkim ve Med-Arb gibi alternatif yöntemler, uyuşmazlık çözümünün merkezine bireyin iradesini, sürece katılımını ve barışçıl çözüm arzusunu koyarak klasik yargılama anlayışını tamamlar. Hukukun yaşayan bir sistem olduğu gerçeği karşısında, bu alternatif mekanizmaların Türk hukuk sisteminde daha yaygın uygulamalarla yer bulması ve gelişmesi, bireysel düzeyde sağladığı avantajların yanı sıra toplumsal uzlaşma kültürünün kurumsallaşması açısından da büyük önem arz

etmektedir. Bu bağlamda, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin devlet yargısının aksayan yönlerini telafi eden bir araç olarak değil; etkin şekilde işleyen bir yargı sistemine entegre edilmiş, bireylerin adalete erişimini güçlendiren kalıcı ve tamamlayıcı bir model olarak sunulması, hukuk devleti ilkesinin bireyler nezdindeki meşruiyeti açısından çok daha isabetli ve sürdürülebilir bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağırman, Doğan, Milli ve Milletlerarası Tahkim, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Akça, Çağatay, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Arabuluculuk ve Uzlaştırma”, Hukuk Gündemi Dergisi, Sayı: 10, Bahar 2009, s. 25-36.
- Akıncı, Ziya, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Cilt: 18, 1996, s. 93-108.
- Akıncı, Ziya, Milletlerarası Tahkim, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021.
- Alangoya, H. Yavuz, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1973.
- Algantürk, Seniha Didem, “‘Arbitration in London Apply English Law’ Klozunun İncelenmesi”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 69, Sayı: 7-8-9, Temmuz, Ağustos, Eylül, 1995, s. 398-406.
- Akyol Aslan, Leyla, “6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 15. Maddesi İle Arabulucunun Çözüm Önerisi Getirebilmesine Olanak Sağlayan Yeni Düzenlemenin Değerlendirilmesi”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 145, 2018, s. 29-44.
- Ansay, S. Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ankara 1960.
- Arslan, Aziz S., "7445 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuğun Kapsamına İlişkin Değerlendirmeler", Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, Cilt:1, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s.197-216.
- Atalı, Murat/ Ermenek, İbrahim/ Erdoğan, Ersin, Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- Aydemir, Dilek, "Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses after UML on Mediation 2018 and the Singapore Convention (Public and Private International Law Bulletin)", Cilt: 41, Sayı: 1, 2021, s.191-229.
- Aydemir, Fatih, Tahkim Sözleşmesinin Kaynakları, Tanımı, Hukuki Niteliği ve Yapılış Türleri, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Aydın, İsmail, Ticari Davalarda Dava Şartı Arabuluculuk, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.
- Aydın, İsmail, "Yargıdaki İş Yükü Sorunlarının Çözümüne Yegâne Arayış: Dava Şartı Arabuluculuğun Kapsamının Genişletilmesi (Menfi Tespit, İtirazın İptali ve İstirdat Davalarının Arabuluculuğa Tâbi Olması)", Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, Cilt: 1, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s.311-338.
- Azıklı Arslan, Betül, Medeni Usul Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.
- Azizov, Hakim, Uluslararası Ticari Tahkim, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

Bacanlı, M. Rıfat, "Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak İstanbul Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (ISTAC) Tahkim Yargılamasında Delillerin İbrarı ve Değerlendirilmesi", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı: 8, 2016, s.75-113.

Balcı, Muharrem, İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, Danışman Yayınları, İstanbul 1999.

Bartel, Barry C, "Med Arb as a Distinct Method of Dispute Resolution: History, Analysis, and Potential, Williamette Law Review, Cilt: 27, Sayı: 3, 1991, s.661-692.

Biten, Semih, Arabuluculuk Hukuku. (file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Arabuluculuk-Hukuku-Kitabi-.pdf, Erişim Tarihi:01.04.2025)

<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1512021075717T%C3%BCCrkiye%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kurallar%C4%B1.pdf>

Blankey, Kristen M. "Keeping a Secret From Yourself? Confidentiality When Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case", Baylor Law Review, Cilt: 63, Sayı: 1, 2011, s. 317-367.

Börü, Levent, "Tahkim Sözleşmesinin Varlığı Durumunda Dava Şartı Arabuluculuk Hükümlerinin Uygulanıp Uygulanamayacağı Üzerine Değerlendirmeler (HUAK m.18/A,18)", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 1, 2023, s. 65-89.

Budak, Ali Cem / Karaaslan, Varol, Medenî Usul Hukuku, 7. Baskı., Filiz Kitabevi, İstanbul 2023. (Usul)

Budak, Ali Cem / Karaaslan, Varol, Adalet Meslek Yüksekokulları İçin Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022.

Bulur, Alper, "Avukatlık Kanunu M.35/A'nın Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Çerçevesinde İrdelenmesi ve Bir Düzenleme Önerisi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 0, Sayı: 89, 2010, s.196-240.

Bulur, Alper, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi", Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 65, Sayı: 4, 2007, s. 30-46.

Canatan, Betül, "Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Med-Arb (Arabuluculuk-Tahkim)", Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2023. (Arabuluculuk-Tahkim)

Canatan, Betül, Med-Arb Yönteminin Getirdiği Olumsuzluklar ve Gizlilik Sorununa Yönelik Bazı Med-Arb Modelleri", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1, 2023, s.81- 92. (Modeller)

Canbolat, Talat, 6356 Sayılı Kanununda Barışçıl Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 39, 2013, s. 247-274.

Cappelletti, Mauro, "Alternative Dispute Resolution Process within the Framework of the Worl-Wide Access to-Justice Movement", The Modern Law Review, V.56, I.3, 1993, s. 282-296.

Coltri, Laurie S., Conflict Diagnosis and Alternative Dispute Resolution, Pearson College Div, New Jersey 2004.

Çamur, Duyan Gülsüm, "Aile Yaşam Döngüsü ve Gelişimsel Farklılıklar", Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, 2003, s. 33-41.

Çavuş Eryendi, Burcu, "TTK m.555 Kapsamında Pay Sahibinin Dava Şartı Arabuluculuğa Başvurusu", Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, C:1, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s.514-557.

Çiftçi, Tuğba, "Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması", Proceedings Book Of 2nd International Scientific Researches Congress On Humanities and Social Sciences, 2017, s. 239-249.

Dayınlarlı, Kemal, HUMK'ta Düzenlenen İç Tahkim, Dayınlarlı Hukuk, Ankara, 1997.

Delikaya, Zeki, "Tahkimin Niteliği", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 91, Sayı: 5, 2017, s. 213-232;

Demir Gökyayla, Cemile, "Arabuluculuk ve Tahkimi Bir Arada İçeren Uyuşmazlık Çözüm Yolu, İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt: 77, Sayı: 2, 2019, s.575-616.

Demirel, Çağatay, "Bireylerin Aile Arabuluculuğuna Bakış Açılarının Çatışma Çözüm Stilleri Üzerinden İncelenmesi", İstanbul Üniversitesi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2022.

Demirkol, Berk/Aküzüm,Ural, Türkiye'de Med-Arb (Arabuluculuk Tahkim) Yapısı, Mevzuatı ve Uygulaması, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

Dendorfer-Ditges, Renate/Lack, Jeremy, "The Interaction Between Arbitration and Mediation: Vision v Reality", Dispute Resolution International, S. 1, 2007.

Deren Yıldırım, Nevhes, Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 2002, s.37- 44.

Deynekli, Adnan, "Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlar", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Cilt:16, Özel Sayı, 2015, s.105-122.

Doğar, Mehmet, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Sözleşmesi, Kültür Üniversitesi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

Durak, Yasemin, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olan Arabuluculuk ve Medeni Hukuktaki Görünümü," Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, 2013, s. 55-76.

Dür, Orhan, Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

Ekmekçi, Ömer/ Özekes, Muhammet/ Atalı, Murat/ Seven, Vural, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk, 2. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Ekmen, Yasin, ISTAC Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Uygulaması, Tahkimle İlgili Kamu Çalışma Grubuna Yönelik Arabuluculuk ve Tahkimde Güncel Gelişmeler Seminer Kitabı, Cumhurbaşkanlığı Yayınları, Ankara 2023.

Ekşi, Nuray, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim (6100 Sayılı HMK md. 407-444), Beta Yayıncılık, İstanbul 2013.

Ekşi, Nuray, Tahkim Öncesi Uyuşmazlık Çözüm Usulleri ve Bu Usuller Tüketilmeden Tahkime Başvurulmasının Sonuçları, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015.

Elliott, David C. Med/Arb: Fraught With Danger or Ripe With Opportunity? (Alberta Law Review, Vol. 34, 1995/1, p. 163-179.

Erdoğan, Cansu Çevik, Temel Kavramlarla Arabuluculuk Hukuksal ve Sosyolojik Boyutlarıyla, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.

Erdoğan, Celâl, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Her Konu Hakkında Geniş Açıklama ve 2188 Yargıtay Emsal Kararı, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara 1982.

Erdoğan, Kemal/Uyumaz, Alper, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, 2015, s. 119-169.

Eren, M. Yusuf, Teoride ve Uygulamada Uluslararası Arabuluculuk, Adalet Yayınları, Ankara 2016.

Ersen Perçin, Gizem, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri", Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 31, 2012, s. 177-201.

Çavuş Eryendi, Burcu, "TTK m.555 Kapsamında Pay Sahibinin Dava Şartı Arabuluculuğa Başvurusu", Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği (MİHBİR), Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan, C:1, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025, s.514-557.

Egemen Demir, Işıl, ICSID Tahkiminde Kişi Bakımından Yetki, İstanbul 2014.

Eminoğlu, Cafer, "Anonim Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Arabuluculuğa Elverişliliği ve Elverişliliğin Tespitinde Ölçüt Önerileri", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, 2021, s.271-191.

Eminoğlu, Cafer/Erdoğan Ersin, Ticari uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

Eyüboğlu, Ceren, Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 75, Sayı: 3, 2017, s.227-241.

Fiadjoe, Albert, Alternative Dispute Resolution: A Developing World Perspective, Routledge-Cavendis, London 2004.

Galanter, Marc, The Emergence of the Judge as a Mediator in Civil Cases, Judicature, Cilt: 69, Sayı: 5, 1986, s. 257-262.

Gençcan, Ömer Uğur, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

Giray, Faruk Kerem, "Türkiye'nin Taraf Olduğu İki Taraflı Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarında Öngörülen İhtilaf Çözüm Yolları", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, Cilt: 1, Sayı: 1, s.217-228.

Giray, Faruk Kerem, "Milletlerarası Tahkimde Gizlilik", Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, 2015, s.64-121.

Goldberg, Stephen B., Sander, Frank E.A., Rogers, Nancy H., Cole, Sarah Rudolph, Dispute Resolution: Negotiation, Mediation and Other Processes, 6. Edition, Aspen Casebook Wolters Kluwer, 2014.

Göksu, Mustafa, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Tahkim (Arabuluculuk-Uzlaştırma), 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2025.

Görgün, L. Şanal, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.

Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

Güney, Murat, Kısa Duruşma, Bursa Barosu Dergisi, Cilt: 47, Sayı: 119, 2022, s.77-80.

Henry, Karen L. "Med-Arb: An Alternative to Interest Arbitration in the Resolution of Contract Negotiation Disputes.", Ohio State Journal on Dispute Resolutions, S.3, 1988, s. 385-399.

Horwitz, Lester and Ethan, Intellectual Property Counseling and Litigation, Vol. 4, New York 1998 § 53.06.

Huysal, Burak, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, 1.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.

Gülgün Ildır, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2003.

Işık, Olcay, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Arabuluculuk Yönteminin Diğer Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ile Karşılaştırılması", Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 64, Sayı: 6, 2014, s.14-65.

İlhan, Hüseyin Afşin, Tahkim Sözleşmesinin Geçerliliği, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

İzgi, Mehmet Feridun. Türk Hukukunda Tahkim Benzeri Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Yeditepe Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2022.

Kaplan, Yavuz, "Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, Yıl: 19-20, Sayı:1- 2, 1999-2000, s. 473- 504.

Karaçoban, Ezgi, Enerji Şartı Anlaşması ve Bu Kapsamda Yatırımcı ile Taraf Devlet Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü, Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2023.

Karadaş, İzzet, Ulusal (İç) Tahkim, Adalet Yayınları, Ankara 2013.

Kaya, M. İsmail/Tatlı, Burçak, Anonim Şirketlerde Hukuki Sorumluluk Davalarının Dava Şartı Arabuluculuğa Elverişliliği Problemi, Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan, Cilt: I, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

Kaya, Serkan, Uyuşmazlıkların Çözümünde Hibrit Yöntem: Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb), Medenî Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 48, 2021, s.225-252.

Kayalı, Didem, "Enforceability of Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses (Journal of International Arbitration), Cilt: 27, Sayı: 6, 2010,s.551-577.

Kaymaz, Seydi, Gökcan, Hasan Tahsin, Uzlaşma ve Önödeme, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

Kekeç, Elif Kısmet, Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.

Kırış, Mahmut Ekrem, Dava Şartı Olarak Arabuluculuk ve Arabuluculuk Faaliyetinin Kötüye Kullanılması, Aydın Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2022.

Kite, Deniz, 21. Yüzyılda Arabuluculuk- Meditasyon, Kayseri Ticaret Odası, Kayseri 2007.

Klaus J. Hopt/Felix Steffek, Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective, Mediation: Comparison of Laws, Regulatory Models, Fundamental Issues, Oxford 2012.

Koçyiğit, İlker, Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk, ARCS Matbaacılık Monopol Yayınları, Ankara 2019.

Koçyiğit, İlker/ Bulur, Alper, Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk, 1. Baskı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını, Ankara 2019.

Konuralp, Cengiz Serhat, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2011.

Kuseyri, M. Rasim, “Hakem Kararlarının Temyizi”, Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, Kasım 1996.

Köse, Yasin, “Hukuk Sistemimizdeki Yeni Patika: Arabuluculuk”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 84, Sayı: 0, 2013, s. 86-92.

Kuru, Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 22. Baskı, Cilt: 6, Yetkin Yayınları, Ankara 2001.

Kuru, Baki/ Aydın, Burak, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

Kurt, Resul, İş Yargısında Arabuluculuk, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 135, Sayı: 30, 2018, s.337-376.

Kurt Konca, Nesibe, “Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkim Yoluyla Çözümü”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt: I, Ankara 2010, s. 1343-1365.

Lionnet, Klaus / Lionnet, Annette. Handbuch der internationalen und nationalen Schiedsgerichtsbarkeit, 3.Auflage, Stuttgart- München- HannoverBerlin- Weimar-Dresden, 2005.

Lokmanoğlu, Salim Yunus, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesinin Kurucu Unsurları ve Geçerlilik Şartları”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 41, 2020, s. 347-368.

Manav-Özdemir, A. Eda. “Bireysel İş Uyuşmazlıklarında Alternatif Çözüm Yöntemleri ve Tahkime İlişkin Değerlendirmeler”, Sicil Dergisi, 2023/II, s.127-150.

Martin, Jacqueline, The English Legal System, 5th. Ed., Hodder Education, London 2007.

Menkel-Meadow, Carrie, “Regulation of Dispute Resolution in the United States of America: From the Formal to the Informal to the 'Semi-formal'”, Georgetown Public Law and Legal Theory Research Paper No. 13- 040, 2013. (<https://core.ac.uk/download/pdf/70375135.pdf>, Erişim Tarihi:05.06.2025)

Mistelis, Loukas A., ADR in England and Wales, www.ombuds.org. (Erişim Tarihi: 08.06.2025).

Paul Newman, Alternative Dispute Resolution, Wiley-Blackwell, London 1999.

Patrick O'connor, Alternative Dispute Resolution, Oxford University Press, London 1992.

Placebo? London 1992. Ocak, S./Oğuz, Ö./ Karaca, A./ Bulur / Koç, E. İş Hukukunda Arabuluculuk Uzmanlık Eğitimi Kaynak Kitabı, Adalet Bakanlığı, İstanbul 2017.

Odyakmaz, Zehra, İdari Uyuşmazlıklarda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Sempozyumu, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara 2006.

Oğuzman, Kemal, "Toplu İş Uyuşmazlıklarında Mecburî Tahkim", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım- Aralık 1965.

Ömeroğlu, Ekin Hacıbekiroğlu. "Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkim", Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, 2014.

Özbay, İbrahim/ Korucu, Yavuz, İbrahim Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim HMK m. 407-444, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

Özbek, M. Serdar, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinden 'Aile Arabuluculuğu' Konulu Tavsiye Kararı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, 2005. (Avrupa Konseyi)

Özbek, M. Serdar, "Avrupa'da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması", Özer Selçi'ye Armağan, Ankara 2006. (Avrupa'da Arabuluculuk)

Özbek, M. Serdar, "Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 51, Sayı: 2, 2002, s.121-161. (Adalete Ulaşma)

Özbek, M. Serdar, "Anayasal Hak ve Hürriyetler ile Yargılamaya Hakim Olan İlkeler Işığında Arabuluculuk", Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-IX, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2012, s.107-154.

Özbek, M. Serdar, "Arabuluculuk ile Tahkim Yöntemlerinin Kesişme Bölgesi:Arabuluculuk-Tahkim", Yargıtay Dergisi, Cilt: 43, Sayı: 1, 2017, s.15-106. (Arabuluculuk-Tahkim)

Özbek, M. Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022. (Alternatif Uyuşmazlık Çözümü)

Özbek, M. Serdar, Tahkim Hukuku C. I, Yetkin Yayınları, Ankara 2022. (Tahkim Hukuku)

Özekes, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

Özekes, Muhammet, "Zorunlu Arabuluculuğun Hak Arama Özgürlüğü ve Arabuluculuk İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi, Zorunlu Arabuluculuğa Eleştirel Bir Yaklaşım", Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, 6-7 Aralık 2018, (Ed.Ersin Erdoğan), Ankara 2019, s.111-136.

Özekes, Muhammet/Seven, Vural/ Meriç, Nedim, Sermaye Şirketlerinde Sorumluluk Davası (TTK m.549 vd), Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.

Özel, Sibel, Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri, Legal Yayıncılık, İstanbul 2008.

Özmumcu, Seda, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Hükmüleri ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklara Genel Bir Bakış”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014/16, s.831-871.

Papas, Brian, “Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution”, Harvard Negotiation Law Review, Cilt: 20, Sayı: 1, 2015, s. 157-203.

Parkinson, Lisa, Aile Arabuluculuğu (Yonca Fatma Yücel, Ed.), Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara 2018.

Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.

Pekcanitez, Hakan/ Özekes, Muhammet/ Akkan, Mine/ Taş Korkmaz, Hülya, Medeni Usul Hukuku Cilt III, 15. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Pekcanitez, Hakan, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, Hukuk Perspektifleri Dergisi, Sayı:5, 2005.

Sammmartano, Mauro Rubino, Internatonal Arbitration: Law and Practise, Third Edition, New JurisNet, LLC, York 2014.

Sarisözen, M. Serhat Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Işığında Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2011.

Sarisözen, M. Serhat, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Işığında Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2010.

Sarisözen, M. Serhat, Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul 2005.

Sarisözen, M. Serhat, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısının Getirdikleri, İcra Edilebilirlik Belgesi ve Arabuluculuğun Avukatın Tekel Hakkına Aykırılık Oluşturup Oluşturmadığı Sorunu”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, 2011, s. 255-271.

Saygın, Beyza, Arabuluculuk-Tahkim Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Med-Arb, Bursa Uludağ Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2023,

Selçuk, Seyhan “Tüketici Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Dava Şartı”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 16, 2020, s. 1173-1213.

Semizoğlu, Hakan, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Yasa Tasarısı Kapsamında, Tarafların Üzerinde Serbestçe Tasarruf Edebilecekleri İş veya İşlemlerden Doğan Özel Hukuk Uyuşmazlıkları”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 82, Sayı: 5, 2008, s. 2411-2415.

Shapiro, Debra L./Brett, Jeanne M. "Comparing three processes underlying judgments of procedural justice: A field study of mediation and arbitration. Journal of

Personality and Social Psychology", Cilt: 65, Sayı: 6, 1993, s.1167-1177. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.65.6.1167>. (Erişim Tarihi:09.06.2025).

Somarajah, Muthucumaraswamy, The International Law on Foreign Investment, Cambridge University Press, 4th ed., Cambridge University Press, Cambridge 2017.

Spencer, David/Brogan, Michael, Mediation Law and Practise, Cambridge University Press, New York 2014.

Stipanowich, Thomas J., "Arbitration, Mediation and Mixed Modes: Seeking Workable Solutions and Common Ground on Med-Arb, Arb-Med and Settlement-Oriented Activities by Arbitrators", Harvard Negotiation Law Review, Cilt: 26, Sayı: 265, 2021, s.265-369.

Sussman, Edna, "Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process (NYSBA New York Dispute Resolution Lawyer)", Cilt: 2, Sayı: 1, 2009, s.71-74.

Sussman, Edna, "The Singapore Convention the Enforcement and Recognition of International Mediated Settlement Agreements' ICC Dispute Resolution Bulletin, Cilt: 3, 2018, s. 42-54.

Stitt, Alan J., Mediation-a Practical Guide, Cavendish Publishing, London 2004.

Şahin Altıntaş, Mehtap, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuğuna Elverişliliği", Medeni Hukuk Dergisi, Sayı: 2, Cilt: 1, Temmuz 2024), s.137-178.

Şahin Ceylan, Şule, Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2009.

Şanlı, Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Beta Yayınları, İstanbul 2011.

Şanlı, Cemal, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1986.

Şıpka, Şükran, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nın Değerlendirilmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.12, 2007/2, s.163-175.

Tan Dehmen, Mine, "Tahkim Öncesi Müzakere ya da Uzlaştırma Yollarının Tüketilmemiş Olmasının Tahkim Yargılamasına Etkisi", Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt: 25, Sayı: 1-2, 2005, s. 451-472.

Tanrıver, Süha, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006, Cilt: 19, Sayı: 64, s.151-177. (Arabuluculuk)

Tanrıver, Süha, Makalelerim, Asil Yayıncılık, Ankara 2007. (Makalelerim)

Tanrıver, Süha, Aile Mahkemesi Hâkimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi," Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, ed. Funda Kaya, Nadire Özdemir ve Gülriz Uygur, Savaş Kitap, Ankara: 2014.

Tanrıver, Süha, Medenî Usûl Hukuku Cilt II, Yetkin Yayınları, Ankara 2022. (Usul)

Tanrıver, Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

Tarman, Zeynep Derya, "Tahkim ve Gizlilik", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1997/1998-2007/2008, Üniversitemizin ve Fakültemizin 10. Yıl Kuruluş Armağanı, İstanbul, 2008, s. 305-329.

Taşdelen, Nihat, Ticari Uyuşmazlıkların Çözümünde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.

Taşkan, Yusuf, Türk Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Usulünün Değerlendirilmesi, Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2023.

Taşpınar, Sema, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2001.

Taşpolat Tuğsavul, Melis, Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde), Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

Telford, Megan Elizabeth, "Med-Arb: A Viable Dispute Resolution Alternative", 2000, Kingtom, s.1-117.

Titi, Catharine; Gómez, Katia Fach, eds. Mediation in International Commercial and Investment Disputes, Oxford University Press, Oxford 2019.

Topaloğlu, Mustafa, "Alternatif Bir Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Tahkim" alternatif-bir-uyusmazlik-cozum-yolu-olarak-tahkim-307.pdf. (Erişim Tarihi: 09.06.2025).

Topuz, Gökçen, Tüketici Mahkemeleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

Torun, Yalçın, Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID) Hakem Kararlarına Karşı Hukukî Başvuru Yolları, Birinci Baskı, Ankara 2011.

Tutumlu, Mehmet Akif, Tüketici Yargılaması Hukuku (2. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.

Türkoğlu, Mehmet Selçuk "Milletlerarası Tahkim Kanunu ve UNCITRAL Tahkim Kuralları Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim Usulü", Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL Mediation Rules 2021, Vienna 2022.

United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: 1985 with amendments as adopted in 2006, United Nations, 2006.

Uyumaz, Alper, "Tüketici Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 2012, s.103-132. (<https://doi.org/10.15337/SUHFD.2017.80>. Erişim Tarihi: 05.06.2025)

Üstündağ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, Cilt: I-II, 5. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992.

van Zelst, Bas, "European Perspectives on Enforcement of Med-Arb Clauses and Med-Arb Awards", Corporate Mediation Journal, Cilt: 2018, Sayı: 1, 2018, s.12-19.

Wolski, Bobette, Arb-Med-Arb (and MSAs): A Whole Which Is Less than, Not Greater than, the Sum of Its Parts, Contemporary Asia Arbitration Journal, Cilt: 6, Sayı: 2, 2013, s.249-274.

Yeğengil, Rasih, Tahkim (L'arbitrage), Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1974.

Yener Keskin, Cansu, Milletlerarası Tahkim Anlaşmasının Kurulması ve Etkisi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Yeşilirmak, Ali, Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem Birlikçilik ve Tahkim, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.

Yeşilirmak, Ali, Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku C. III, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Yeşilirmak, Ali, Uyuşmazlıkların Arabuluculuk ve Tahkim Yollarının Birlikte Kullanılarak Çözümü (Med-Arb), Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, 2018, Ed. Ersin Erdoğan, Ankara, s.181-188.

Yıldırım, Ferhat, Arabuluculuk ve Ombusmanlık, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.

Yıldırım, M. Kamil, İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında Prof.Dr.Yavuz Alangoya İçin Armağan, Alkim Kitabevi, İstanbul 2007.

Yıldırım, Nevhis Deren "Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri", Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, 2002, s.37-44.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Değiştirilmiş 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

Yılmaz, Ejder/ Arslan, Ramazan/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

Yılmaz, Halil, "Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri", Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2004/2, 2004, s. 75-104.

Yılmaz, İlhan, Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID, Beta Basım Yayın, İstanbul 2004.

Yılmaz, Süleyman/Çavuşoğlu, Gökçe Filiz, Türk Hukukunda Tahkime Elverişlilik Kavramı ve Taşınmaz Aynına İlişkin Uyuşmazlıkların Tahkimde Görülmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:10, Sayı: 2, 2019, s. 594-613.

Yüce, Mehmet/ Keleş, Dilşad, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin (Adr) Vergi Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği: Ülke Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler" Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 2022, s.33-64.